

αμεση δημοκρατια γενικευμενη και κοινωνικη αυτοδιευθυνση

- Κορνηλιος Καστοριαδης
- Μαρραιη Μπουκτσιν
- Ιντερνασιοναλ
Σιτουασιονιστ

ΑΥΤΟΝΟΜΗ

ΔΡΑΣΗ - 4

ΑΥΤΟΝΟΜΗ ΔΡΑΣΗ Νο 4

Δελτίο πληροφόρησης της Αναρχικής Ομάδας
Δραπετσώνας-Κερατσινίου και του Αναρχο-
κομμουνιστικού Πυρήνα Ανω Λιουσίων.

ΓΕΝΑΡΗΣ, 1990

ΑΠΟ το χώρο της πολιτικής
και κοινοτικής αυτονομίας

ΓΙΑ την διευθέτηση
και αυτοοργάνωση του
τοπικού και εργασιακού
περιβάλλοντος χώρου
και χρόνου

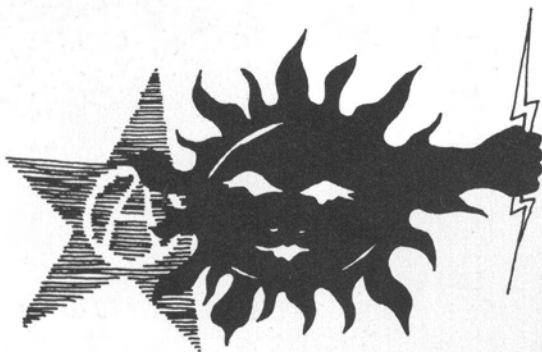
ΣΤΗΝ χεικωμένη πολιτική
και κοινοτική αυτοδιεύθυνση.

ΓΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ :

Τ.Θ. 80674

Τ.Κ. 18510
Πειραιάς

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

να
παρουμε τη ζωή μας
στα χέρια μας

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Δημοσιεύουμε σ' αυτό το τεύχος τρία κείμενα γύρω από το ζήτημα της Άμεσης Δημοκρατίας και της Γενικευμένης Κοινωνικής Αυτοδιεύθυνσης, μέσα από διαφορετικές το κα θένα προσεγγίσεις. Διαφορετικές στα επιμέρους αφού η κάθε μία προσπαθεί ν' απαντήσει και σε μιά ιδιαίτερη πλευρά του ζητούμενου. Παράλληλα όμως και οι τρεις συγκλίνουν στα θέματα ουσίας, δηλαδή το ζήτημα της άμεσης δημοκρατίας διαχωρισμένο από την αυτοδιεύθυνση της εργασίας, του χώρου και του χρόνου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο είναι μιά νέα φαινάκη. Φαινάκη που θυμίζει φιλολογικές συζητήσεις αστικοφιλελεύθερου περιεχομένου γύρω από την δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας τον τέταρτο αιώνα δουλοκτητικής, πατριαρχικής, γι' αυτό και μισής. Όπως μισή στις μέρες μας είναι η δημοκρατία που μας προβάλλουν οι θιασώτες του ιδιωτικού αλλά και του κρατικού καπιταλισμού.

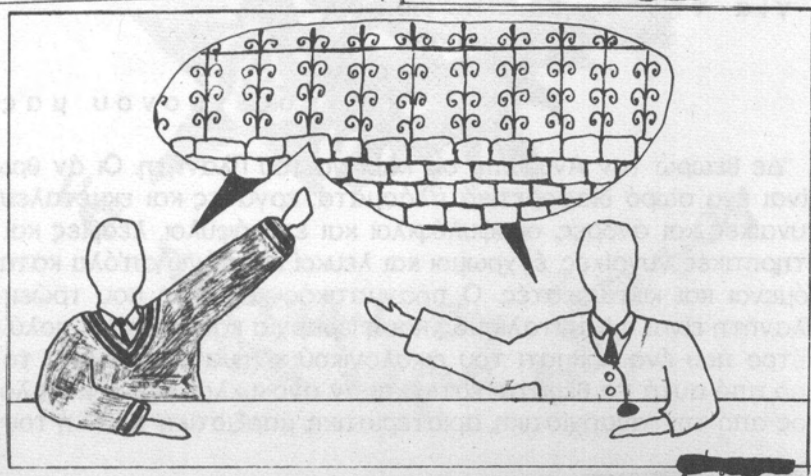
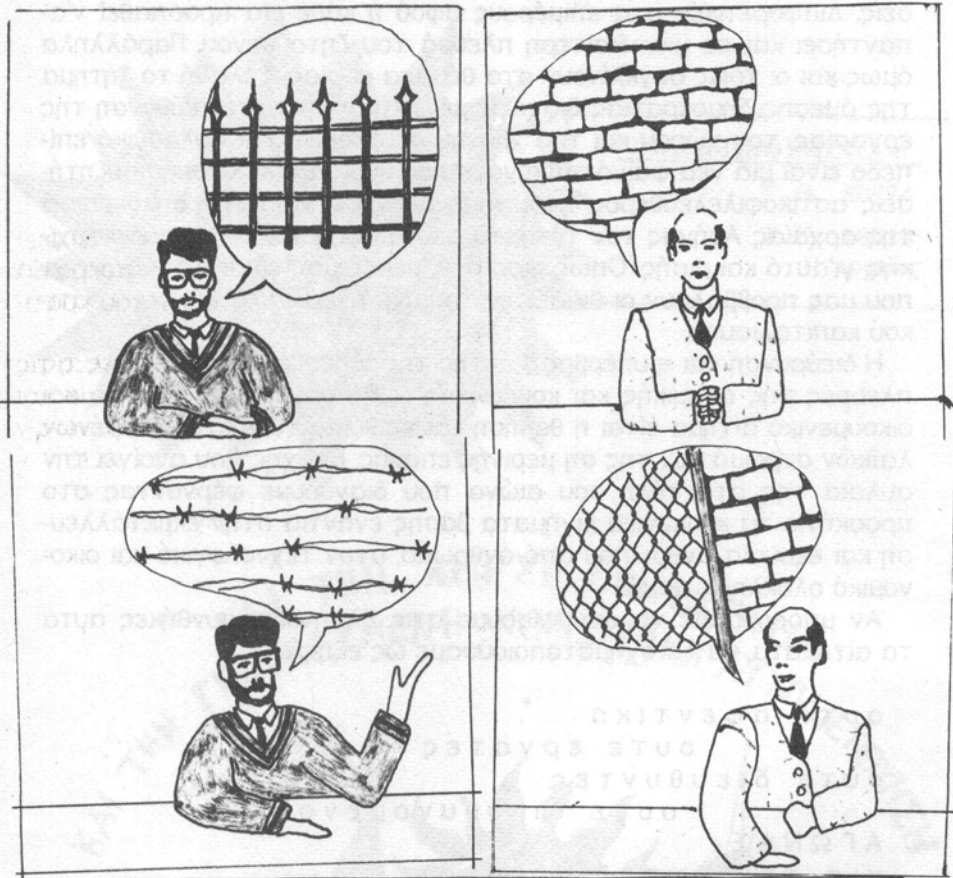
Η διεύρυνση και η υπέρβαση αυτής της "Δημοκρατίας" σε όλες τις πλευρές της ατομικής και κοινωνικής ζωής σαν πανανθρώπινο και οικουμενικό αίτημα είναι η θέληση και επιθυμία των καταπιεσμένων λαϊκών στρωμάτων της σημερινής εποχής. Εποχής που ανοίγει την αυλαία της στα τέλη του αιώνα που διανύουμε φέρνοντας στο προσκήνιο τα κοινωνικά κινήματα βάσης ενάντια στην εκμετάλλευση και εξουσία ανθρώπου από άνθρωπο, στον τεχνολογικό και οικονομικό ολοκληρωτισμό.

Αν μπορούσαμε να συνοψίσουμε στις Ελληνικές συνθήκες αυτά τα αιτήματα, θα τα σχηματοποιούσαμε ως εξής:

ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΙΚΑ
ΟΥΤΕ ΕΡΓΑΤΕΣ
ΟΥΤΕ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ
ΟΥΤΕ ΔΙΕΥΘΥΝΟΜΕΝΟΙ
ΑΓΩΝΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΜΑΣ

"Δε θεωρώ τον Άνθρωπο σα καρκίνο του Πλανήτη. Οι άνθρωποι είναι ένα σωρό διαφορετικά πλάσματα: εργάτες και εκμεταλευτές, γυναίκες και άνδρες, ομοφυλόφιλοι και ετερόφυλοι, λεσβίες και συντηρητικές γυναίκες, έγχρωμοι και λευκοί και πάνω απ' όλα καταπιεζόμενοι και καταπιεστές. Ο πραγματικός καρκίνος που τρώει τον Πλανήτη είναι ο Καπιταλισμός και η Ιεραρχία και ανησυχώ πολύ στο μέτρο που ένα κομμάτι του οικολογικού κινήματος αποσπά το κόσμο από αυτά τα θέματα, έστω και αν ανακυκλώνει ένα μεγάλο μέρος από την "αναρχίστικη, αριστερίστικη, μαρξιστική" κριτική του Κα-

πιταλισμού κάτω από τον ασφαλή όρο "εκβιομηχάνιση". Δε πιστεύω πως μπορούμε να βασιζόμαστε σε προσευχές, τελετές και θετικές δονήσεις για να ξεριζώσουμε αυτό τον καρκίνο. Εκείνο που πιστεύω είναι ότι πρέπει να τον πολεμήσουμε ενεργά και με όλη τη δύναμη που διαθέτουμε....." *Μάρραιη Μπούκτσιν.*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση των αστικών θεσμών και κύρια του συστήματος διαμεσολάβησης, εντείνει και διευρύνει την αποξένωση, την πολιτική παραίτηση από τα κοινά και την περιθωριοποίηση λαϊκών στρωμάτων (νεολαία, εργαζόμενοι, γέροι, γυναίκες). Από την άλλη, η περιθωριοποίηση, η μη ικανοποίηση των αναγκών τους και η κυριαρχία που ασκεί η αρχουσα τάξη σ'αυτά τα λαϊκά στρώματα, δημιουργεί μία διάχυτη δυσαρέσκεια και αμφισβήτηση την οποία προσπαθούν να καναλιζάρουν προς κατευθύνσεις ελεγχόμενης αντιπολίτευσης (βλέπε "ήπιο κλίμα", "συναίνεση", "συνδιαχείριση"), απαραίτητες κοινωνικές συνθήκες για να περάσει η άρχουσα τάξη τους θεσμικούς και οικονομικούς εκσυγχρονισμούς, για παραπέρα διαιώνιση και κυριαρχία του συστήματος εκμετάλλευσης. Φυσικά, όπου δεν μπορεί να πείσει ότι οι ανάγκες της για ασφάλεια θεσμική αναπτυξη οικονομική είναι και ανάγκες της κοινωνικής βάσης. Σ'ένα πρώτο στάδιο χρειάζεται τη συμμετοχή και συναίνεση, ενώ σ'ένα δεύτερο την συμφέρει να προωθεί διαδικασίες περιθωριοποίησης και αποξένωσης,αντιστρέφοντας τις ανάγκες του κόσμου στο να διεκδικούν αυτό που ήδη υπάρχει.

Η συζήτηση γύρω από την Άμεση Δημοκρατία, όταν δεν αφορά θέσεις και προσωπική προβολή κάποιων πολιτικάντιδων αλλά και από την άλλη δεν συνδέεται με το ζήτημα της κοινωνικής αυτοδιεύθυνσης αγγίζει τα όρια της διάθεσης,για θεσμικό εκσυγχρονισμό του συστήματος εκμετάλλευσης. Ετσι τα κόμματα της αριστεράς, οι οικολόγοι και μερικοί σοσιαλδημοκράτες (Γλέζος) μιλούν για μία νέα πολιτική αντίληψη και για άμεση δημοκρατία, διαστρεβλώνοντάς την στην ουσία. Για όλους αυτούς, η άμεση δημοκρατία, είτε ταυτίζεται με τους αστικοδημοκρατικούς κοινοβουλευτικούς θεσμούς, είτε περιορίζεται ασφυκτικά σε μία παράλληλη σχέση με τους θεσμούς διαμεσολάβησης όχι ανταγωνιστικά αλλά σαν ένας διορθωτικός μηχανισμός του συστήματος που θα αποτρέπει τις όποιες αυταρχικές εκτροπές και αγκυλώσεις, μεταβιβάζοντας κάποιες "εξουσίες" έτσι γενικά στη λαϊκή βάση που εγκλωβίζεται πλέον σ'ένα ατέρμονο παιχνίδι νομιμοποίησης από τα καπιταλιστικό καθεστώς, των όποιων πρωτοβουλιών και κινήσεων.

Η άμεση δημοκρατία δεν είναι μόνο μία εσωτερική λειτουργία όσον αφορά τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Αν μένει μόνο εκεί είναι ο τύπος και όχι η ουσία. Γιατί για μας ουσία είναι η απεύθυνση στην κοινωνία, και οι κινηματικές διαδικασίες που δημιουργούνται από τη βάση προς τα πάνω και όχι αντίστροφα. Μπορεί μερικοί εγκαινιάζοντας μία "Νέα Πολιτική" πολιτική ομορτυνισμού (ευκαιριακής πολιτικής) να επιταχύνουν τη διαδικασία συγκρότησης ενός "κινήματος", με αφορμή την κεντρική πολιτική σκηνή, ιδιαίτερα σ'αυτή τη περίοδο κορύφωσης των αστικών διαδικασιών αλλά αυτό σίγουρα είναι μία κίνηση πολιτικής και όχι κινήματος. Κινήματος που το ζήτη-

μα της άμεσης δημοκρατίας δεν είναι απλά το μέσο εσωτερικής κατανάλωσης για την συμμετοχή στους αστικούς θεσμούς αλλά η διαδικασία αποδόμησης για την ανατροπή των αστικών θεσμών και κυριαρχίας.

Χωρίς όργανα αποδόμησης, ομάδες συγγένειας, ομάδες βάσης και περιφερειακά συμβούλια που με την καθημερινή παρέμβαση και ζωή τους κατεβάζουν το ζήτημα της πολιτικής στη γειτονιά, στο χωριό, στους εργασιακούς και κοινωνικούς χώρους, βάζοντας σε διαδικασία την έμπρακτη αμφισβήτηση του συγκεντρωτικού πολιτικού συστήματος (κέντρο είναι παντού και περιφέρεια πουθενά) αλλά και του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού σαν διαδικασία λήψης αποφάσεων κεντρική πολιτική γραμμή, υποταγή της μειοψηφίας στην πλειοψηφία, η οικολογία από ριζοσπαστική κοινωνική υπόθεση και νέα αισθαντικότητα, καταντάει το καλλυντικό του καπιταλισμού και πολιτική ρύθμιση περιβαλλοντικών προβλημάτων

Η οικολογία είναι μιά ριζική ανάγκη, όπως ριζική ανάγκη είναι και η διευθέτηση του οικονομικού και εργασιακού προβλήματος όσον αφορά το ποιός παράγει, πως το παράγει γιατί το παράγει και για ποιόν το παράγει. Ριζική ανάγκη είναι η μη αλλοτρίωση της συμμετοχής και συναποφάσισής μας στους επαγγελματίες πολιτικούς και μη. Ριζική ανάγκη είναι η συμμετοχή μας στις πληροφορίες και γνώσεις, μέσα από διαδικασίες αμφισβήτησης των "ειδικών" και "ειδικευμένων". Τέλος, ριζική ανάγκη είναι η διαδικασία αμφισβήτησης των ρόλων και συμπεριφορών αφαίρεσης που μας επιβάλλει και κατατάσσει η κυρίαρχη αστική ιδεολογία και πραγματικότητα. Ρόλων, όπως ψηφοφόρος, οπαδός, καταναλωτής. Συμπεριφορών όπως φοιτητής, εργάτης, επιστήμονας.

Όπως είπαμε παραπάνω, το ίδιο το αστικό σύστημα δεν περιέχει δομικά μόνο το ζήτημα της αποξένωσης και της περιθωριοποίησης αλλά αναγάγει την πολιτική σε μιά ασαφή παρασκηνιακή πολιτικάντική κατάσταση που απαιτεί πολιτικούς χειρισμούς διπλωμάτων καριέρας που ο "απλός" άνθρωπος δεν μπορεί να συλλάβει, λόγω λεπτών χειρισμών (sic). Χειρισμοί που αφήνονται στα ανώτατα καθοδηγητικά στελέχη των κομμάτων και των ειδικών επιστημόνων για να ισοροπούν και να απονευρώνουν την ταξική σύγκρουση. Δηλαδή να χειραγωγούν το λαϊκό κίνημα.

Σε καμιά περίπτωση δεν μένουμε σ'ένα στείρο δογματισμό (άλλωστε το ζήτημα της άμεσης δημοκρατίας και της γενικευμένης κοινωνικής αυτοδιεύθυνσης δεν είναι μιά κλειστή και αμετάβλητη κατάσταση, αφορά κινήσεις και δραστηριότητες που δρουν σ'αυτή την κατεύθυνση αλλά κυρίως την κοινωνική βάση αφού η απελευθέρωση της κοινωνίας είναι έργο της ίδιας της κοινωνίας). Ετσι προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε όλη την προηγούμενη εμπειρία των ταξικών και λαϊκών αγώνων εμπλουτίζοντάς τις στις σημερινές συνθήκες.

Η άμεση δημοκρατία και η γενικευμένη κοινωνική αυτοδιεύθυνση είναι εκείνες οι κοινωνικές συνθήκες που θα επιτρέψουν το πέρασμα

από το "προϊστορικό" στάδιο της σπάνης, της κυριαρχίας και της εκμετάλευσης σε συνθήκες δημιουργίας αντιθεσμών μη ιεραρχικών και μη κυριαρχικών απέναντι στη φύση και την ανθρώπινη κοινωνία.

Η κοινωνική αυτοδιεύθυνση και η άμεση δημοκρατία δεν αποτελούν εγκεφαλικά προϊόντα κάποιων "σοφών" που οραματίζονται την "Ιδανική Πολιτεία" αλλά είναι η βιωμένη ανάγκη και επιθυμία των καταπιεσμένων και κολασμένων σε όλες τις ιστορικές περιόδους, που γίνεται σιγάσιγά συνείδηση και έμπρακτη συνθήκη μέσα, από τους αγώνες τους για κοινωνική ανατροπή και χειραφέτηση μέσα από την δημιουργία του δικού τους πολιτισμού και τάξης πραγμάτων.

Τα παρακάτω κείμενα, το καθένα απ' τη μεριά του και σε διαφορετικούς χρόνους και ιστορικές συνθήκες προσπαθούν να προσεγγίσουν τόσο το ζήτημα της στρατηγικής μετάβασης στη νέα κοινωνία, όσο και των φορέων και των κοινωνικών υποκειμένων που θα προωθήσουν την κοινωνική χειραφέτηση: το πρώτο αναλύοντας τις ιεραρχικές και κυριαρχικές σχέσεις μέσα στην κοινωνία, το δεύτερο δίνοντας έμφαση στην ελευθεριακή δημοτική αυτοδιεύθυνση, στο ζήτημα της σχέσης "Πολιτείας"-"Πολίτη" και τέλος στον επαναπροσδιορισμό των εννοιών λαός, λαϊκό κίνημα, σαν ένα γνήσιο, αυτόνομο επαναστατικό κίνημα, που αναπτύσσεται σε μια άμεση αντιστρόφως ανάλογη σχέση με τη γενικευμένη αποσύνθεση του καπιταλιστικού συστήματος, δημιουργώντας ταυτόχρονα το δικό του πολιτισμό, τα δικά του όργανα αποδόμησης, τις δικές του κοινωνικές σχέσεις, τη δική του αυτόνομη οργάνωση. Το τρίτο υποστηρίζει την αυτοδιεύθυνση και την άμεση δημοκρατία μέσα από την ολόπλευρη ανάπτυξη, επέκταση και ομοσπονδιοποίηση των επαναστατικών εργατικών συμβουλίων.

"Είμαστε ρεαλιστές· διεκδικούμε το αδύνατο για να μη βρεθούμε μπροστά στο αδιανόητο!" (Μάρραιη Μπούκτσιν)

Το στοίχημα που παίζεται στο τελευταίο τέταρτο του αιώνα που διανύουμε, είναι, ή η τεχνολογική εξέλιξη θα παραμείνει στα χέρια της άρχουσας τάξης, η οποία τη χρησιμοποιεί για να πετύχει την απόλυτη χειραγώγηση της κοινωνίας, ή νέες σφαίρες ελευθερίας και δυνατοτήτων, για μια αυτόρκεια αγαθών και αυθονία μέσων, για το πέρασμα από τη σφαίρα της αναγκαιότητας στις ριζικές ανάγκες κ' επιθυμίες και τελικά στον κομμουνισμό.

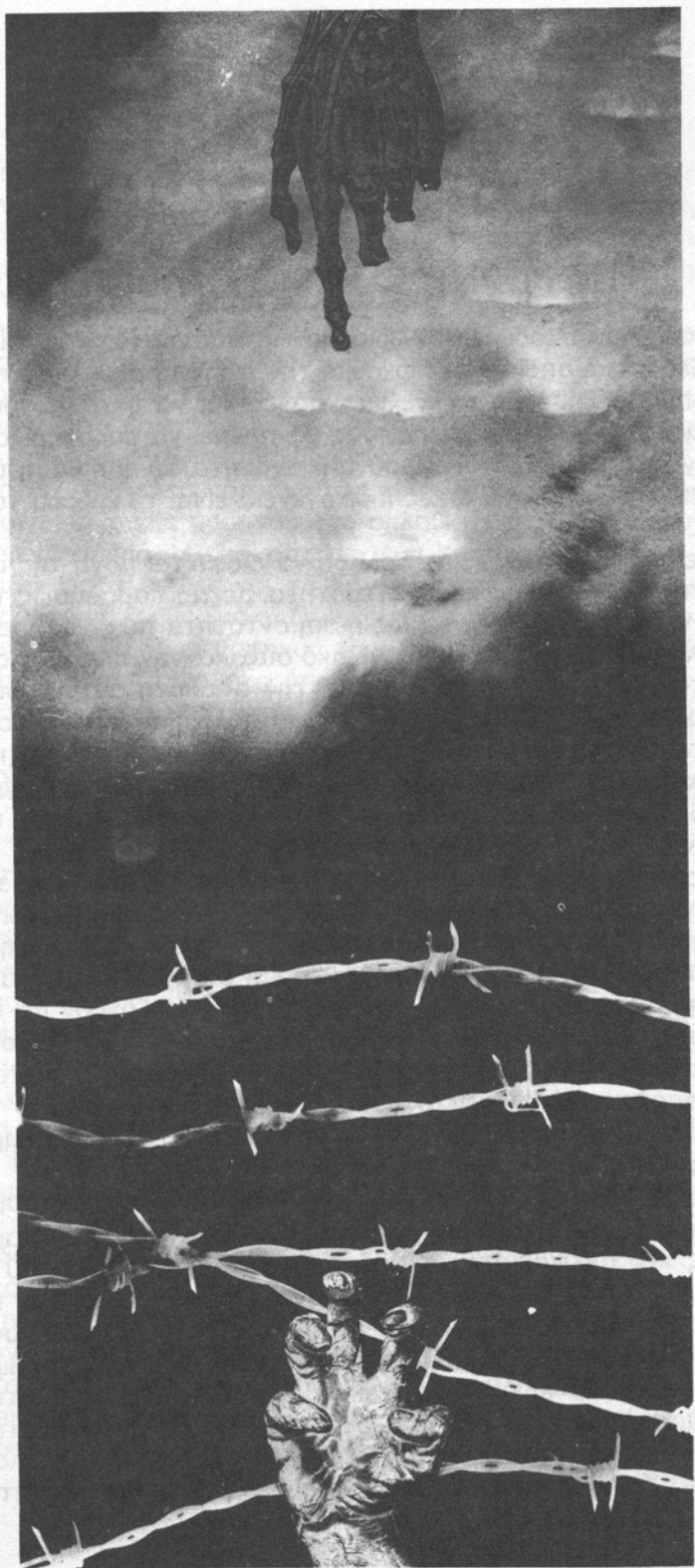
Η αναδιάρθρωση του καπιταλιστικού συστήματος μέσα από την προώθηση των νέων τεχνολογιών στη παραγωγή, τις νέες εργασιακές σχέσεις, τον απόλυτο έλεγχο των πληροφοριών και τη χειραγώγηση της γνώσης (σαν άμεση συνέπεια της πληροφορικής, της ρομποτικής και της κυβερνητικής), έχει σαν άμεσο στόχο πέρα απ' τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας (νέες επενδύσεις, υψηλό ποσοστό κέρδους, νέες αγορές μέσα απ' την επέκταση της πληροφορικής), την ολοκληρωτική χειραγώγηση και κυβερνητοποίηση των λαϊκών στρωμάτων των εκμεταλευόμενων και καταπιεζόμενων της σημερινής κοινωνίας, που δεν έχουν στον "ήλιο μόιρα", και τα όρια της

"ανάπτυξης" γι' αυτούς, εξαντλούνται στο "παράδεισο" της αποχαύνωσης και της μιζέριας του βίντεο, της μαζικής κουλτούρας, της παραπληροφόρησης, αποπολιτικοποίησης, της περιθωριοποίησης παθητικοποίησης και της μισθωτής σκλαβιάς. Όλη τη προηγούμενη περίοδο, οι εργατικές κινητοποιήσεις και διεκδικήσεις για καλύτερες συνθήκες δουλειάς και για ουσιαστικό έλεγχο πάνω στην εργασία και την παραγωγή, με αποκορύφωμα τις εξεγέρσεις και τα επαναστατικά κινήματα των δεκαετιών του '70-'80, είχαν σαν αποτέλεσμα να κλονιστεί όχι μόνο το οικονομικό σύστημα, αλλά ολόκληρο το κοινωνικό και πολιτικό καπιταλιστικό μοντέλο. Η άρχουσα τάξη επιδιώκει λοιπόν να ξεπεράσει την κρίση μέσα απ' την αναδιάρθρωση και να οργανώσει την αντεπίθεσή της ενάντια στο λαό.

Για να το πετύχει αυτό η άρχουσα τάξη, πρέπει να πετάξει έξω απ' την παραγωγή όλους ή σχεδόν όλους τους εργάτες, ώστε να τους ελέγχει απόλυτα με βάση τα συμφέροντά της επιτρέποντας μόνο συνδιαχείρηση της οικονομίας σε μια γραφειοκρατική αριστοκρατία ειδικευμένων εργατών με ιδιαίτερα προνόμια πλάι στην ολοένα πιο εξειδικευμένη γραφειοκρατική και τεχνοκρατική νομενκλατούρα. Το ίδιο ισχύει και για την κοινωνία γενικότερα, όπου μια διευθυντική ελίτ (πολιτικοί, τεχνοκράτες) άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ολιγαρχία, συνταυτισμένη οργανικά και ίσως τελικά συγχωνευμένη μ' αυτή, που αποτελούν τη νέα άρχουσα τάξη η οποία θα ζει σε βάρος όλης της υπόλοιπης κοινωνίας διαφυλάσσοντας τα προνόμιά της μέσα στην παραγωγή και αναπαραγωγή ελεγχόμενων πληροφοριών, ιδεών, αξιών, προτύπων, σκέψης και συμπεριφοράς, τα οποία οι περιθωριοποιημένοι υπήκοοι της, πλήρως παθητικοποιημένοι, εξατομικευμένοι θα καταναλώνουν αδιαμαρτύρητα. Ατομα ή (το πολύ) πυρηνικές οικογένειες συναθροισμένα ευκαιριακά και περιοδικά σε αφηρημένα σύνολα (ψηφοφόροι, καταναλωτές, φορολογούμενοι, θεατές) θα είναι αντικείμενα τηλεκατευθυνόμενα στα χέρια αυτής της τάξης που θα διευθύνει την κοινωνία μέσα από τις διαδικασίες του θεάματος, της αγοράς και του του μάρκετινγκ διαφήμισης.

Αυτή είναι η "ουτοπία" της άρχουσας τάξης τόσο παλιά και ξεθωριασμένη, αλλά τόσο αναγκαία για τη διαίονιση της γι' αυτό και την προωθεί ύπουλα, έμμεσα. Θα το πετύχει; Πολύ δύσκολα γι' αυτήν, αφού σ' όλο... το σχέδιό της στηρίζεται στην μεταφυσική (κυριολεκτικά) επιθυμία ή διαστροφική ανάγκη της άρχουσας τάξης να κυριαρχήσει απόλυτα, αιώνια, να ελέγξει ολοκληρωτικά απ' τα πάνω την κοινωνία σπάζοντας όλες τις από κάτω σχέσεις, πνίγοντας τις όποιες άμεσες κοινωνικές διαδικασίες, καταργώντας τελικά την ίδια την κοινωνία και την ανθρώπινη ζωή.

Κι αν ακόμα όμως δεν το πετύχει θα ήταν τραγικό το γεγονός μιας νέας οπισθοδρόμησης και παρακμής της κοινωνίας και της ανθρωπότητας.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΗΣ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΚΟΜΜΟΥΝΑ 1871

Γιά να εξασφαλίσουμε τον θρίαμβο της επαναστατικής και κοινωνικής ιδέας, της οποίας επιδιώκουμε την ειρηνική ολοκλήρωση, πρέπει να προσδιορίσουμε τις γενικές αρχές και να διατυπώσουμε το πρόγραμμα που οι εκπρόσωποί σας θα πρέπει να υποστηρίξουν και να πραγματοποιήσουν. Η Κομμούνα (κοινότητα) είναι η βάση του κάθε κρατικού οργανισμού όπως η οικογένεια είναι το έμβρυο των κοινωνιών.

Πρέπει να είναι αυτόνομη, δηλαδή να διοικείται μόνη της ανάλογα με την πνευματική της ιδιαιτερότητα, με τις παραδόσεις της, με τις ανάγκες της. Να υπάρχει ως ηθική οντότητα που διατηρεί μέσα στο πολιτικό, εθνικό και ομοσπονδιακό σύνολο, την πλήρη της ελευθερία, τον ιδιότυπο χαρακτήρα της, την απόλυτη αυτεξουσιότητα της, όπως ακριβώς το άτομο μέσα σε μία πόλη. Γιά να εξασφαλιστεί η ευρύτερη κατά το δυνατό οικονομική ανάπτυξη, η ανεξαρτησία, η εθνική και εδαφική ασφάλεια, μπορεί και οφείλει να συνεργάζεται και να δημιουργεί ομοσπονδίες με όλες τις άλλες κοινότητες ή ενώσεις κοινοτήτων, που αποτελούν το έθνος.

Γιά να το αποφασίσει αυτό θα πρέπει να λάβει υπόψη της τις φυλετικές ομοιότητες, τη γλώσσα, τη γεωγραφική θέση, τις κοινές αναμνήσεις και τα κοινά συμφέροντα. Η αυτονομία της κοινότητας εξασφαλίζει στον πολίτη την ελευθερία και στην πόλη την τάξη. Τα μέλη της ομοσπονδίας όλων των κοινοτήτων αυξάνουν με την αμοιβαιότητα, τον πλούτο, τη δύναμη, τους οικονομικούς πόρους και τις δυνατότητες αγορών της κάθε μιάς, επειδή επωφελούνται από τις προσπάθειες όλων των άλλων.

(Διακήρυξη της επιτροπής των 20 διαμερισμάτων του Παρισιού, Μάρτιος 1871).

Η Παρισινή Κομμούνα καταργεί τον τυπικό κοινοβουλευτισμό και κατοχυρώνει την άμεση δημοκρατία. Διαλύεται ο παλιός τακτικός στρατός και αντικαθίσταται από το γενικό εξοπλισμό του λαού (Διάταγμα της 29 του Μάρτη). Καταργεί την αστυνομία και την υπαλληλία, επιβάλλοντας την εκλογή των υπαλλήλων. Εξομοιώνει τα έσοδα των μισθωτών με το μέσο μεροκάματο ενός εργάτη (Διάταγμα της 2 Απρίλη). Χωρίζει την εκκλησία από το κράτος (Διάταγμα της 3 Απρίλη). Καθιερώνει την δωρεάν εκπαίδευση. Εκδίδει διάταγμα γιά την κοινωνική ασφάλιση των εργατών και των υπαλλήλων. Απαγορεύει την νυχτερινή εργασία στους αρτεργάτες και καταργεί τις χρηματικές ποινές.

ΚΡΟΝΣΤΑΔΗ 1921

"Θεμελιώθηκε μιά νέα σκλαβιά. Στη "σοβιετική" οικονομία ο αγρότης Ξανάγινε δούλος. Ο εργάτης γίνεται απλός μισθωτός εργαζόμενος στα Κρατικά εργοστάσια. Το στρώμα των πνευματικών εργατών έχει εξολοθρευτεί σχεδόν ολοκληρωτικά. Ολοι όσοι θέλησαν να διαμαρτυρηθούν.. ρίχτηκαν στις φυλακές της Τσεκά.Κι όσοι συνέχισαν τη δράση τους στήθηκαν στον τοίχο του εκτελεστικού αποσπάσματος. Ολόκληρη η Ρωσία έχει μετατραπεί σε μια τεράστια φυλακή. Η καθημερινή ζωή του πολίτη έχει γίνει μονότονη και κοινότυπη σε σημείο θανάτου μια και ρυθμίζεται σύμφωνα με τις επιταγές των αρχών. Αντί για μια ζωή που ζωογονείται απ'την ελεύθερη εργασία και την ελεύθερη ανάπτυξη του ατόμου, θεμελιώθηκε μια απίστευτη και χωρίς προηγούμενο σκλαβιά. Η κατάσταση αυτή έχει γίνει αφόρητη πιά. Η επαναστατημένη Κροστάνδη είναι η πρώτη που σπάει τις αλυσίδες και τα κάγκελα της φυλακής. Αγνίζεται για την αληθινή Συμβουλευτική Δημοκρατία των εργατών όπου ο ίδιος ο παραγωγός θα είναι κάτοχος των προϊόντων της εργασίας του και θα μπορεί να τα διαθέτει όπως θέλει."

(Ισβέστια της Επαναστατημένης Κροστάνδης, Μάρτης 1921)

ΤΟ ΜΑΧΝΟΒΙΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ, ΟΥΚΡΑΝΙΑ

"Πως θα πραγματώσουμε αυτή την απελευθέρωση;

Με την ανατροπή του συνασπισμού των μοναρχικών, των ρεπουμπλικάνων, των σοσιαλδημοκρατών, των κομμουνιστών και των μπολσεβίκων. Στη θέση τους κάνουμε έκκληση για ελεύθερη εκλογή εργατικών συμβουλίων... που δεν θα κυβερνούν με αυθαίρετους νόμους γιατί κανένα αληθινό συμβουλευτικό σύστημα δεν μπορεί να είναι εξουσιαστικό. Η μορφή σοσιαλισμού που προτείνουμε είναι καθαρά αντιεξουσιαστική και ανικυβερνητική, διακηρύχνει την ελεύθερη οργάνωση της κοινωνικής ζωής των εργατών, αυτόνομα και χωρίς εξουσία, μιά ζωή όπου ο κάθε εργάτης σε ελεύθερη σχέση με τα αδέρφια του, μπορεί να θεμελιώσει την ευτυχία του και την ευημερία του σύμφωνα με τις αρχές της αλληλεγγύης, της συναδέλφωσης και της ισότητας.

Τι είδους συμβουλευτικό σύστημα θέλουν οι Μαχνοβίτες; Οι ίδιοι οι εργάτες πρέπει να εκλέξουν τα δικά τους συμβούλια για να εκφράσουν τη θέληση και να εκτελέσουν τις εντολές αυτών των ίδιων των εργατών. Τα συμβούλια θα είναι εκτελεστικά όργανα των εργα-

(fser)

ΙΣΠΑΝΙΑ 1936

"Βάθρο της πολιτικής μας έκφρασης είναι οι παρακάτω τρεις έννοιες:

1) το άτομο 2) η κομμούνα 3) η Ομοσπονδία.

Μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που θα δομούνται από το ένα άκρο της Χερσονήσου ως το άλλο η διεύθυνση θα είναι καθολικού τύπου με κοινωνικό χαρακτήρα.

Η Βάση αυτής της διεύθυνσης, θα είναι ασφαλώς η Κομμούνα. Αυτές οι κομμούνες θα είναι αυτόνομες και ομοσπονδιακές, εθνικά και τοπικά, γιά την σύνδεση ανάμεσα στα γενικά αντικειμενικά χαρακτηριστικά τους.

Το δικαίωμα της αυτονομίας, δεν θα αποκλείει τα καθήκοντα που απορρέουν από την συλλογική συνβίωση, όταν θα υπάρχουν εκτιμήσεις που θα γίνονται αποδεκτές στα γενικά τους σημεία. Με αυτόν τον τρόπο και η κομμούνα των καταναλωτών εθελοντική στην βάση της και χωρίς περιορισμό θα αναγκαστεί να σεβαστεί εκείνα ακριβώς τα γενικά σημεία αναφοράς, που αργότερα θα συμφωνούνται από το σύνολο με τον διάλογο.

Αντίθετα, άλλες κομμούνες που ακολουθούν άλλους τρόπους συμβίωσης, χωρίς να έχουν ιδιαίτερες σχέσεις με την Παραγωγή, όπως αυτές των φυσιολατρών και γυμνιστών θα απολαμβάνουν και αυτές το δικαίωμα της αυτοδιαχείρισης (αποδεχόμενες μερικούς γενικούς συμβιβασμούς).

Επειδή αυτού του τύπου οι κομμούνες δεν μπορούν μόνες τους να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους θα εκλέγουν αντιπροσώπους που θα παρευρίσκονται στα συνέδρια της Ιβηρικής Συνομοσπονδίας Ελευθεριακών Αυτόνομων Κοινοτήτων (κομμούνων) και θα μπορούν να κλείνουν συμφωνίες οικονομικού χαρακτήρα με τις υπόλοιπες κομμούνες αγροτικές ή εργοστασιακές.

Προτείνουμε λοιπόν:

α) Την Σύσταση της κομμούνας ως μονάδας πολιτικής και αυτοδιαχειριζόμενης.

β) Η κομμούνα να είναι αυτόνομη και η σχέση της με τις άλλες, να είναι ομοσπονδιακή.

γ) Οι κομμούνες θα δημιουργηθούν κατά επαρχίες και τόπους, ορίζοντας οι ίδιες τα γεωγραφικά τους όρια συμφωνώντας να συνενωθούν σε μία κομμούνα, χωρία και μικρές κωμοπόλεις. Η συνένωση αυτών των κομμούνων θα αποταλέσει μία Συνομοσπονδία των Ελευθεριακών και Αυτόνομων Κοινοτήτων.

Εκτός επίσης από την εκπαιδευτική της προσφορά στα πρώτα χρόνια της ζωής, η Ε.Κ. κοινωνία θα φροντίζει να εξασφαλίσει σε όλους ανεξαιρέτως το δικαίωμα και την πρόσβαση γιά την επιστήμη, την τέχνη, την έρευνα, απαραίτητα και γιά την παραγωγική δραστηριότητα ώστε η άσκηση τους να εγγυάται την υγεία και την ισορροπία της ανθρώπινης φύσης.

Οι παραγωγοί στην Ε.Κ. κοινωνία δεν θα διαχωρίζονται σε χειρώνακτες και σε πνεύματος γιατί οι μεν θα γίνονται ό,τι είναι και οι δε, θα είναι ελεύθερη η πρόσβαση στην επιστήμη και την τέχνη, γιατί ο χρόνος απασχόλησης με αυτές θα ανήκει στο άτομο και όχι στην κοινωνία, που θα είναι χειραφετημένο να κανονίζει και την άλλη του δραστηριότητα ως παραγωγού.

Υπάρχουν πνευματικές ανάγκες παράλληλα με τις υλικές που σε μία κοινωνία που τις ικανοποιεί και επιτρέπει την χειραφέτηση του ατόμου εκδηλώνονται εντονότερες.

Όπως η εξέλιξη είναι μία συνεχής γραμμή, αν και όχι πάντα ευθεία, πρέπει πάντα να παίρνει πρωτοβουλίες που κάνουν τη ζωή του ευκολότερη και μπορεί να συντηρήσει τους γονείς του, τους δικούς και τον εαυτό του.

Οι ασχολίες με την συντήρηση, την δημιουργία (λογοτεχνία, επιστήμη κ.α.) την έκφραση σε μία κοινωνία που βασίζεται πάνω στην ελεύθερη έκφραση των ανθρώπινων εκδηλώσεων της ζωής δεν μπορούν να πνίγονται προς χάρη καμμιάς υλικής σκοπιμότητας, δεν πρόκειται να τις κτυπήσει όπως γίνεται τώρα, αν όχι αντίθετα θα τις ενισχύσει και θα τις καλλιεργήσει πάνω στο σκεπτικό ότι ο άνθρωπος δεν ζει μόνο με ψωμί και σιχαίνεται την ανθρωπότητα που ζει μόνο με αυτό. Δεν είναι λογικό να πιστεύουμε ότι στην δική μας κοινωνία οι άνθρωποι θα διακατέχονται από επιθυμίες επεκτατισμού.

Στις αυτόνομες ελευθεριακές κομμούνες θα ορίζουν μέρες γενικής αναψυχής, που θα αποφασίζουν οι συνελεύσεις, επίσης θα καθορίζουν συμβολικές ημερομηνίες για την Φύση και την Ιστορία..."

(Οι Ελευθεριακές Κομμούνες και η λειτουργία τους. Απόσπασμα από το πρόγραμμα αποφάσεων του συνεδρίου των Αναρχικών στην Σαραγόσα τον Απρίλη του 1936)

ΟΥΓΓΑΡΙΑ 1956

"Γιά τα χρόνια που έρχονται όλα τα σημαντικά ζητήματα που απασχολούν τους επαναστάτες θα περιλαμβάνονται στα απλά ερωτήματα: Είσαι υπέρ ή εναντίον του προγράμματος της Ουγγαρέζικης Επανάστασης; Είσαι υπέρ ή εναντίον της εργατικής αυτοδιεύθυνσης της παραγωγής; Είσαι υπέρ ή εναντίον των εργατικών συμβουλίων;

Από την πρώτη μέρα της επανάστασης, ένα αληθινά εργατικό κίνημα εκφράστηκε με την αυθόρμητη δημιουργία συμβουλίων σε όλη την Ουγγαρία. Τα συμβούλια αυτά, εν μέρει απομονωμένα από τον Ερυθρό Στρατό προσπάθησαν να ομοσπονδιοποιηθούν αμέσως. Στο τέλος της πρώτης εβδομάδας είχαν στην ουσία εγκαθιδρύσει μία Συμβουλευτική Δημοκρατία.

...Οι Ούγγροι εργάτες αντιλήφθηκαν ενστικτώδικα μολονότι ίσως δεν διακήρυξαν σαφώς ότι έπρεπε να απαλλαγούν εντελώς από εκείνες τις παραδοσιακές οργανωτικές μορφές που είχαν για πολλά χρόνια παγιδεύσει τόσο αυτούς τους ίδιους όσο και την εργατική τάξη της Δύσης. Αυτή ήταν η δύναμή τους. Δημιουργήθηκαν νέα όργανα πάλης. Τα εργατικά συμβούλια που ενσάρκωναν εμβρυακά τη νέα κοινωνία την οποία επιζητούσαν να πραγματώσουν."

ΓΑΛΛΙΑ, ΜΑΗΣ 1968

Η επαναστατική έκρηξη του Μάη του '68 ενάντια στην κατεστημένη τάξη πραγμάτων, ενάντια στην ιεραρχική καπιταλιστική εξουσία, ενάντια στους πολιτικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς θεσμούς, ενάντια σ'όλες τις μορφές καταστολής, οικονομικής, πολιτικής, κοινωνικής, οικογενειακής, σεξουαλικής κλπ. άντλησε τη μοναδικότητα και τη σπουδαιότητά της από το γεγονός ότι απασχόλησε το κάθε άτομο σαν άτομο και επομένως δεν μπόρεσε να περιοριστεί σε μια συγκεκριμένη κατηγορία. Ολοι όσοι στην καταναλωτική κοινωνία που επιβιώνουμε,έρχονται σε σύγκρουση κάθε στιγμή της καθημερινής τους ζωής με την κοινωνική ιεραρχία, αισθάνθηκαν άμεσα συνδεδεμένοι με αυτή την εξέγερση. Οι φοιτητές εξεγέρθηκαν ενάντια στο θεσμό του πανεπιστημίου, ενάντια στους μανδρινούς, ενάντια στους πανεπιστημιακούς "εγκεφάλους" και την αλλοτριωτική διδασκαλία τους. Οι εργάτες εξεγέρθηκαν ενάντια στην εκμετάλλευσή τους από τα αφεντικά και τη μετατροπή τους σε ρομπότ που εκτελούν αιώνια τις ίδιες κινήσεις, οι πολίτες εξεγέρθηκαν ενάντια στο κράτος και τις αστυνομικές του δυνάμεις, οι γυναίκες εξεγέρθηκαν ενάντια στη δικτατορία των ανδρών, οι νέοι εξεγέρθηκαν ενάντια σε όλα αυτά και προπαντός ενάντια στην οικογένεια.Και πάει λέγοντας. Καθένας όμως αγωνιζόμενος ενάντια στην κατασταλτική ιεραρχία που λειτουργούσε στη καθημερινή του ζωή, αγωνίστηκε ταυτόχρονα για την καταστροφή όλων των ιεραρχιών.

Γι αυτόν ακριβώς το λόγο, το κίνημα του Μάη αποτελεί το αρχέτυπο της επαναστατικής κρίσης στο σύγχρονο κόσμο. Και γι'αυτόν ακριβώς το λόγο, σχεδόν κανένας δεν κατάλαβε τι έγινε. Ακόμα και οι νέοι. Ηταν οπωσδήποτε αδύνατο να περιοριστεί αυτή η έκρηξη σε μια φόρμουλα, σε μια σχηματική αναπαράσταση,όπου όλοι θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους, γιατί ο Μάης μιλάει στο πρώτο πρόσωπο του ενικού. Κι αυτό είναι το σημαντικό: η γλώσσα του Μάη, η συνηθισμένη, ελευθεριακή, αντιιεραρχική διάλεκτος, απαρτιζόταν από άπειρες μεμονωμένες φωνές που κάθε μια μιλούσε για τον εαυτό της.

ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΙΑ

Ζούμε σε μια κοινωνία που η οργάνωσή της είναι ιεραρχική, και στην εργασία και στην παραγωγή και στην επιχείρηση και στην διοίκηση, και στην πολιτική και στο κράτος ακόμα και στην εκπαίδευση και στην επιστημονική έρευνα. Η ιεραρχία δεν είναι εφεύρεση της σύγχρονης κοινωνίας. Οι ρίζες της χάνονται βαθειά στο χρόνο έστω κι αν δεν υπήρχε πάντα, έστω κι αν υπήρξαν μη ιεραρχικές κοινωνίες που λειτουργούσαν θαυμάσια. Μέσα στην σύγχρονη κοινωνία όμως το ιεραρχικό (ή, κάτι που είναι σχεδόν το ίδιο, το γραφειοκρατικό) σύστημα έγινε πρακτικά οικουμενικό. Απ'τη στιγμή που παρουσιάζεται μια οποιαδήποτε συλλογική δραστηριότητα, οργανώνεται σύμφωνα με την ιεραρχική αρχή, κι η ιεραρχία του διατάζει και της εξουσίας συμπίπτει όλο και περισσότερο με την ιεραρχία των μισθών και των εισοδημάτων. Έτσι που οι άνθρωποι δε φτάνουν σχεδόν πια να φανταστούν πως θα μπορούσε να γίνει αλλιώς, πως θα μπορούσαν οι ίδιοι να'ναι κάτι που να προσδιορίζεται μ'άλλον τρόπο απ'τη θέση τους στην ιεραρχική πυραμίδα.

Οι απολογητές του τωρινού συστήματος προσπαθούν να το δικαιολογήσουν σαν το μόνο "λογικό", "ορθολογικό", "οικονομικό". Προσπάθησα ήδη να αποδείξω πως αυτά τα "επιχειρήματα" δεν αξίζουν τίποτε, πως είναι λαθεμένα αν παρθούν το καθένα χωριστά κι αντιφατικά αν θεωρηθούν στο σύνολό τους. Θα'χουμε την ευκαιρία να επανέλθουμε σ'αυτό παρακάτω. Παρουσιάζουν όμως επίσης το τωρινό σύστημα σαν το μόνο δυνατό, που δήθεν επιβλήθηκε απ'τις αναγκαιότητες της σύγχρονης παραγωγής, απ'την συνθετότητα της κοινωνικής ζωής, τη μεγάλη κλίμακα όλων των δραστηριοτήτων, κλπ. Θα προσπαθήσω ν'αποδείξω πως δεν συμβαίνει καθόλου έτσι και πως η ύπαρξη μιάς ιεραρχίας είναι ριζικά ασυμβίβαστη με την αυτοδιεύθυνση.

ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΔΙΑΤΑΞΕΙΝ

1. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ

Τι σημαίνει, κοινωνικά, το ιεραρχικό σύστημα; Πώς ένα στρώμα του πληθυσμού διευθύνει την κοινωνία και πώς τα άλλα δεν έχουν παρά να εκτελούν τις αποφάσεις του επίσης, πώς αυτό το στρώμα, παίρνοντας τα μεγαλύτερα εισοδήματα, κερδίζει απ'την παραγωγή και την εργασία της κοινωνίας πολύ περισσότερο από τ'άλλα. Κοντολογίς, πώς η κοινωνία είναι χωρισμένη ανάμεσα σ'ένα στρώμα που κατέχει την εξουσία και τα προνόμια και στα υπόλοιπα που δεν έχουν τίποτε απ'αυτά. Η ιεραρχικοποίηση ή η γραφειοκρατικοποίηση όλων

των κοινωνικών δραστηριοτήτων είναι σήμερα η όλο και περισσότερο επικρατούσα μορφή της διαίρεσης της κοινωνίας. Σαν τέτοια,είναι συνάμα αποτέλεσμα και αίτιο της διαμάχης που σπαράσσει την κοινωνία.

Αν είναι έτσι αυτό, καταντά γελοίο ν'αναρωτιόμαστε:η αυτοδιεύθυνση, η λειτουργία και η ύπαρξη ενός αυτοδιευθυνόμενου κοινωνικού συστήματος,μπορούν να συμβιβαστούν με την διατήρηση της ιεραρχίας; Σαν ν'αναρωτιόμαστε αν η κατάργηση του τωρινού αναμορφωτικού συστήματος μπορεί να συμβιβαστεί με τη διατήρηση δεσμοφυλάκων,αρχιφυλάκων και διευθυντών των φυλακών. Οπως όμως ξέρουμε, αυτό που είναι αυτονόητο αν δεν ειπωθεί γίνεται ακόμη περισσότερο αυτονόητο αν ειπωθεί. Ακόμη περισσότερο που, εδώ και χιλιετηρίδες, έκαναν να περάσει στο πνεύμα των ανθρώπων απ'την πιό τρυφερή παιδική τους ηλικία η ιδέα πως είναι "φυσικό" κάποιοι να διατάζουν και κάποιοι να υπακούν, κάποιοι να'χουν υπερβολικά πολλή επιβολή και κάποιοι ούτε καν την απαραίτητη.

Θέλουμε μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία. Τι θέλει να πει αυτό; Μιά κοινωνία που διαχειρίζεται, που διευθύνει τον εαυτό της. Ομως αυτό πρέπει να γίνει ακόμη πιό συγκεκριμένο. Μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία είναι μιά κοινωνία όπου όλες οι αποφάσεις παίρνονται από την κοινότητα που απασχολείται, κάθε φορά, με το αντικείμενο τούτων των αποφάσεων. Δηλαδή ένα σύστημα όπου αυτοί που επιτελούν μιά δραστηριότητα αποφασίζουν συλλογικά για το τι να κάνουν και γιά το πως να το κάνουν, με μόνους περιορισμούς αυτούς που τους επιβάλλει η συνύπαρξη με άλλες συλλογικές μονάδες. Ετσι, αποφάσεις που αφορούν τους εργαζόμενους σ'ένα εργαστήριο πρέπει να παίρνονται απ'αυτούς που εργάζονται σ'αυτό το εργαστήριο αυτές που αφορούν πολλά συγχρόνως εργαστήρια, απ'το σύνολο των εργαζόμενων σ'αυτά ή απ'τους εκλεγμένους κι ανακλητούς εκπροσώπους τους αυτές που αφορούν όλη την επιχείρηση, απ'όλο το προσωπικό της επιχείρησης αυτές που αφορούν μιά συνοικία, απ'τους κατοίκους της συνοικίας κι αυτές που αφορούν όλη την κοινωνία, απ'όλους, άντρες και γυναίκες που ζουν σ'αυτήν.

Τι σημαίνει όμως αποφασίζω;

Αποφασίζω είναι αποφασίζω εγώ ο ίδιος. Δεν είναι ν' αφήνω την απόφαση σε "αρμόδιους ανθρώπους", που υπόκεινται σ'έναν κάποιον "έλεγχο". Ούτε, ακόμη περισσότερο, να επιφορτίζω άλλους ανθρώπους να αποφασίσουν αυτοί. Το ότι ο γαλλικός πληθυσμός επιφορτίζει κάθε 5 χρόνια κάποιους να κάνουν τους νόμους, δεν σημαίνει πως κάνει αυτός ο ίδιος τους νόμους. Το ότι επιφορτίζει κάθε 7 χρόνια κάποιον ν'αποφασίζει γιά την πολιτική της χώρας, δε σημαίνει πως αποφασίζει αυτός ο ίδιος γι'αυτή την πολιτική. Δεν αποφασίζει, αλλοτριώνει την εξουσία του ν'αποφασίζει σε "εκπροσώπους" που, απ'αυτό ακριβώς το γεγονός, δεν είναι κι ούτε μπορούν να είναι δικοί του εκπρόσωποι. Βέβαια, η επιφόρτηση εκπροσώπων ή εντολοδόχων απ'τις διάφορες κοινότητες,καθώς και η ύπαρξη οργάνων επι-

τροπών ή συμβουλίων που σχηματίζονται από τέτοιους εντολοδόχους θα'ναι, σε πολλές περιπτώσεις, υποχρεωτική. Θα'ναι όμως συμβιβάσιμη με την αυτοδιεύθυνση μόνον αν οι εντολοδόχοι εκπροσωπούν αληθινά την κοινότητα απ'την οποία προέρχονται, κι αυτό υπονοεί πως θα υπόκεινται στην εξουσία της. Κάτι που με τη σειρά του σημαίνει πως όχι μόνο τους εκλέγει, αλλά και μπορεί να τους ανακαλεί κάθε φορά που το κρίνει απαραίτητο.

Αρα, να λέμε πως υπάρχει μια ιεραρχία του διατάζειν που σχηματίζεται από "αρμόδιους ανθρώπους" και για λόγους αρχής αμετακίνητους, ή να λέμε πως υπάρχουν αμετακίνητοι για μια δεδομένη περίοδο (και που, όπως το αποδεικνύει η πείρα, γίνονται πρακτικά για πάντα αμετακίνητοι) "εκπρόσωποι", είναι να λέμε πως δεν υπάρχει ούτε αυτοδιαχείριση, ούτε καν "δημοκρατική διαχείριση". Αυτό ισχυροδυναμεί στην πραγματικότητα με το να λέμε πως η κοινότητα διευθύνεται από ανθρώπους για τους οποίους η διεύθυνση των κοινών υποθέσεων έχει έκτοτε γίνει η ειδικευμένη κι αποκλειστική απασχόληση, και οι οποίοι, δικαιοματικά ή στην πράξη, ξεφεύγουν από την εξουσία της κοινότητας.

2. ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ, ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ.

Απ'την άλλη μεριά, αποφασίζω, σημαίνει αποφασίζω με επίγνωση. Δεν είναι η κοινότητα που αποφασίζει, έστω και αν τυπικά "ψηφίζει", αν μόνο κάποιος ή κάποιοι κατέχουν τις πληροφορίες και προσδιορίζουν τα κριτήρια στη βάση των οποίων λαμβάνεται μιά απόφαση. Αυτό σημαίνει πως αυτοί που αποφασίζουν οφείλουν να κατέχουν όλες τις κατάλληλες πληροφορίες. Επίσης όμως, πως θα μπορούσαν οι ίδιοι να προσδιορίζουν τα κριτήρια στη βάση των οποίων αποφασίζουν. Και, γιά να το κάνουν αυτό, πως θα σχηματίζουν εικόνα όσο το δυνατόν πληρέστερη. Μιά ιεραρχία του διατάζειν, τώρα, υπονοεί πως αυτοί που αποφασίζουν κατέχουν ή μάλλον, προφασίζονται πως κατέχουν το μονοπώλιο των πληροφοριών και του σχηματισμού εικόνας, και πως εν πάσει περιπτώσει μπορούν προνομακικά να τ'αποκτήσουν. Η ιεραρχία βασίζεται πάνω σ'αυτό το γεγονός και τείνει διαρκώς να το αναπαράγει. Γιατί μέσα σε μιά ιεραρχική οργάνωση, όλες οι πληροφορίες ανεβαίνουν απ'τη βάση προς την ηγεσία και ούτε ξαναγυρίζουν σ'αυτήν ούτε κυκλοφορούν (στην πραγματικότητα, κυκλοφορούν, ενάντια όμως στους κανόνες της ιεραρχικής οργάνωσης). Ακόμη, όλες οι αποφάσεις κατεβαίνουν απ'την ηγεσία προς τη βάση που δεν έχει παρά να τις εκτελεί. Είναι σχεδόν το ίδιο το να λέμε πως υπάρχει μιά ιεραρχία του διατάζειν και το να λέμε πως αυτές οι δυό κυκλοφορίες γίνονται η καθε μιά μονόδρομα: η ηγεσία συλλέγει και απορροφά όλες τις πληροφορίες που ανεβαίνουν προς αυτήν και ξαναδιαχέει στους εκτελεστές το ελάχιστο αυστηρά απαραίτητο για την εκτέλεση των διαταγών που τους απευθύνει και που προέρχονται μόνο απ'αυτήν. Σε μιά τέτοια κατά-

σταση, είναι παράλογο να σκεπτόμαστε πως θα μπορούσε να υπάρξει αυτοδιαχείριση, ή έστω "δημοκρατική διαχείριση".

Πώς μπορούμε ν'αποφασίζουμε αν δεν κατέχουμε τις απαραίτητες πληροφορίες για ν'αποφασίζουμε σωστά; Και πως μπορούμε να διανοηθούμε ν'αποφασίζουμε, αν είμαστε πάντα περιορισμένοι να εκτελούμε αυτά που έχουν αποφασίσει άλλοι; Από τη στιγμή που εγκαθιδρύεται μιά ιεραρχία του διατάζειν, η κοινότητα γίνεται αδιαφανής γιά τον εαυτό της και εισάγεται ένα πελώριο χάσμα. Γίνεται αδιαφανής, γιατί οι πληροφορίες κρατιούνται στην ηγεσία. Εισάγεται ένα χάσμα, γιατί οι απληροφόρητοι ή κακά πληροφορημένοι εργαζόμενοι δεν ξέρουν τα όσα θα'πρεπε να ξέρουν γιά να εκτελούν σωστά τα καθήκοντά τους και προπάντων γιατί οι συλλογικές τους ικανότητες ν' αυτοδιευθυνθούν, καθώς και η εφευρετικότητα και η πρωτοτυπία, που τυπικά αποδίδονται στην ηγεσία, παρενοχλούνται και εμποδίζονται σ'όλα τα επίπεδα.

Αρα, να θέλουμε την αυτοδιαχείριση ή έστω την "δημοκρατική διαχείριση", άν η λέξη δημοκρατία δεν χρησιμοποιείται γιά καθαρά διακοσμητικούς σκοπούς και να θέλουμε να διατηρήσουμε μιά ιεραρχία του διατάζειν είναι αντίφαση στους όρους. Θα'ταν πολύ πιό συνεκτικό, τυπικά, να λέμε σαν τους απολογητές του τωρινού συστήματος: η ιεραρχία του διατάζειν είναι αναπόφευκτη, άρα, δεν μπορεί να υπάρξει αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία.

Μόνο που αυτό είναι λάθος. Όταν εξετάζουμε τις λειτουργίες της ιεραρχίας, δηλαδή το τι εξυπηρετεί, διαπιστώνουμε ότι, σ'ένα μεγάλο μέρος, έχουν νόημα και υπάρχουν μόνο λόγω του παρόντος κοινωνικού συστήματος και ότι οι άλλες, οι όσες θα διατηρούσαν κάποιο νόημα και κάποια χρησιμότητα σ'ένα αυτοδιευθυνόμενο κοινωνικό σύστημα, θα μπορούσαν εύκολα να γίνουν συλλογικές. Δεν μπορώ, στα πλαίσια τούτου του κειμένου, να εξετάσω το ζήτημα σ'όλη του την έκταση. Θα προσπαθήσω να φωτίσω κάποιες σημαντικές του πλευρές, αναφερόμενος προπάντων στην οργάνωση της επιχείρησης και της παραγωγής.

Μιά από τις σημαντικότερες λειτουργίες της τωρινής ιεραρχίας είναι να οργανώσει την καταστολή. Μέσα στην εργασία που γίνεται πχ. στα εργαστήρια ή στα γραφεία, ένα ουσιαστικό μέρος της "δραστηριότητας" του ιεραρχικού μηχανισμού, απ'τους ομαδάρχες μέχρι την διεύθυνση, συνίσταται στην επίβλεψη, τον έλεγχο, την καθαγίαση, την έμμεση ή την άμεση επιβολή της "πειθαρχίας" και της πιστής εκτέλεσης των διαταγών που παίρνουν αυτοί που πρέπει να τις εκτελέσουν. Και γιατί πρέπει να οργανώνεται η καταστολή, γιατί πρέπει να υπάρχει καταστολή; Γιατί, γενικά, οι εργαζόμενοι δεν εκδηλώνουν αυθόρμητα πηγαίο ενθουσιασμό γιά να κάνουν αυτά που θέλει να κάνουν η διεύθυνση. Και γιατί αυτό; Γιατί ούτε η εργασία τους, ούτε το προϊόν της τους ανήκει, γιατί νοιώθουν αλλοτριωμένοι αποξενωμένοι και εκμεταλλευόμενοι, γιατί δεν έχουν αποφασίσει αυτοί οι ίδιοι το τι να κάνουν και πως να το κάνουν, ούτε και το τι

ν'απογίνει αυτό που'χουν κάνει. Κοντολογίς, γιατί υπάρχει μιά διαρκής σύγκρουση ανάμεσα σ'αυτούς που εργάζονται και σ'αυτού που διευθύνουν την εργασία των άλλων και κερδίζουν απ'αυτήν. Αρα, συνοψίζοντας: πρέπει να υπάρχει ιεραρχία γιά να οργανώνει την καταστολή και πρέπει να υπάρχει καταστολή, γιατί υπάρχει διαχωρισμός και σύγκρουση, δηλαδή γιατί υπάρχει ιεραρχία.

Γενικότερα, παρουσιάζουν την ιεραρχία σαν να υπάρχει γιά να διακανονίζει τις συγκρούσεις, κρύβοντας το γεγονός πως η ίδια η ύπαρξη της ιεραρχίας είναι η πηγή μιάς διαρκούς σύγκρουσης. Γιατί γιά όσον καιρό θα υπάρχει ένα ιεραρχικό σύστημα, θα υπάρχει ακριβώς εξαιτίας του, συνεχής αναγέννηση μιάς ριζικής σύγκρουσης ανάμεσα σ' ένα διευθυντικό και προνομιούχο στρώμα και στις άλλες κατηγορίες, που περιορίζονται σε ρόλους εκτέλεσης.

Λένε πως άν δεν υπάρχει καταστολή, δεν θα υπάρχει καμιά πειθαρχία, πως ο καθένας θα κάνει ό,τι του κατεβαίνει και πως θα'ρθει το χάος. Αλλά, αυτό είναι σόφισμα. Το ζήτημα δεν είναι να ξέρουμε αν χρειάζεται πειθαρχία ή και καταστολή ακόμα καμιά φορά αλλά τι είδους πειθαρχία, που την αποφασίζει ποιός, που την ελέγχει ποιός, υπό ποιές μορφές και γιά ποιούς σκοπούς. Οσο περισσότεροι σκοποί που εξυπηρετεί μιά πειθαρχία είναι ξένοι προς τις ανάγκες και τις επιθυμίες αυτών που οφείλουν να τις πραγματώσουν, τόσο περισσότερο οι αποφάσεις που αφορούν αυτούς τους σκοπούς και τις μορφές της πειθαρχίας θα τους είναι εξωτερικοί, και τόσο περισσότερο υπάρχει ανάγκη καταστολής γιά να τους κάνει σεβαστούς.

Μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινότητα δεν είναι μιά κοινότητα δίχως πειθαρχία αλλά μιά κοινότητα που αποφασίζει αυτή η ίδια γιά την πειθαρχία της και, αν παραστεί ανάγκη και γιά τις κυρώσεις που θα επιβάλλει σ'αυτούς που την παραβαίνουν εσκεμμένα. Ειδικότερα γιά την εργασία, δεν μπορούμε να εξετάσουμε σοβαρά το ζήτημα παρουσιάζοντας την αυτοδιευθυνόμενη επιχείρηση σαν αυστηρά ταυτόσημη με την σημερινή επιχείρηση αν της αφαιρέσουμε το ιεραρχικό κέλυφος. Μέσα στην σημερινή επιχείρηση επιβάλλουν στους ανθρώπους μιά εργασία που τους είναι ξένη και πάνω στην οποία δεν έχουν λόγο. Το εκπληκτικό δεν είναι πώς της αντιτίθενται αλλά πως δεν της αντιτίθενται απείρως περισσότερο απόσο της αντιτίθενται. Δεν μπορούμε ούτε λεπτό να πιστέψουμε πως η στάση τους απέναντι στην εργασία θα παραμένει η ίδια όταν θα τροποποιηθεί η σχέση τους με την εργασία τους και θ'αρχίσουν να γίνονται κύριοί της. Απ'την άλλη μεριά, ακόμη και μέσα στην σημερινή επιχείρηση, δεν υπάρχει μιά πειθαρχία αλλά δύο. Υπάρχει η πειθαρχία που με καταστολή και οικονομικές ή άλλες κυρώσεις προσπαθεί διαρκώς να επιβάλλει ο ιεραρχικός μηχανισμός. Και υπάρχει η πολύ λιγότερο εμφανής αλλά διόλου λιγότερο ισχυρή πειθαρχία που ξεπηδά στους κόλπους των ομάδων των εργαζομένων ενός τμήματος ή ενός εργαστηρίου, και που κάνει πχ. να μην είναι ανεκτοί ούτε αυτοί που δουλεύουν υπερβολικά ούτε αυτοί που δεν δουλεύουν αρκετά. Οι

ανθρώπινες ομάδες ούτε υπήρξαν ποτέ ούτε είναι ποτέ χαοτικά συνοθλεύματα ατόμων που τα κινεί αποκλειστικά ο εγωϊσμός τους και που τρώγονται μεταξύ τους, όπως θέλουν να μας κάνουν να πιστέψουμε οι ιδεολόγοι του καπιταλισμού και της γραφειοκρατίας που εκφράζουν έτσι μόνο τη δική τους διανοητικότητα. Μέσα στις ομάδες, και ιδιαίτερα σ'αυτές που συνδέονται σ'ένα διαρκές κοινό καθήκον, ξεπηδούν πάντοτε κανόνες διαγωγής και μιά συλλογικά πίεση που τους κάνει σεβαστούς.

3. ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ

Ας έρθουμε τώρα στην άλλη ουσιαστική λειτουργία της ιεραρχίας, που παρουσιάζεται σαν ανεξάρτητη από τη σημερινή κοινωνική δομή: τις λειτουργίες απόφασης και διεύθυνσης. Το ερώτημα που τίθεται είναι το ακόλουθο: γιατί οι θεωρούμενες κοινότητες δεν θα μπορούσαν να επιτελέσουν μόνες τους αυτή τη λειτουργία δηλ. να διευθύνουν τον εαυτό τους και να αποφασίζουν γιά τον εαυτό τους, γιατί θα'πρεπε να υπάρχει ένα ιδιαίτερο στρώμα ανθρώπων, οργανωμένων σ'ένα ξεχωριστό μηχανισμό, που ν' αποφασίζουν και να διευθύνουν; Σ'αυτό το ερώτημα, οι απολογητές του τωρινού συστήματος, δίνουν δύο λογίων απαντήσεις. Η μιά, στηρίζεται στην επίκληση της "γνώσης" και της "αρμοδιότητας": πρέπει ν'αποφασίζουν αυτοί που ξέρουν, ή οι αρμόδιοι. Η άλλη, βεβαιώνει λίγο ή πολύ καλυμμένα, πως πρέπει οπωσδήποτε κάποιοι ν'αποφασίζουν, γιατί αλλιώς θα'χαμε χάος, μ'άλλα λόγια γιατί η κοινότητα θα'ταν ανίκανη να διευθύνει τον εαυτό της.

Κανείς δεν αρνείται τη σπουδαιότητα της γνώσης και της αρμοδιότητας, ούτε, προπάντων, το γεγονός πως σήμερα μιά έγκυρη γνώση και μιά έγκυρη αρμοδιότητα βρίσκονται στα χέρια μιάς μειονότητας. Αλλά κι εδώ, αυτά τα γεγονότα τα επικαλούνται μόνο γιά να καλύψουν σοφίσματα. Αυτοί που γενικά διευθύνουν στο τωρινό σύστημα, δεν είναι αυτοί που'χουν την μεγαλύτερη γνώση και αρμοδιότητα. Αυτοί που διευθύνουν, είναι όσοι δείχτηκαν ικανοί ν'αναρριχηθούν στον ιεραρχικό μηχανισμό ή όσοι, λόγω της οικογενειακής και κοινωνικής τους προέλευσης, μπήκαν από την αρχή στα καλά κανάλια, αφού απόκτησαν μερικά διπλώματα. Και στις δύο περιπτώσεις, η "αρμοδιότητα" που απαιτείται γιά να διατηρηθούμε ή να ανέβουμε στον ιεραρχικό μηχανισμό αφορά πολύ περισσότερο την ικανότητά να υπερασπιστοισι και να επιπλεύσουμε μέσα στη συγκυρία όπου αιωρούνται άτομα, κλίκες και ομάδες στους κόλπους του ιεραρχικού γραφειοκρατικού μηχανισμού, παρά την καταλληλότητα να διευθύνουμε μιά συλλογική εργασία. Κατά δεύτερο λόγο, ο καλύτερος τρόπος γιά να χρησιμοποιηθούν κάποιος ή κάποιοι που κατέχουν μιά τεχνική ή επιστημονική γνώση ή αρμοδιότητα, δεν είναι να τους εμπιστευτούμε τη διεύθυνση ενός συνόλου δραστηριοτήτων. Μπορούμε να'μαστε άριστοι μηχανικοί στην ειδικότητά μας, χωρίς

να'μαστε ικανοί να "διευθύνουμε" το σύνολο τμήματος ενός εργοστασίου. Δεν έχουμε παρά να δούμε τι συμβαίνει σήμερα απ'αυτή την άποψη.Τεχνικοί και ειδικοί τοποθετούνται,γενικά στο ιδιαίτερο πεδίο τους.Οι "διευθύνοντες" περιβάλλονται από κάποιους τεχνικούς σύμβουλους,ζητούν τις γνώμες τους για τις αποφάσεις που θα πάρουν (γνώμες που συχνά διαφέρουν μεταξύ τους) και τελικά "αποφασίζουν". Εδώ βλέπουμε καθαρά τον παραλογισμό του επιχειρήματος.Αν ο "διευθύνων" αποφάσιζε με βάση τη "γνώση" του και την "αρμοδιότητά" του, θα'πρεπε να'ναι σοφός και αρμόδιος για όλα, είτε άμεσα, είτε για ν'αποφασίζει ποιά από τις διαφορετικές γνώμες των ειδικών είναι η καλύτερη. Αυτό είναι προφανώς αδύνατο και οι διευθύνοντες επιλέγουν στην πραγματικότητα αυθαίρετα, βάσει της "κρίσης" τους. Αυτή η "κρίση" ενός μόνου δεν έχει κανένα λόγο να'ναι καλύτερη απ'την κρίση που θα σχημάτιζε μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινότητα, εκκινώντας από μιά εμπειρία απείρως ισχυρότερη απ'αυτήν ενός μόνο ατόμου.

4.ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Γνώση και αρμοδιότητα είναι εξ ορισμού ειδικευμένες, και γίνονται μέρα με τη μέρα περισσότερο. Αν βγει απ'το ιδιαίτερο πεδίο του, ο τεχνικός ή ο ειδικός δεν είναι πιά ικανός για τίποτε άλλο, ούτε και για να πάρει μιά καλή απόφαση. Ακόμη και στο εσωτερικό του ιδιαίτερου πεδίου του, η σκοπιά του είναι μοιραία περιορισμένη. Απ'τη μιά μεριά, αγνοεί τ'άλλα πεδία που, αναγκαστικά συμπλέκονται με το δικό του και τείνει, φυσικά, να τα αγνοεί. Ετσι, μέσα στις τωρινές επιχειρήσεις και στη διοίκηση, το ζήτημα του "οριζόντιου" συντονισμού των διευθυντικών υπηρεσιών είναι διαρκής εφιάλτης. Εφτασαν, εδώ και καιρό,να δημιουργήσουν ειδικούς του συντονισμού για να συντονίζουν τις δραστηριότητες των ειδικών της διεύθυνσης που δείχνονται έτσι ανίκανοι να διευθύνουν τον ίδιο τους τον εαυτό. Από μιά άλλη μεριά και προπάντων, οι ειδικοί που'ναι τοποθετημένοι μέσα στον διευθυντικό μηχανισμό είναι γι'αυτό το λόγο αποχωρισμένοι απ'την πραγματική παραγωγική διαδικασία, απ'τα όσα συμβαίνουν εκεί, απ'τις συνθήκες μέσα στις οποίες οι εργαζόμενοι οφείλουν να πραγματοποιούν την εργασία τους. Τον περισσότερο καιρό, οι αποφάσεις που παίρνουν τα γραφεία έπειτα από σοφούς υπολογισμούς, άψογους πάνω στο χαρτί, δείχνονται ανεφάρμοστες όπως είναι, γιατί δεν υπολόγησαν αρκετά τις πραγματικές συνθήκες μέσα στις οποίες θα εφαρμοζόντουσαν. Αυτές τις πραγματικές συνθήκες, τις γνωρίζει, εξ ορισμού, μόνο η κοινότητα των εργαζομένων. Ολος ο κόσμος ξέρει πως, στις σημερινές επιχειρήσεις αυτό το γεγονός είναι μιά πηγή διαρκών συγκρούσεων και τεράστιας σπατάλης.

Αντίθετα, γνώση και αρμοδιότητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν λογικά αν αυτοί που τις κατέχουν ξαναριχτούν μέσα στην κοινότη-

τα των παραγωγών, αν γίνουν μιά απ'τις συνιστώσες των αποφάσεων που έχει να πάρει αυτή η κοινότητα. Η αυτοδιεύθυνση απαιτεί τη συνεργασία ανάμεσα σ'αυτούς που κατέχουν μιά ιδιαίτερη γνώση ή αρμοδιότητα και σ'αυτούς που επιτελούν την παραγωγική εργασία με την στενή έννοια. Είναι τελείως ασυμβίβαστη με τον διαχωρισμό τούτων των δύο κατηγοριών. Μόνο αν καθιερωθεί μιά τέτοια συνεργασία θα μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν πλήρως αυτή η γνώση κι αυτή η αρμοδιότητα ενώ σήμερα, χρησιμοποιείται ένα μικρό μέρος τους αφού αυτοί που τις κατέχουν είναι απομονωμένοι σε περιορισμένα καθήκοντα, πλήρως καθορισμένα απ'τον καταμερισμό της εργασίας στο εσωτερικό του διευθυντικού μηχανισμού. Προπάντων, μόνο αυτή η συνεργασία μπορεί να κατοχυρώσει πως γνώση και αρμοδιότητα θα μπουν πραγματικά στην υπηρεσία της κοινότητας, και όχι μερικότερων σκοπών.

Θα μπορούσε μιά τέτοια συνεργασία ανάμεσα στους "ειδικούς" και στους άλλους εργαζόμενους να εκτυλίσσεται δίχως να παρουσιάζονται συγκρούσεις; Αν ένας ειδικός βεβαιώνει, εκκινώντας από την ειδικευμένη του γνώση, πως το τάδε μέταλλο, επειδή κατέχει τις τάδε ιδιότητες, είναι το πιό κατάλληλο γιά το τάδε εξάρτημα ή κομμάτι, δεν βλέπουμε γιατί και εκκινώντας από τι, κάτι τέτοιο θα μπορούσε να ξεσηκώσει αδικαιολόγητες αντιρήσεις από μέρους των εργατών. Ακόμα και σ'αυτή τη περίπτωση, στο κάτω κάτω, μιά ορθολογική απόφαση απαιτεί να μην της είναι ξένοι οι εργάτες πχ, γιατί οι ιδιότητες του επιλεγόμενου υλικού παίζουν κάποιο ρόλο στη διάρκεια της επεξεργασίας του εξαρτήματος ή του κομματιού. Αλλά οι αληθινά σημαντικές αποφάσεις που αφορούν την παραγωγή, επιδέχονται πάντα μιά ουσιαστική διάσταση σχετική με το ρόλο και τη θέση των ανθρώπων μέσα στην παραγωγή. Πάνω σ'αυτά, δεν υπάρχει εξ ορισμού καμμία γνώση και καμμία αρμοδιότητα που να μπορούσε να'ναι επικρατέστερη απ'τη σκοπιά αυτών που θα πραγματοποιούν αληθινά την εργασία. Καμμία οργάνωση μιάς αλυσίδας κατασκευής ή συναρμολόγησης δεν μπορεί να'ναι ούτε ορθολογική, ούτε παραδεκτή, αν έχει αποφασιστεί δίχως να'χει παρθεί υπ' όψιν η άποψη όσων εργάζονται σ'αυτήν. Επειδή δεν την παίρνουν υπόψιν σήμερα, αυτές οι αποφάσεις είναι σχεδόν πάντα άστοχες, και αν εν τούτης η παραγωγή προχωρεί αυτό συμβαίνει γιατί οι εργάτες οργανώνονται μεταξύ τους γιά να την κάνουν να προχωρεί, παραβαίνοντας τους "τυπικούς" κανόνες και εντολές πάνω στην οργάνωση της εργασίας. Αλλά, ακόμη και αν θεωρηθούν "ορθολογικές" από την στενή άποψη της παραγωγικής αποτελεσματικής παραγωγικότητας, αυτές οι αποφάσεις είναι απαράδεκτες ακριβώς γιατί είναι και δεν μπορούν να μην είναι, βασισμένες αποκλειστικά πάνω στην αρχή της "παραγωγικής αποτελεσματικότητας". Αυτό θέλει να πει πως τείνουν να υποτάξουν πλήρως τους εργαζόμενους στην διαδικασία της κατασκευής και να τους χειριστούν σαν εξαρτήματα του παραγωγικού μηχανισμού. Αυτό δεν οφείλεται στην κακία της

διεύθυνσης, στην ηλιθιότητά της, ούτε απλώς στο κυνήγι του κέρδους. (Απόδειξη: η "οργάνωση της εργασίας" είναι αυστηρά η ίδια στις ανατολικές και στις δυτικές χώρες). Αυτό είναι η άμεση και αναπόφευκτη απόρροια ενός συστήματος όπου οι αποφάσεις παίρνονται από άλλους, και όχι από αυτούς που θα τις υλοποιήσουν ένα τέτοιο σύστημα δεν μπορεί να έχει άλλη "λογική".

Μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία όμως, δεν μπορεί να ακολουθεί αυτή τη "λογική". Η λογική της είναι τελείως αλλιώςτική, είναι η λογική της απελευθέρωσης των ανθρώπων και της ανάπτυξής τους. Η κοινότητα των εργαζομένων μπορεί κάλλιστα να αποφασίσει και θα'χει, κατά τη γνώμη μου δίκιο να το κάνει πως γι'αυτήν, είναι απείρως προτιμότερες λιγότερο βασανιστικές, λιγότερο παράλογες, πίο ελεύθερες και πίο χαρούμενες εργάσιμες μέρες από κάποιες επιπλέον ποσότητες σαβούρας. Και, γιά τέτοιες, απόλυτα θεμελιώδεις επιλογές, δεν υπάρχει κανένα "επιστημονικό" ή "αντικειμενικό" κριτήριο: το μοναδικό κριτήριο είναι η κρίση της ίδιας της κοινότητας πάνω στο τι προτιμά, εκκινώντας απ'την εμπειρία, τις ανάγκες και τις επιθυμίες της.

Αυτό αληθεύει και στην κλίμακα ολόκληρης της κοινωνίας. Κανένα "επιστημονικό" κριτήριο δεν επιτρέπει σε κανέναν να αποφασίζει πως είναι προτιμότερο γιά την κοινωνία να'χει τον ερχόμενο χρόνο περισσότερες κατοικίες αντί γιά περισσότερα καταναλωτικά αγαθά ή το αντίθετο, μιά λιγότερο ή περισσότερο γρήγορη ανάπτυξη, κλπ. Οποιος λέει πως υπάρχουν τέτοια κριτήρια είναι ή άσχετος ή απατεώνας. Το μοναδικό κριτήριο που'χει κάποιο νόημα σ'αυτά τα πεδία, είναι το τι θέλουν οι άντρες και οι γυναίκες που απαρτίζουν την κοινωνία και αυτό μόνο αυτοί μπορούν να τ'αποφασίζουν και κανένας αντί γιά αυτούς.

Β. ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΑΙ ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΜΙΣΘΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

1. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΟΥ ΝΑ ΕΠΙΤΡΕΠΟΥΝ ΝΑ ΘΕΜΕΛΙΩΘΕΙ ΜΙΑ ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ

Όπως δεν συμβιβάζεται με μιά ιεραρχία του διατάζει η αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία δεν συμβιβάζεται και με μιά ιεραρχία των μισθών και των εισοδημάτων.

Κατ'αρχήν η ιεραρχία των μισθών και των εισοδημάτων ανταποκρίνεται σήμερα στην ιεραρχία του διατάζει πλήρως στις δυτικές, σε μεγάλο μέρος στις ανατολικές χώρες. Πρέπει ακόμα να δούμε πως επανδρώνεται αυτή η ιεραρχία. Ο γόνος του πλούσιου θα'ναι πλούσιος, ο γόνος του στελέχους έχει όλες τις ευκαιρίες να γίνει κι'αυτός στέλεχος. Ετσι, σ'ένα μεγάλο μέρος, τα στρώματα που κα-

ταλαμβάνουν τις υψηλότερες θέσεις της ιεραρχικής πυραμίδας δαιωνίζονται κληρονομικά. Ένα κοινωνικό σύστημα τείνει πάντα να αυτοαναπαράγεται. Αν κάποια κοινωνικά στρώματα έχουν προνόμια, τα μέλη της θα κάνουν ό,τι μπορούν και τα προνόμιά τους σημαίνουν ακριβώς πως μπορούν να κάνουν πάρα πολλά απ'αυτή την άποψη γιά να τα μεταβιβάσουν στους απογόνους τους. Στο μέτρο όπου μέσα σ'ένα τέτοιο σύστημα, αυτά τα στρώματα έχουν την ανάγκη "νέων ανθρώπων" γιατί οι διευθυντικοί οργανισμοί επεκτείνονται και πολλαπλασιάζονται ραγδαία επιλέγουν, απ'τους γόνους των "κατώτερων" στρωμάτων τους πιό "κατάλληλους" γιά να τους εντάξουν στους κόλπους τους. Σ'αυτό το μέτρο, μπορεί να φαίνεται πως η "εργασία" και οι "ικανότητες" αυτών που επιλέχτηκαν έπαιξαν κάποιο ρόλο στην καριέρα τους, που αντάμειψε τα "χαρίσματά" τους. Αλλά, λέω γι'άλλη μιά φορά ακόμα "ικανότητες" και "χαρίσματα" σημαίνουν εδώ ουσιαστικά την ικανότητα προσαρμογής στο κυρίαρχο σύστημα και καλύτερης εξυπηρέτησής του. Τέτοιες ικανότητες δεν έχουν νόημα γιά μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία και από τη δική της σκοπιά.

Βέβαια οι άνθρωποι μπορεί να σκέφτονται πως, ακόμα και σε μιά αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία, οι πιό θαρραλέοι, οι πιό εργατικοί, οι πιό επίμονοι, οι πιό "επιτηδείοι", θα'πρεπε να δικαιούνται μιά ιδιαίτερη "α ανταμοιβή", και πως αυτή θα'πρεπε να'ναι χρηματική. Και αυτό τρέφει την ψευδαίσθηση πως θα μπορούσε να υπάρξει μιά ιεραρχία των εισοδημάτων που να'ναι δικαιολογημένη.

Αυτή η ψευδαίσθηση δεν αντέχει σε εξέταση. Ακριβώς όπως στο υπάρχον σύστημα, δεν βλέπουμε πάνω σε τι θα μπορούσε να θεμελιωθεί λογικά και να δικαιολογηθεί συγκεκριμένα η διαφορά στις αμοιβές. Γιατί η τάδε επιτηδειότητα θα όφειλε να δίνει στο κάτοχό της τετραπλάσιο εισόδημα από τη δείνα, και όχι διπλάσιο ή δωδεκαπλάσιο; Τι νόημα έχει να λέμε πως η επιτηδειότητα ενός καλού χειρούργου αξίζει ακριβώς ή λιγότερο ή περισσότερο όσο και αυτή ενός καλού μηχανικού; Και γιατί δεν αξίζει ακριβώς όσο και αυτή ενός καλού οδηγού τρένου ή ενός καλού παιδαγωγού;

Αν βγούμε από κάποια πολύ στενά και στερούμενα γενικής σημασίας, πεδία, δεν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια γιά να μετρούμε και να συγκρίνουμε μεταξύ τους τις επιτηδειότητες, τις γενικές και τις ειδικές γνώσεις διάφορων ατόμων. Και, αν η κοινωνία είναι που πληρώνει τα έξοδα γιά τη μόρφωση ενός ατόμου όπως είναι ήδη πρακτικά η κατάσταση δεν βλέπουμε γιατί το άτομο που'χει ήδη ευνοηθεί μιά φορά με το προνόμιο που συνιστά από μόνη της αυτή η απόκτηση, θα'πρεπε να ευνοηθεί γι'αυτήν και μιά δεύτερη φορά με τη μορφή ενός ανώτερου εισοδήματος. Τι ίδιο ισχύει και γιά το "χάρισμα" ή την "εξυπνάδα". Υπάρχουν βέβαια, άτομα που γεννιούνται πιό προικισμένα από άλλα ως προς ορισμένες δραστηριότητες, ή που γίνονται έτσι. Αυτές οι διαφορές γενικά περιορίζονται, και η ανάπτυξή τους εξαρτάται κυρίως από το οικογενειακό, κοινωνικό και

μορφωτικό περιβάλλον. Εν πάσει περιπτώσει όμως, στο μέτρο που κάποιος έχει ένα "χάρισμα", η άσκηση τούτου του "χαρίσματος" είναι από μόνη της μία πηγή ευχαρίστησης αν δεν εμποδίζεται. Και, γιά τα σπάνια άτομα που είναι εξαιρετικά χαρισμένα, αυτό που ενδιαφέρει δεν είναι μία χρηματική "ανταμοιβή", αλλά να δημιουργήσουν αυτό που ωθούνται αναπόσπαστα να δημιουργήσουνε. Αν ο Αϊνστάιν ενδιαφέρονταν γιά το χρήμα, δεν θα'χε γίνει Αϊνστάιν και είναι πιθανό να'χε γίνει κάποιο μέτριο αφεντικό ή κάποιος μέτριος χρηματιστής.

Προβάλλουν καμιά φορά τούτο το απίστευτο επιχείρημα, πως δίχως μία ιεραρχία των μισθών η κοινωνία δεν θα μπορούσε να βρεί ανθρώπους που να δέχονται να επιτελούν τις πιό "δύσκολες" λειτουργίες και παρουσιάζουν σαν τέτοιες τις λειτουργίες του στελέχους, του διευθύνοντα, κλπ. Γνωρίζουμε τη φράση που τόσο συχνά επαναλαμβάνουν οι "υπεύθυνοι": "Αν όλοι κερδίζουν τα ίδια, θα προτιμήσω να πάρω τη σκούπα" αλλά σε χώρες σαν τη Σουηδία όπου το άνοιγμα των μισθών έχει γίνει πολύ μικρότερο από ότι στη Γαλλία, οι επιχειρήσεις δεν λειτουργούν χειρότερα από ότι στη Γαλλία, και δεν βλέπουμε στελέχη να πήραν τις σκούπες.

Αυτό που διαπιστώνουμε όλο και περισσότερο στις ανεπτυγμένες χώρες, είναι μάλλον το αντίθετο: τα άτομα που εγκαταλείπουν τις επιχειρήσεις, είναι αυτά που κατέχουν τις αληθινά δυσκολότερες απασχολήσεις δηλαδή τις πιο βασανιστικές και τις λιγότερο ενδιαφέρουσες εργασίες. Και η αύξηση των μισθών του αντίστοιχου προσωπικού δεν φτάνει γιά να σταματήσει την αιμοραγία. Γιάυτό, τούτες οι εργασίες αφήνονται όλο και πιό πολύ στους μετανάστες. Αυτό το φαινόμενο ερμηνεύεται αν γνωρίσουμε τούτο το προφανές, πως εκτός και αν αναγκαστούν από τη φτώχεια, οι άνθρωποι αρνούνται όλο και πιό πολύ ν'απασχολούνται σε ηλίθιες δουλιές. Δεν παρατηρήθηκε ποτέ το αντίστροφο φαινόμενο, μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε πως θα συνεχιστεί το ίδιο. Φτάνουμε έτσι σ'αυτό το συμπέρασμα, συμφωνα με την ίδια τη λογική αυτού του επιχειρήματος, πως δηλ. θα'πρεπε ν'αμείβονται λιγότερο οι περισσότερο ενδιαφέρουσες εργασίες. Γιατί, σ'οποιοσδήποτε συνθήκες, αυτές οι εργασίες τραβούν περισσότερο τους ανθρώπους δηλαδή το κίνητρο γιά να τις διαλέξουν και να τις επιτελέσουν βρίσκεται ήδη, κατά μεγάλο μέρος, μέσα στην ίδια τη φύση της δουλειάς.

2. ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΚΙΝΗΤΡΟ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Σε τι όμως απολήγουν τελικά όλα τα επιχειρήματα που αποσκοπούν να δικαιολογήσουν την ιεραρχία σε μίαν αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία, ποιά είναι η κρυμμένη ιδέα πάνω στην οποία θεμελιώνονται; Είναι ότι οι άνθρωποι δεν διαλέγουν μία εργασία και δεν την κάνουν παρά μόνο γιά να κερδίζουν περισσότερα απ'τους άλλους. Αυτό όμως, παρουσιάζόμενο σαν αιώνια αλήθεια που σχετίζεται με

την ανθρώπινη φύση δεν είναι στην πραγματικότητα τίποτε άλλο απ'την καπιταλιστική διανοητικότητα που'χει λίγο πολύ διαπεράσει την κοινωνία (και που, όπως το δείχνει η αντοχή της ιεραρχίας των μισθών στις ανατολικές χώρες, έχει επικρατήσει και εκεί). Αυτή η διανοητικότητα είναι μιά από τις συνθήκες ύπαρξης και διαιώνισης του τωρινού συστήματος και αντίστροφα, δεν μπορεί να υπάρχει παρά για όσο θα συνεχίσει να υπάρχει αυτό το σύστημα. Οι άνθρωποι δίνουν μιά σημασία στις διαφορές εισοδήματος, επειδή υπάρχουν τέτοιες διαφορές και επειδή στο τωρινό κοινωνικό σύστημα, τίθενται σαν σημαντικές. Αν μπο ρούμε να κερδίζουμε 1 εκατ. αντί για 100 χιλ. το μήνα, και αν το κοινωνικό σύστημα τρέφει απ'όλες τις απόψεις την ιδέα πως αυτός που κερδίζει 1 εκατ.αξίζει περισσότερο, είναι καλύτερος απ'αυτόν που κερδίζει μόνο 100 χιλ. τότε πραγματικά, πολλοί άνθρωποι (όχι όλοι, ακόμη και σήμερα) θα'χουν για κίνητρο να κάνουν τα πάντα για να κερδίζουν 1 εκατ. παρά 100 χιλ. Αν όμως δεν υπάρχει μιά τέτοια διαφορά στο κοινωνικό σύστημα, αν θεωρείται το να θέλουμε να κερδίζουμε περισσότερο απ'τους άλλους σαν τόσο παράλογο όσο παράλογο θεωρούμε σήμερα (τουλάχιστον οι περισσότεροι) να θάλουμε πάσει θυσία να'χει το επίθετό μας το Ντε(δείγμα "ευγενούς" καταγωγής στυμ) τότε θα μπορούν να εμφανιστούν και να ανθίσουν άλλα κίνητρα που θα'χουν μιά αληθινή κοινωνική αξία: το ενδιαφέρον για την ίδια τη δουλειά, η ευχαρίστηση να κάνουμε αυτό που μόνοι μας διαλέξαμε να κάνουμε, η εφευρετικότητα, η δημιουργικότητα, η εκτίμηση και η αναγνώριση των άλλων. Αντίστροφα, για όσο καιρό θα υπάρχει αυτό το ελεεινό οικονομικό κίνητρο, όλα τα άλλα κίνητρα θ'ατροφούν και θα ευνουχίζονται ήδη απ'την παιδική ηλικία των ατόμων.

Επειδή ένα ιεραρχικό σύστημα βασίζεται στον ανταγωνισμό των ατόμων και στον πόλεμο όλων ενάντια σ'όλους, πλάθει διαρκώς τους ανθρώπους ώστε να στρέφονται οι μόν ενάντια στους δε και να τους ωθεί να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα για να "ανέβουν". Να παρουσιάζουν τον βίαιο και αιματηρό ανταγωνισμό που εκτυλίσσεται μέσα στην ιεραρχία της εξουσίας, του διατάζειν, των εισοδημάτων, σαν μιά ευγενή "άμιλλα" όπου κερδίζουν οι "καλύτεροι" σ'ένα τίμιο παιχνίδι, είναι να παίρνουν τους ανθρώπους για ηλίθιους και να πιστεύουν πως (οι άνθρωποι) δεν βλέπουν τι τρέχει πραγματικά γύρω τους, στο εργοστάσιο, στα γραφεία, στο Πανεπιστήμιο και ακόμη όλο και περισσότερο και στην επιστημονική έρευνα από τότε που αυτή έχει καταντήσει μιά τεράστια γραφειοκρατική επιχείρηση. Η ύπαρξη της ιεραρχίας βασίζεται στον ανελέητο πόλεμο όλων ενάντια σ'όλους και τον γεννά τούτο τον πόλεμο. Γι'αυτό η ζούγκλα γίνεται όλο και πιά αδιαπέραστη στο μέτρο που ανεβαίνουμε τα σκαλοπάτια της ιεραρχίας γι'αυτό και συναντούμε τη συνεργασία μόνο στη βάση, εκεί όπου οι δυνατότητες "προβιβασμού" είναι περιορισμένες ή ανύπαρκτες. Και η τεχνητή εισαγωγή διαφοροποιήσεων σ'αυτό το επίπεδο απ'τις διευθύνσεις των επιχειρήσεων, αποσκοπεί ακρι-

βώς να σπάσει αυτή η συνεργασία. Απ'τη στιγμή που θα υπάρχουν προνόμια οποιασδήποτε, κύρια όμως οικονομικής φύσης, θ'αναγεννιέται αμέσως ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα άτομα, ταυτόχρονα με την τάση ν'αρπάζονται από τα προνόμια που ήδη κατέχουν και, μ'αυτό το σκοπό, να προσπαθούν να αποκτήσουν περισσότερη εξουσία και να σφετερίζονται και την εξουσία των άλλων. Από κείνη τη στιγμή, δεν θα μπορεί πιά να τίθεται θέμα αυτοδιεύθυνσης.

Τέλος, μιά ιεραρχία μισθών και εισοδημάτων είναι τελείως ασυμβίβαστη με μιά λογική οργάνωση της οικονομίας μιάς αυτοδιευθυνόμενης κοινωνίας. Γιατί μιά τέτοια ιεραρχία διαστρεβλώνει άμεσα και βαρειά την έκφραση της κοινωνικής ζήτησης.

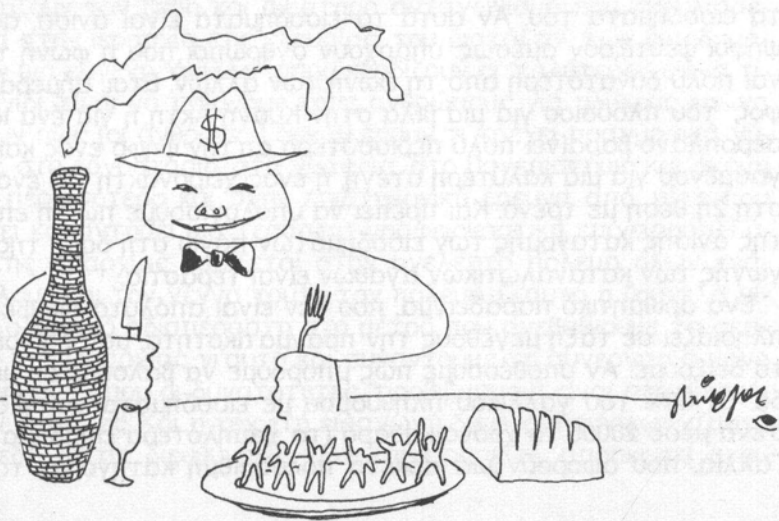
Μιά λογική οργάνωση της οικονομίας μιάς αυτοδιευθυνόμενης κοινωνίας υπονοεί, στην πραγματικότητα, γιά όσο καιρό τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που παράγονται απ'τη κοινωνία θα έχουν ακόμη μιά "τιμή" γιά όσο καιρό δεν θα μπορούν να διανέμονται δωρεάν και θα υπάρχει λοιπόν μιά "αγορά" γιά τα αγαθά ατομικής κατανάλωσης, πως η παραγωγή θα κατευθύνεται σύμφωνα με τις ενδείξεις αυτής της αγοράς, δηλαδή τελικά από την αγοραστική ζήτηση των καταναλωτών. Γιατί, γιά ν'αρχίσουμε, δεν υπάρχει άλλο σύστημα γιά να υποστηρίξουμε. Αντίθετα προς ένα πρόσφατο σλόγκαν, που μπορούμε να δεχτούμε μόνο μεταφορικά, δεν μπορούμε να δώσουμε σ'όλους "όλα και αμέσως". Θα ήταν, απ'την άλλη μεριά, παράλογο να περιορίζουμε την κατανάλωση με αυταρχικό σκεπτικό που θα ισοδυναμούσε με μιά ανυπόφορη και ηλίθια τυραννία πάνω στις προτιμήσεις του καθενός. Γιατί να διανέμουμε στον καθένα ένα δίσκο και τέσσερα εισιτήρια κινηματογράφου το μήνα, όταν υπάρχουν άνθρωποι που προτιμούν τη μουσική απ'τις εικόνες και άλλοι το αντίθετο γιά να μη μιλήσουμε γιά κουφούς και τυφλούς; Αλλά, μιά "αγορά" αγαθών ατομικής κατανάλωσης δεν είναι πραγματικά υποστηρίξιμη παρά μόνο αν είναι αληθινά δημοκρατική δηλαδή, αν οι ψήφοι του καθένα έχουν το ίδιο βάρος. Αυτές οι ψήφοι του καθένα, είναι τα εισοδήματα του. Αν αυτά τα εισοδήματα είναι άνισα, αυτές οι ψήφοι ψευτίζουν αμέσως: υπάρχουν άνθρωποι που η φωνή τους είναι πολύ δυνατότερη από τη φωνή των άλλων. Ετσι, σήμερα, η "ψήφος" του πλούσιου γιά μιά βίλα στην Κυανή Ακτή ή γιά ένα ιδιωτικό αεροπλάνο βαραίνει πολύ περισσότερο απ'την ψήφο ενός κακά στεγασμένου γιά μιά καλύτερη στέγη, ή ενός χειρονάκτη γιά ένα ταξίδι στη 2η θέση με τρένο. Και πρέπει να υπολογίσουμε πως η επίδραση της άνισης κατανομής των εισοδημάτων πάνω στη δομή της παραγωγής των καταναλωτικών αγαθών είναι τεράστια.

Ένα αριθμητικό παράδειγμα, που δεν είναι απόλυτα ακριβές αλλά πλησιάζει σε τάξη μεγέθους την πραγματικότητα, μας επιτρέπει να το δείξουμε. Αν υποθέσουμε πως μπορούμε να βάλουμε σε μιά ομάδα τα 80% του γαλλικού πληθυσμού με εισοδήματα χαμηλά γύρω σ'ένα μέσο 20000 το χρόνο καθαρά (τα χαμηλότερα εισοδήματα στη Γαλλία, που αφορούν μιά αρκετά πολυάριθμη κατηγορία, τους γέ-

ρους δίχως ή με μικρή σύνταξη, είναι κατά πολύ χαμηλότερα του SMIC) και τα υπόλοιπα 20% γύρω από ένα μέσο 80000 το χρόνο καθαρά, βλέπουμε μέσα απλό υπολογισμό πως αυτές οι δύο κατηγορίες μοιράζονται από μισό το εισόδημα που διατίθενται για την κατανάλωση. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το 1/5 του πληθυσμού θα κατείχε τόση καταναλωτική ισχύ όση και τα άλλα 4/5. Αυτό θέλει επίσης να πεί πως γύρω στα 35% της παραγωγής καταναλωτικών αγαθών της χώρας προσανατολίζονται αποκλειστικά σύμφωνα με τη ζήτηση της πιο ευνοημένης ομάδας και προορίζονται για την ικανοποίηση της, ύστερα απ'την ικανοποίηση των "στοιχειωδών" αναγκών αυτής της ίδιας ομάδας ή ακόμη, πως 30% όλων των απασχολούμενων ανθρώπων εργάζονται για να ικανοποιήσουν τις μη ουσιαστικές "ανάγκες" των πιο ευνοημένων.

Βλέπουμε λοιπόν ότι ο προσανατολισμός της παραγωγής που θα επέβαλε κάτω απ'αυτές τις συνθήκες η "αγορά" δεν θ'αντανακλούσε τις ανάγκες της κοινωνίας αλλά ένα παραμορφωμένο είδωλο, μέσα στο οποίο η μη ουσιαστική/απαραίτητη κατανάλωση των ευνοημένων στρωμάτων θα'χε ένα δυσανάλογο βάρος. Είναι δύσκολο να πιστέψουμε πως μέσα σε μία αυτοδιευθυνόμενη κοινωνία, όπου αυτά τα γεγονότα θα'ναι σ'όλους επακριβώς γνωστά, οι άνθρωποι θ'ανέχονται μία τέτοια κατάσταση ή πως θα μπορούσαν, κάτω απ' αυτές τις συνθήκες να θεωρούν την παραγωγή σαν δική τους υπόθεση, και να νοιώθουν να τους αφορά κάτι που δίχως αυτό δεν θα μπορούσε ούτε στιγμή να τεθεί θέμα αυτοδιεύθυνσης.

Η κατάργηση της ιεραρχίας των μισθών είναι λοιπόν το μόνο μέσο να προσανατολήσει τη παραγωγή σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινότητας, να εξαλείψει τον πόλεμο όλων ενάντια σ'όλους και την οικονομική διανοητικότητα, και να επιτρέψει τη συμμετοχή με ενδιαφέρον, με την αληθινή έννοια του όρου, όλων των ανδρών και όλων των γυναικών στην διεύθυνση των υποθέσεων της κοινότητας.

ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

I.

Ιστορικά, η ριζοσπαστική κοινωνική θεωρία και πρακτική έχει εστιασθεί σε δύο στίβους ανθρώπινης κοινωνικής δραστηριότητας: τον τόπο δουλειάς και την κοινότητα. Με αφετηρία τη διαμόρφωση του εθνικού κράτους και τη βιομηχανική επανάσταση, η οικονομία απέκτησε δεσπόζουσα θέση απέναντι στην κοινότητα όχι μόνο στην καπιταλιστική ιδεολογία αλλά και στους διάφορους σοσιαλισμούς, ελευθεριακούς και εξουσιαστικούς, που εμφανίστηκαν στις αρχές του περασμένου αιώνα. Η μετατόπιση από μια ηθική έμφαση στο σοσιαλισμό σε μία οικονομική έμφαση είναι ένα πρόβλημα σημαντικών διαστάσεων που έχει συζητηθεί πλατιά. Το ουσιαστικό σε σχέση με το άμεσο ζήτημά μας είναι ότι οι ίδιοι οι σοσιαλισμοί απέκτησαν κατά περίεργο τρόπο ανησυχητικά αστικά χαρακτηριστικά, μια εξέλιξη που αποκαλύφθηκε καταφανέστετα με το μαρξικό όραμα της επίτευξης της ανθρώπινης χειραφέτισης μέσω της κυριαρχίας πάνω στην φύση ένα ιστορικό σχέδιο που φαίνεται πως συνεπαγόταν την "κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στον άνθρωπο", σύμφωνα με τη μαρξική και αστική συλλογιστική για την εμφάνιση της ταξικής κοινωνίας ως "προϋπόθεσης" για την ανθρώπινη χειραφέτηση.

Δυστυχώς η ελευθεριακή πτέρυγα του σοσιαλισμού ο αναρχισμός δεν πρόβαλε με συνέπεια την πρωτοκαθεδρία του ηθικοκρατικού απέναντι στο οικονομιστικό. Κι αυτό ίσως ήταν εύλογο αν ληφθεί υπόψη η ανάπτυξη του εργοστασιακού συστήματος, της "κλασσικής περίπτωσης" καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, και η εμφάνιση του βιομηχανικού προλεταριάτου ως "φορέα" της νέας κοινωνίας. Παρόλη την ηθική της ζέση, η επαναστατικοσυνδικαλιστική προσαρμογή στη βιομηχανική κοινωνία και η εικόνα της για το ελευθεριακό συνδικάτο ως υποδομή ενός απελευθερωμένου κόσμου σημάδευσαν μια ανησυχητική μετατόπιση της έμφασης από τον κοινοτισμό στον βιομηχανισμό, απ' τις κοινοτικές αξίες στις εργοστασιακές αξίες.⁽¹⁾ Ορισμένα έργα που απέκτησαν σχεδόν δοξογραφική ιερότητα στον επαναστατικό συνδικαλισμό επρόκειτο να εξάρουν τη σημασία του εργοστασίου και γενικότερα του τόπου δουλειάς στη ριζοσπαστική θεωρία, για να μη μιλήσουμε για τον μεσσιανικό ρόλο του "προλεταριάτου". Τα όρια κι αυτής επίσης της αντίληψης δεν χρειάζεται να εξεταστούν εδώ. Επιφανειακά φαινόταν να επικυρώνεται από τα γεγονότα της εποχής του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και της δεκαετίας του 1930. Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει, και το γεγονός ότι μπορούμε να της κάνουμε κριτική με τη μεθοδικότητα που μας επιτρέπουν ολόκληρες δεκαετίες μιας εκ των υστέρων γνώσης, δεν μας

δίνει το δικαίωμα να απορρίψουμε αφ' υψηλού τον προλεταριακό σοσιαλισμό για έλλειψη διορατικότητας.

Πάντως πρέπει να τονίσουμε την ουσία του ζητήματος: το εργοστάσιο, και για μεγάλο διάστημα της ιστορικής διαδρομής ο τόπος δουλειάς, υπήρξε στην πραγματικότητα το θεμελιώδες πεδίο όχι μόνο της εκμετάλευσης αλλά και της ιεραρχίας αυτό μαζί με την πατριαρχική οικογένεια. Η λειτουργία του δεν ήταν να "πειθαρχήσει", να "συνενώσει" και να "οργανώσει" το προλεταριάτο για την επαναστατική αλλαγή, αλλά να το εκπαιδεύσει στις συνθήκες της υποτέλειας, της υπακοής και του μόχθου δίχως σκέψη. Το προλεταριάτο, όπως και όλα τα καταπιεσμένα τμήματα της κοινωνίας, έρχεται στη ζωή όταν αποβάλλει τις βιομηχανικές του συνθήκες μέσα στην ελεύθερη και αυθόρμητη δραστηριότητα της κοινότητας. Στην περίπτωση αυτή οι εργάτες αποβάλλουν τη στενά ταξική τους φύση, την κοινωνική τους λειτουργία ως αντίστοιχου της αστικής τάξης και φανερώνουν την ανθρώπινή φύση τους. Το άναρχο ιδεώδες των αποκεντρωμένων, δίχως οποιαδήποτε κρατική υπαγωγή, συλλογικά διευθυνόμενων και άμεσα δημοκρατικών κοινοτήτων συνομοσπονδών δήμων ή "κομμουνών" επιβεβαιώνει σχεδόν ενστικτώδικα και στα καλύτερα έργα του Προυντόν και του Κροπότκιν συνειδητά, τον αναμορφωτικό ρόλο του ελευθεριακού "δημοτισμού" ως πλαισίου μίας απελευθερωτικής κοινωνίας, ριζωμένης στη μη ιεραρχική ηθική της ενότητας στην πολυμορφία, της αυτοδιαμόρφωσης και της αυτοδιεύθυνσης, της συμπληρωματικότητας και της αλληλοβοήθειας.

II

Η κομμούνα, ως δήμος ή πόλη, πρέπει να ξεχωριστεί από τον καθαρά λειτουργικό ρόλο της ως οικονομική σφαίρα, όπου τα ανθρώπινα πλάσματα αποκτούν τη δυνατότητα να επιτελέσουν μη γεωργικές εργασίες, είτε ως "ενδορραγές κέντρο" (για να χρησιμοποιήσουμε την ορολογία του Λιούις Μάμφορντ) αυξημένης επικοινωνίας και συνάφειας, για να φωτιστεί η ιστορική της λειτουργία του μετασχηματισμού μίας μισοφυλετικής ανθρώπινης ομάδας, σώμα (body politic) πολιτών που τους ενώνουν ηθικές αξίες βασισμένες στο λόγο.

Αυτή η πλατιά λειτουργία μετασχηματισμού οδήγησε τον "ξένο" ή "παρείσακτο" σ'έναν κοινό δεσμό με τα παραδοσιακά γένη και δημιούργησε μία νέα σφαίρα αμοιβαίων σχέσεων: το πεδίο του πολιτισμού στην κυριολεξία, της διαχείρισης της πόλεως. Απ' αυτήν ακριβώς τη σύνδεση του νομού και της πόλεως προέρχεται η συμπυκνωμένη λέξη πολιτική, ένας όρος που έχει αλλοιωθεί ώστε να σημαίνει απλώς τη διαχείριση των κρατικών υποθέσεων, ακριβώς όπως και η λέξη πόλη πολλές φορές έχει λανθασμένα ερμηνευτεί ως "κράτος". Οι διακρίσεις αυτές δεν εί-

ναι ετυμολογικοί σχολαστικισμοί. Αντανακλούν μιά πολύ πραγματική υποβάθμιση ε ν ν ο ι ώ ν, που η κάθε μιά από μόνη της έχει τεράστια σημασία, γιά να εξυπηρετηθούν ιδεολογικοί στόχοι. Οι αντιεξουσιαστές νιώθουν απέχθεια γιά την υποβάθμιση του όρου "κοινωνία" σε "κράτος", κι έχουν απόλυτο δίκιο. Το κράτος, όπως γνωρίζουμε, είναι ένα ξέχωρο δημιούργημα των κυρίαρχων τάξεων, ένα επαγγελματοποιημένο μονοπώλιο της βίας με στόχο να εξασφαλιστεί η καθυπόταξη και η εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Η ανθρωπολογία και η κοινωνική θεωρία έχουν καταδείξει τη βαθμιαία ανάδυση του από το ευρύτερο υπόβαθρο των ιεραρχικών σχέσεων, τις ποικίλες μορφές και βαθμούς ανάπτυξης του, το πλήρες περίγραμμα του με το σύγχρονο εθνικό κράτος, και πιθανόν τη μελλοντική και πιό ολοκληρωμένη μορφή του με το ολοκληρωτικό κράτος. Παρόμοια, οι αντιεξουσιαστές γνωρίζουν ότι η οικογένεια, ο τόπος δουλειάς, οι πολιτιστικές μορφές σύμπραξης με την πληρέστερη, ανθρωπολογική έννοια της λέξης "πολιτιστικός", οι προσωπικές αλληλοσχετίσεις, και γενικά η ιδιωτική σφαίρα της ζωής είναι βαθύτατα κ ο ι ν ω ν ι κ έ ς και αντιδιαστέλλονται εγγενώς από το κ ρ α τ ι σ τ ι κ ό. Το γεγονός ότι το κοινωνικό και το κρατιστικό μπορεί να εμποτίζουν το ένα το άλλο, έτσι ώστε οι αρχαϊκοί δεσποτισμοί να αποτελούν παραδείγματα του πατριαρχικού ο ί κ ο υ σε διευρυμένη κλίμακα και η από μέρους του σύγχρονου ολοκληρωτικού κράτους απορρόφηση του κοινωνικού να αντανακλά τη δεσταλμένη σημασία της λέξης "γραφειοκρατία" (ψυχοθεραπευτική και εκπαιδευτική σφαίρα πέρα από την παραδοσιακή διοικητική), πιστοποιεί την έλλειψη καθαρότητας που συναντάται σ' όλους τους τρόπους κοινωνικής οργάνωσης.

Η εμφάνιση της πόλης ανοίγει μπροστά μας, σε ποικίλους βαθμούς ανάπτυξης, όχι μόνο τον καινούργιο τομέα της οικουμενικής *humanitas* (2) σε διάκριση από τη στενά δεμένη τοπική ανθρώπινη ομάδα, του ελεύθερου χώρου ενός καινοτόμου πνεύματος πολιτών σε διάκριση από τις δέσμιες της παράδοσης, βιοκεντρικές *gemeinschaften* (3) αλλά επίσης τη σφαίρα του π ο λ ι σ σ ο ν ό μ ο υ, της διαχείρισης της π ό λ η ς από ένα σώμα ελεύθερων πολιτών, κοντολογής της π ο λ ι τ ι κ ή ς σε διάκριση από το στενό κοινωνικό και κρατιστικό. Η ιστορία δεν μας προσφέρει καμιά "καθαρή" κατηγορία της πολιτικής σφαίρας, όπως ακριβώς δεν μας προσφέρει καμιά εικόνα μη ιεραρχικών κοινωνικών σχέσεων πέρα από το επίπεδο της πρωτόγονης ορδής και του χωριού και ούτε, μέχρι πρόσφατα, καθαρά κρατιστικών θεσμών. Η "καθαρότητα" είναι μιά λέξη που μπορεί να εισαχθεί στην κοινωνική θεωρία μόνο εις βάρος της επαφής με την πραγματικότητα όπως την έχουμε γνωρίσει στην ιστορία. Αλλά όντως υπάρχουν προσεγγίσεις μιάς πολιτικής, ασκούμενης πάντοτε από ένα σώμα ελεύθερων πολιτών, που δεν έχουν κατά κύριο λόγο κοινωνικό ή κρατιστικό χαρακτήρα: η αθηναϊκή δημοκρατία, οι δημοτικές συνελεύσεις της Νέας Αγγλίας, οι συνελεύ-

σεις των τομέων και η Παρισινή Κομμούνα του 1873, για να αναφέρουμε τα πιο αξιοσημείωτα παραδείγματα. Αρκετά μόνιμες σε ορισμένες περιπτώσεις, εφήμερες σε άλλες, και ομολογουμένως έντονα στιγματισμένες από πολλά καταπιεστικά χαρακτηριστικά που σημάδευαν όλες τις κοινωνίες στις εποχές της εμφάνισης τους, μπορούν παρόλα αυτά να χρησιμεύσουν για την ανάπλαση της εικόνας μιάς πολιτικής σφαίρας που δεν είναι ούτε κοινοβουλευτική ούτε γραφειοκρατική, ούτε συγκεντρωτική ούτε επαγγελματοποιημένη, ούτε κοινωνική ούτε κρατιστική, αλλά μάλλον όπως αρμόζει σε ελεύθερους πολίτες στο μέτρο που αναγνωρίζει το ρόλο της πόλης για τον μετασχηματισμό μιάς άμορφης ανθρώπινης ομάδας ή μιάς μοναδιαίας συνάθροισης ατόμων σ' ένα σύνολο πολιτών βασισμένο σε ηθικούς και ορθολογικούς τρόπους σύνδεσης.

III

Ο προσδιορισμός του κοινωνικού, του πολιτικού και του κρατιστικού μέσα στην κατηγορική τους ιδιαιτερότητα και η αντιμετώπιση της πόλης στην ιστορική της εξέλιξη ως του στίβου όπου το πολιτικό αναδύεται ξέχωρα από το κοινωνικό και το κρατιστικό, ανοίγει περιοχές έρευνας με τεράστια προγραμματική σπουδαιότητα. Η σύγχρονη εποχή ορίζεται "πολιτικά" από την "αστεοποίηση", μιά καρκινώδη παραποίηση της "πολεοποίησης" που απειλεί να καταβροχθήσει τόσο την πόλη όσο και την ύπαιθρο και να κάνει την ιστορική τους διαλεκτική σχεδόν ακατάληπτη για τον σύγχρονο παρατηρητή. Η σύγχυση μεταξύ αστεοποίησης (urbanization) και πολεοποίησης (citification) είναι σήμερα εξίσου σκοταδιστική όσο και η σύγχυση μεταξύ κοινωνίας και κράτους, κολλεκτιβοποίησης και εθνικοποίησης ή, απ' αυτή την άποψη, πολιτικής και κοινοβουλευτισμού. Η *urbs* ήταν για τους Ρωμαίους τα υλικά στοιχεία της πόλης, τα κτίρια, οι πλατείες και οι δρόμοι της, σε διάκριση από τη *civitas*, την ένωση των πολιτών ή το πολιτικό σώμα (4). Το γεγονός ότι οι δύο λέξεις δεν συγγέονταν μέχρι την ύστερη αυτοκρατική περίοδο, οπότε η ίδια η έννοια της ιδιότητας του "πολίτη" είχε παρακμάσει για να αντικατασταθεί στη συνέχεια από ονομασίες με χροιά κάστας και από υπηκόους της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, μας φανερώνει μιά εντυπωσιακή και εξαιρετικά σημαντική κατάσταση. Οι Γράκχοι είχαν προσπαθήσει να μετατρέψουν την *urbs* σε *civitas*, να αναδημιουργήσουν την αθηναϊκή *ε κ κ λ η σ ί α* εις βάρος της ρωμαϊκής Συγκλήτου. Απέτυχαν, και η *urbs* καταβρόχθισε τη *civitas* με τη μορφή της Αυτοκρατορίας. Ίσως οι μικροκτηματίες πολίτες που αποτελούσαν τη ραχοκοκαλιά της Δημοκρατίας θα μπορούσαν να την είχαν κάνει δημοκρατούμενη, αλλά μόλις "κατέβηκαν από τους Εφτά Λόφους" όπου ιδρύθηκε η Ρώμη έγιναν "μικροί", για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Χάινε. Η "ιδέα της Ρώμης" ως ηθική κληρονομιά συρρικνωνόταν ευθέως ανάλογα προς την επέκταση της πόλης. Ετσι, "όσο μεγαλύτε-

ρη γινόταν η Ρώμη, τόσο περισσότερο πλάταινε αυτή η ιδέα, το άτομο χάθηκε μέσα της: οι μεγάλοι άνδρες που παραμένουν επιφανείς εξυψώνονται απ' αυτή την ιδέα, κι αυτό κάνει τη μικρότητα των μικρών ακόμα πιό κατάφωρη".

Σ' όλα αυτά υπάρχει ένα μάθημα σχετικά με τους κινδύνους της ιεραρχίας και της "μεγαλοσύνης", αλλά επίσης και μιά διαισθητική αντίληψη της διάκρισης μεταξύ αστεοποίησης και πολεοποίησης, της ανάπτυξης της urbs εις βάρος της civitas. Ομως τίθεται ένα ακόμα ερώτημα: έχει νόημα η civitas ή πολιτικό σώμα αν δεν ενσαρκώνεται κυριολεκτικά, ή μάλλον πρωτοπλασματικά; Ο Ρουσσώ μας υπενθυμίζει ότι "τα σπίτια κάνουν τον οικισμό, αλλά (μόνο) οι πολίτες κάνουν την πόλη". Εχοντας γίνει αντιληπτοί ως απλό "σώμα ψηφοφόρων" ή "εκλογική περιφέρεια" ή ακόμα, γιά να χρησιμοποιήσουμε τον πιό εξαχρειωτικό χαρακτηρισμό που τους έδωσε το κράτος, "φορολογούμενοι" ένας όρος που ουσιαστικά αποτελεί ευφημισμό αντί του "υπήκοοι" οι κάτοικοι της urbs μετατράπηκαν σε αφαιρέσεις κι επομένως σε απλά "προσαρτήματα του κράτους", σύμφωνα με την αμερικάνικη νομική ορολογία γιά το νομικό καθεστώς μιάς δημοτικής οντότητας σήμερα. Ενας λαός που η μόνη "πολιτική" λειτουργία του είναι να ψηφίζει γιά την ανάδειξη αντιπροσώπων, δεν είναι διόλου λαός, είναι "μάζα", συνάθροιση μονάδων. Η πολιτική, σε διάκριση από το κοινωνικό και το κρατιστικό, συνεπάγεται την επανενσάρκωση των μαζών σε πολύπλευρα συναρθρωμένες συνελεύσεις, τον σχηματισμό ενός πολιτικού σώματος σ' έναν στίβο συνομιλίας, συμμερισμένης ορθολογικότητας, ελεύθερης έκφρασης και ριζοσπαστικά δημοκρατικών τρόπων λήψης αποφάσεων.

Η διαδικασία αυτή είναι μιά διαδικασία αλληλεπίδρασης και αυτοδιάπλασης. Μπορεί να διαλέξει κάποιος να συμφωνήσει με τον Μάρξ ότι οι "άνθρωποι" διαπλάθουν τον εαυτό τους ως παραγωγοί υλικών αντικειμένων, με τον Φίχτε ως ηθικώς παρακινούμενα άτομα, με τον Αριστοτέλη ως κάτοικοι μιάς πόλεως, με τον Μπακούνιν ως αμφισβητές της ελευθερίας. Αν όμως λείπει η αυτοδιεύθυνση σ' όλες αυτές τις σφαίρες της ζωής οικονομική, ηθική, πολιτική και ελευθεριακή τότε λείπει κατά επώδυνο τρόπο η χαρακτηριστική διάπλαση που μετασχηματίζει τους "ανθρώπους" από παθητικά αντικείμενα σε ενεργά υποκείμενα. Η "εαυτότητα" είναι στον ίδιο βαθμό συνάρτηση της "διεύθυνσης", ή καλύτερα της κοινοτικοποίησης, όσο και η διεύθυνση είναι συνάρτηση της "εαυτότητας". Και τα δύο ανήκουν στη διαπλαστική διαδικασία που οι Γερμανοί αποκαλούν bildung και οι Έλληνες παιδεία. Ο "πολιτικός" ως πόλη, οικιστικό σύνολο είτε γειτονιά, είναι κυριολεκτικά το λίκνο γιά τον εκπολιτισμό των ανθρώπινων πλασμάτων πέρα από την κοινωνικοποιητική διαδικασία που παρέχει η οικογένεια. Και γιά να μιλήσουμε δίχως περιστροφές, ο "εκπολιτισμός" αυτού του είδους είναι απλώς μιά άλλη έκφραση γιά την πολιτική και τη μετατροπή της μάζας σε διαβουλευτικό, ορθολογικό, ηθικό πολιτικό σώμα. Η προϊ-τόθε-

ση γιά να πραγματωθεί αυτή η έννοια της civitas είναι να μπορούν τα ανθρώπινα πλάσματα να συναθροίζονται σαν κάτι περισσότερο από απομονωμένες μονάδες, να συνδιαλέγονται άμεσα με τρόπους έκφρασης που πάνε "πέρα από τις λέξεις", να αναπτύσσουν συλλογισμούς με άμεσο τρόπο, πρόσωπο με πρόσωπο, και να φτάνουν ήρεμα σε μία κοινότητα απόψεων που κάνει τις αποφάσεις εφικτές και την εφαρμογή τους σύμφωνη με τις δημοκρατικές αρχές. Διαπλάθοντας και λειτουργώντας σε τέτοιες συνελεύσεις, οι πολίτες διαπλάθουν και τον εαυτό τους, γιατί η πολιτική δεν είναι τίποτα αν δεν είναι παιδαγωγική και αν η νεωτεριστική της ευρύτητα δεν προωθεί τη χαρακτηρισολογική διάπλαση.

IV

Ο δήμος δεν είναι λοιπόν απλώς ένα "μέρος" όπου κάποιος ζει, μία "επένδυση" σ' ένα σπίτι, σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής ασφάλισης, σε μία δουλειά, σε βιβλιοθήκες και πολιτιστικές ανέσεις. Η πολεοποίηση αποτέλεσε ιστορικά μία σαρωτική μετάβαση της ανθρωπότητας από φυλετικούς σε "πολιτικούς" τρόπους ζωής, η οποία ήταν εξίσου επαναστατική με τη μετάβαση από το κυνήγι και την καρποσυλλογή στην καλλιέργεια των τροφίμων στη μεταποίηση. Παρά τις αφομοιωτικές δυνάμεις του κράτους, ενός κατοπινού δημιουργήματος, που κατόρθωσε να συνταυτίσει το αίσθημα αφομοίωσης στην κοινότητα των πολιτών με τον εθνικισμό και την πολιτική με τη διαχείριση των κρατικών υποθέσεων, η "Αστεακή Επανάσταση", όπως θα την αποκαλούσε ο Β. Γκρόρντον Τσάιλντ, δεν υπήρξε λιγότερο σαρωτική από τη Γεωργική Επανάσταση και τη Βιομηχανική Επανάσταση. Επιπλέον, όπως κι όλοι οι προκάτοχοι του, το εθνικό κράτος εξακολουθεί να έχει στο στομάχι του αυτό το παρελθόν και δεν το έχει χωνέψει πλήρως. Η αστεοποίηση μπορεί κάλλιστα να ολοκληρώσει ό,τι δεν κατάφεραν οι Ρωμαίοι Καίσαρες, οι απόλυτες μοναρχίες και οι αστικές δημοκρατίες να εξαλείψει ακόμα και την κληρονομιά της Αστεακής Επανάστασης αλλά αυτό δεν έχει επιτευχθεί ακόμα.

Προτού στραφούμε στα επαναστατικά συνακόλουθα μιάς ελευθεριακής δημοτικής οπτικής και στην ελευθεριακή πολιτική όπου καταλήγει, χρειάζεται να ασχοληθούμε με ένα ακόμα θεωρητικό πρόβλημα: την κατάστρωση πολιτικής σε διάκριση από την απλή διοικητική διεκπεραίωση. Σ' αυτό το σημείο ο Μάρξ, με την ανάλυσή του γιά την Παρισινή Κομμούνια του 1871, έχει κάνει πολύ κακό στη ριζοσπαστική κοινωνική θεωρία. Στην Κομμούνια ο συνδυασμός της κατάστρωσης πολιτικής από αντιπροσώπους με την εφαρμογή της πολιτικής από τον δικό της διοικητικό μηχανισμό, ένα χαρακτηριστικό της που εξυμνήθηκε από τον Μάρξ, ήταν μία σοβαρότατη ατέλειά της. Ο Ρουσσώ πολύ σωστά υπογράμμιζε ότι η εξουσία του λαού δεν μπορεί να μεταβιβαστεί χωρίς να καταστραφεί. Είτε υπάρχει

μιά λαϊκή συνέλευση με πλήρεις εξουσίες είτε η εξουσία ανήκει στο κράτος. Το ψεγάδι της μεταβιβαζόμενης σε αντιπροσώπους εξουσίας μόλυνε αθεράπευτα το συμβουλευτικό σύστημα (σοβιέτ, raten), την Κομμούνα του 1871, και βέβαια τα δημοκρατικά συστήματα γενικά, είτε ήταν δημοτικά είτε εθνικά. Η έκφραση "αντιπροσωπευτική δημοκρατία" αποτελεί λογική αντίφαση. Ένας λαός δεν μπορεί να καταπιαστεί με τον πολισσονόμο τοποθετώντας τη διαμόρφωση του νόμου, τη νομοθεσία, σε υποκατάστατα όργανα που τον αποκλείουν από τη διαβούλευση, την ανάπτυξη συλλογιστικής και τη λήψη αποφάσεων που συνιστούν την ίδια την ταυτότητα της πολιτικής. Και, πράγμα όχι λιγότερο σημαντικό, δεν μπορεί να παραδώσει στη διοίκηση στην απλή εφαρμογή της πολιτικής την εξουσία να ορίζει τι πρέπει να εφαρμοστεί χωρίς να προλειάνει το έδαφος για το κράτος.

Το προβάδισμα της συνέλευσης ως διαμορφωτή πολιτικής απέναντι σ' οποιοδήποτε διοικητικό όργανο είναι η μόνη εγγύηση στο μέτρο που υπάρχουν εγγυήσεις για το προβάδισμα της πολιτικής απέναντι στη διαχείριση κρατικών υποθέσεων. Ένα τέτοιο αμείωτο προβάδισμα είναι ακόμα κρισιμότερο σε μιά κοινωνία που έχει μπλέξει με εμπειρογνώμονες και διεκπεραιωτές για τις λειτουργίες της εξαιρετικά εξειδικευμένης κοινωνικής μηχανής της, και το πρόβλημα της διατήρησης του προβαδίσματος της λαϊκής συνέλευσης εντείνεται κι άλλο στη διάρκεια της οποιασδήποτε μεταβατικής περιόδου από μιά διοικητικά συγκεντροποιημένη σε μιά αποκεντρωμένη κοινωνία. Μόνο αν οι συνελεύσεις του λαού, απ' τις γειτονιές των μεγάλων πόλεων μέχρι τις κωμοπόλεις, τηρήσουν την πιό άτεγκτη επαγρύπνηση και τον πιό εξονυχιστικό έλεγχο των οποιονδήποτε συντονιστικών συνομοσπονδιακών οργάνων είναι εφικτή μιά ελευθεριακή δημοκρατία. Διαρθρωτικά αυτό δεν θέτει προβλήματα. Από αμνημονεύτων χρόνων διάφορες κοινότητες στηρίχτηκαν σε εμπειρογνώμονες και διοικητικούς δίχως να χάσουν την ελευθερία τους. Η καταστροφή των κοινοτήτων αυτών ήταν συνήθως κρατιστική πράξη, όχι καθαυτό διοικητική. Τα ιεραρχικά και αρχηγικά σώματα στηρίχτηκαν στην ιδεολογία και, κάτι πολύ σημαντικό, στη δημόσια αφέλεια κι όχι κυρίως στη βία για να εξασθενίσουν και τελικά να εξαλείψουν τη λαϊκή εξουσία.

Το κράτος ποτέ δεν απορρόφησε το σύνολο της ζωής στο παρελθόν, ένα γεγονός που ο Κροπότκιν έμμεσα υπέδειξε στην Αλλήλοβοήθεια όταν περιέγραφε την πλούσια διαπλοκή της κοινοτικής ζωής που υπήρχε ακόμα και στις ολιγαρχικές μεσαιωνικές κοινότητες ("κομμούνες"). Πράγματι, η πόλη υπήρξε συνήθως η κυριότερη αντισταθμιστική δύναμη απέναντι στα αυτοκρατορικά και εθνικά κράτη από τους αρχαίους καιρούς μέχρι το πρόσφατο παρελθόν. Ο Αύγουστος και οι διάδοχοί του ανήγαγαν την εξάλειψη της δημοτικής αυτονομίας σε ακρογωνιαίο λίθο της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής διοίκησης, και το ίδιο έκαναν οι απόλυτοι μονάρχες

στους χρόνους της Μεταρρύθμισης. Η "κατεδάφιση των τειχών των πόλεων" υπήρξε μία σταθερή πολιτική του Λουδβίκου ΙΓ' και του Ρισελιέ, μία πολιτική που έμελλε να ξαναέρθει αργότερα στην επιφάνεια όταν η ροβεσπιερική Επιτροπή Κοινής Σωτηρίας κινήθηκε αμείλικτα γιά να περικόψει τις εξουσίες της Κομμούνας το 1793/94. Στην πραγματικότητα η "Αστεακή Επανάσταση" κατέτρυχε το κράτος ως ακατάβλητη δ υ α δ ι κ ή ε ξ ο υ σ ί α, δυναμική απειλή γιά τη συγκεντροποιημένη εξουσία, στη διάρκεια μεγάλου μέρους της ιστορίας. Η ένταση αυτή υπάρχει μέχρι σήμερα, όπως πιστοποιούν οι διαμάχες ανάμεσα στο συγκεντρωτικό κράτος και την δημοτική αυτοδιοίκηση στην Αμερική και στην Αγγλία. Στην προκειμένη περίπτωση, στο αμεσότερο περιβάλλον του ατόμου στην κοινότητα, τη γειτονιά, την κωμόπολη ή το χωριό όπου η ιδιωτική ζωή αρχίζει σιγάσιγά να συγχρονίζεται με τη δημόσια, ο αυθεντικός χώρος γιά μία λειτουργία σε επίπεδο βάσης υπάρχει στο μέτρο που η αστεοποίηση δεν τον έχει καταστρέψει τελείως. Όταν η αστεοποίηση θα έχει εξαλείψει τη ζωή της πόλης τόσο ολοκληρωτικά ώστε η πόλη να μην έχει πιά δική της ταυτότητα, κουλτούρα και χώρους συνεύρεσης, οι βάσεις της δημοκρατίας με οποιονδήποτε ορισμό της λέξης θα έχουν εξαφανιστεί και το ζήτημα των επαναστατικών μορφών θα είναι ένα σκιώδες παιχνίδι αφαιρέσεων.

Παράλληλα καμιά ριζοσπαστική αντίληψη βασισμένη στις ελευθεριακές μορφές και τις δυνατότητές τους δεν έχει νόημα αν λείπει η ριζοσπαστική συνείδηση που θα δώσει σ' αυτές τις μορφές περιεχόμενο και μία αίσθηση προσανατολισμού. Ας μην παραγνωρίζεται το γεγονός ότι όλες οι δημοκρατικές και ελευθεριακές μορφές μπορούν να στραφούν ενάντια στην επίτευξη της ελευθερίας αν γίνουν αντιληπτές με σχηματικό τρόπο, σαν αφηρημένες επιδιώξεις δίχως εκείνη την ιδεολογική ουσία και οργανικότητα απ' όπου η κάθε μορφή αντλεί το απελευθερωτικό της περιεχόμενο. Επιπλέον θα ήταν απλοϊκό να πιστεύουμε ότι μορφές σαν τη γειτονιά, τον δήμο και τις λαϊκές κοινοτικές συνελεύσεις θα μπορούσαν να αρθούν στο ύψος μιάς ελευθεριακής δημόσιας ζωής ή να επιφέρουν τον σχηματισμό ενός ελευθεριακού πολιτικού σώματος χωρίς ένα έντονα συνειδητό, καλοοργανωμένο και προγραμματικά συνεκτικό ελευθεριακό κίνημα. Εξίσου απλοϊκό θα ήταν να πιστεύουμε ότι ένα τέτοιο ελευθεριακό κίνημα θα μπορούσε να εμφανιστεί χωρίς την απαραίτητη ριζοσπαστική ι ν τ ε λ ι γ κ έ ν τ σ ι α της οποίας ζωτικό περιβάλλον είναι η ίδια της η σφύζουσα συλλογική ζωή (εδώ μας έρχεται στη μνήμη η γαλλική ιντελιγκέντσια του Διαφωτισμού και η παράδοση την οποία δημιούργησε στα καρτιέ και στα καφέ του Παρισιού), κι όχι βέβαια το συνοθύλευμα των αναιμικών δ ι α ν ο ο ύ μ ε ν ω ν που επανδρώνουν τις ακαδημίες και τα ινστιτούτα της δυτικής κοινωνίας (5). Αν οι αναρχικοί δεν αναπτύξουν αυτό το φθίνον στρώμα στοχαστών που ζουν μιά σφριγηλή δημόσια ζωή σε διερευνητική επικοινωνία με τον κοινωνικό τους περίγυρο, θα αντιμετωπίσουν τον πολύ πραγμα-

τικό κίνδυνο να μετατρέψουν τις ιδέες σε δόγματα και να γίνουν οι ψευδευλαβείς τοποτηρητές κινήματων του παρελθόντος και ανθρώπων που ανήκουν σε άλλη ιστορική εποχή.

V

Είναι αναμφισβήτητη αλήθεια ότι μπορεί κάποιος να χειρίζεται ταχυδακτυλουργικά λέξεις όπως "δήμος" και "κοινότητα", "συνελεύσεις" και "άμεση δημοκρατία", παραβλέποντας τις διαφορές τάξης, εθνότητας και φύλου που μετέτρεψαν λέξεις σαν τον "Λαό" σε κενές ή και σκοταδιστικές αφαιρέσεις. Το 1793 οι συνελεύσεις των τομέων δεν εξωθήθηκαν απλώς σε σύγκρουση με την αστικότερη Παρισινή Κομμούνα και την Συμβατική Εθνοσυνέλευση, ήταν και οι ίδιες απ' τη φύση τους πεδία μάχης ανάμεσα σε στρώματα ιδιοκτητών και άκληρων, βασιλικών και δημοκρατών, μετριοπαθών και ριζοσπαστών. Η αναγωγή αυτών των στρωμάτων σε αποκλειστικώς οικονομικά συμφέροντα μπορεί να είναι εξίσου παραπλανητική με το να αγνοήσουμε πλήρως τις ταξικές διαφορές και να μιλάμε για "αδελφότητα" ή "ελευθερία" και "ισότητα" σάμπως να ήταν συχνά οι λέξεις αυτές κάτι παραπάνω από ρητορεία. Έχουν πάντων γραφεί αρκετά για μία συστηματική απομυθοποίηση των ουμανιστικών συνθημάτων των μεγάλων "αστικών" επαναστάσεων, στην πραγματικότητα έχουν καταβληθεί τόσες προσπάθειες για να αναχθούν σε απλά ανακλαστικά μιάς στενής αστικής ιδιοτέλειας ώστε τώρα κινδυνεύουμε να χάσουμε απ' τα μάτια μας κάθε ίχνος της λαϊκιστικής ο υ τ ο π ι κ ή ς τους διάστασης. Αφού έχουν πιά ειπωθεί τόσα πολλά για τις οικονομικές διαμάχες που δίχασαν την αγγλική, την αμερικανική και τη γαλλική επανάσταση, οι μελλοντικές ιστορίες αυτών των μεγάλων δραμάτων θα μας χρησίμευαν τώρα περισσότερο αν αποκάλυπταν τον φόβο της αστικής τάξης για κ ά θ ε επανάσταση, τον έμφυτο συντηρητισμό της και την τάση της για συμβιβασμό με την καθεστωτική τάξη. Θα μας χρησίμευαν επίσης περισσότερο αν αποκάλυπταν πώς τα καταπιεσμένα στρώματα της επαναστατικής εποχής εξώθησαν τις "αστικές" επαναστάσεις πέρα από τα στενά όρια που έθεσε η ίδια η αστική τάξη, προς αξιοσημείωτα πεδία δημοκρατικών αρχών με τις οποίες η αστική τάξη πάντοτε έζησε στα πλαίσια ενός στενάχωρου και φιλύποπτου συμβιβασμού. Τα διάφορα "δικαιώματα" που διατύπωσαν αυτές οι επαναστάσεις επιτεύχθηκαν όχι χάρη στην αστική τάξη, αλλά παρά τη θέλησή της από τους Αμερικανούς μικροκτηματίες της δεκαετίας του 1770 κι από τους Αβράκωτους της δεκαετίας του 1790 και το μέλλον τους γίνεται διαρκώς πιο αμφίβολο σ' έναν ολοένα πιο κορπορατιστικό και κυβερνητοποιημένο κόσμο.

Αλλά αυτό ακριβώς το μέλλον καθώς και διάφορες πρόσφατες τάσεις τεχνολογικές, κοινωνικές και πολιτιστικές, που κλονίζουν και απειλούν να αποσαρθρώσουν την παραδοσιακή ταξική δομή που δη-

μιουργήθηκε απ' τη Βιομηχανική Επανάσταση γεννούν την ελπίδα ότι ένα γενικό συμφέρον μπορεί να αναδυθεί από τα επιμέρους ταξικά συμφέροντα που διαμόρφωσαν οι δυό τελευταίοι αιώνες. Η λέξη "λαός" μπορεί κάλλιστα να επιστρέψει στο ριζοσπαστικό λεξιλόγιο όχι σαν σκοταδιστική αφαίρεση, αλλά σαν μία μεστή νοήματος έκφραση γιά τα διαρκώς πιά ξεριζωμένα, ρευστά και τεχνολογικώς παραμερισμένα στρώματα που δεν μπορούν πιά να ενσωματωθούν σε μία κυβερνητικοποιημένη και έντονα εκμηχανισμένη κοινωνία. Στα τεχνολογικώς παραμερισμένα στρώματα μπορούμε να προσθέσουμε τους ηλικιωμένους και τους νέους που αντιμετωπίζουν ένα αβέβαιο μέλλον σ'έναν κόσμο ο οποίος δεν μπορεί πιά να ορίσει τους ρόλους, που παίζουν οι άνθρωποι στην οικονομία του και την κουλτούρα του. Τα στρώματα αυτά δεν ταιριάζουν πιά αρμονικά σε μία υπεραπλουστευμένη διαίρεση των ταξικών ανταγωνισμών που είχε δομηθεί από τη ριζοσπαστική θεωρία γύρω από τη "μισθωτή εργασία" και το "κεφάλαιο".

Ο "λαός" μπορεί να επιστρέψει σ' αυτή την εποχή με μία ακόμα έννοια: συγκεκριμένα, σαν ένα "γενικό συμφέρον" που πηγάζει από την κοινή φροντίδα γιά ζητήματα οικολογικά, κοινοτικά, ηθικά, φύλου και πολιτιστικά. Θα ήταν ανόητο να υποτιμήσουμε τον κρίσιμο ρόλο αυτών των φαινομενικά οριακών "ιδεολογικών" μελετημάτων. Οπως τόνιζε ο Φράντζ Μπορκενάου σχεδόν πενήντα χρόνια πριν, η ιστορία του περασμένου αιώνα μας δείχνει ξεκάθαρα πως το προλεταριάτο μπορεί να εγκολπωθεί τον εθνικισμό περισσότερο απ' τον σοσιαλισμό και να επηρεαστεί περισσότερο από ένα "πατριωτικό" παρά από ένα "ταξικό" συμφέρον, όπως θα διαπίστωνε γρήγορα όποιος θα επισκεπτόταν τις Ηνωμένες Πολιτείες σήμερα. Ξέχωρα από την ιστορική επιρροή που ασκήσανε ιδεολογικά κινήματα σαν τον Χριστιανισμό και το Ισλάμ, που και τα δυό τους εξακολουθούν να φανερώνουν τη δυνατότητα της ιδεολογίας να υψώνεται πάνω απ' το υλικό συμφέρον, βλέπουμε επίσης τη δυνατότητα της ιδεολογίας να εργάζεται προς μία κοινωνικά προοδευτική κατεύθυνση ειδικότερα ιδεολογίες οικολογικές, φεμινιστικές, εθνοτήτων, ηθικές και αντικουλτούρας, μέσα στις οποίες συναντούμε μία ειρηνιστική και μία ουτοπική αναρχική συνιστώσα που προσμένουν την ενσωμάτωσή τους σε μία συνεκτική αντίληψη. Οπως και να χει το πράγμα, γύρω μας αναπτύσσονται "νέα κοινωνικά κινήματα", γιά να χρησιμοποιήσουμε μία έκφραση δημιουργημένη από νεομαρξιστές, τα οποία τέμνουν τις παραδοσιακές ταξικές γραμμές. Απ' αυτή τη μαγιά μπορεί μελλοντικά να σχηματιστεί ένα γενικό συμφέρον που θα είναι ευρύτερο σε έκταση, νεωτερικότητα και δημιουργικότητα από τα οικονομικώς προσανατολισμένα επιμέρους συμφέροντα του παρελθόντος. Κι απ' αυτήν ακριβώς τη μαγιά μπορεί να αναδυθεί ένας "λαός" και να μορφοποιηθεί σε συνελεύσεις και παρόμοιες μορφές, ένας "λαός" που θα υπερβαίνει τα όρια των εξειδικευτικών συμφερόντων και θα προσδώσει αυξημένη σπουδαιότητα σ' έναν ελευθερια-

κό δημοτικό προσανατολισμό.

Σε μία εποχή όπου η εικόνα του Οργουελ για το "1984" μπορεί ολόφανερα να μεταφραστεί στη "μεγαλούπολη" ενός έντονα συγκεντρωτικού κράτους και μιάς έντονα κορπορατιστικής κοινωνίας, πρέπει να διερευνήσουμε τη δυνατότητα να αντιπαραθέσουμε σ' αυτές τις κρατιστικές και κοινωνικές εξελίξεις μία τρίτη σφαίρα ανθρώπινης πρακτικής: την πολιτική σφαίρα που δημιούργησε ο αυτοδιοικούμενος δήμος, ένα ιστορικό προϊόν της ίδιας της Αστεακής Επανάστασης που δεν έχει χωνευτεί τελείως από το κράτος. Η επανάσταση πάντοτε μεταφράζεται σε δυαδική εξουσία: το βιομηχανικό συνδικάτο, σοβιέτ ή συμβούλιο και η Κομμούνα, όλα τους προσανατολισμένα εναντίον του κράτους. Μία ενδελεχής εξέταση της ιστορίας θα μας δείξει ότι το εργοστάσιο, ένα δημιούργημα της αστικής ορθολογικοποίησης, ποτέ δεν υπήρξε τόπος της επανάστασης, οι πιό απερίφραστα επαναστάτες εργάτες (οι Ισπανοί, Ρώσοι, Γάλλοι και Ιταλοί) ήταν κατά κύριο λόγο μεταβατικές τάξεις, για την ακρίβεια παραδοσιακά αποσυντιθέμενα αγροτικά στρώματα που υποβάλλονταν στην αποκλίνουσα και τελικά διαβρωτική επίδραση μιάς βιομηχανικής κουλτούρας που ήδη γίνεται και η ίδια παραδοσιακή. Σήμερα, πράγματι, εκεί όπου οι εργάτες εξακολουθούν να κινούνται, η μάχη τους είναι σε μεγάλο βαθμό αμυντική (κατά ειρωνικό τρόπο, μάχη για τη διατήρηση ενός βιομηχανικού συστήματος που απειλείται με εκτοπισμό από μια τεχνολογία έντασης κεφαλαίου και ολοένα πιο κυβερνητοποιημένη) και αντανακλά τους τελευταίους σπασμούς μιας οικονομίας που σβήνει.

Η πόλη πεθαίνει κι αυτή αλλά με εντελώς διαφορετική έννοια από το εργοστάσιο. Το εργοστάσιο ποτέ δεν ήταν η σφαίρα της ελευθερίας. Υπήρχε πάντοτε η σφαίρα της επιβίωσης, της "αναγκαιότητας", που αποδυνάμωνε και στέρευε τον ανθρώπινο κόσμο τριγύρω της. Η εμφάνιση του εργοστασίου συνάντησε τη σφοδρή αντίσταση των τεχνιτών, των αγροτικών κοινοτήτων, κι ενός ανθρωπινότερου διαβαθμισμένου και κοινοτιστικού κόσμου. Μόνο η αφέλεια ενός Μάρξ κι ενός Ενγκελς, που καλλιέργησαν το μύθο ότι το εργοστάσιο χρησιμεύει στην "πειθάρχηση", "συνένωση" και "οργάνωση" του προλεταριάτου, μπόρεσε να υποχρεώσει τους ριζοσπάστες, που είχαν από μόνοι τους σαγηνευτεί απ'το μυθοποιημένο ιδεώδες ενός "επιστημονικού σοσιαλισμού", να αγνοήσουν τον εξουσιαστικό και ιεραρχικό του ρόλο. Η κατάργηση του εργοστασίου από μια οικοτεχνική, μια δημιουργική εργασία και, γιατί όχι, επινοήσεις της κυβερνητικής προορισμένες να ικανοποιήσουν ανθρώπινες ανάγκες, αποτελεί μια απαίτηση του σοσιαλισμού με την ελευθεριακή και ουτοπική μορφή του, και στην πραγματικότητα μια ηθική προϋπόθεση της ελευθερίας.

Αντίθετα η Αστεακή Επανάσταση έπαιξε πολύ διαφορετικό ρόλο. Ουσιαστικά δημιούργησε την ιδέα μιάς οικουμενικής humanitas και της κοινοτικοποίησης αυτής της ανθρωπότητας πάνω σε ορθολογι-

κές και ηθικές κατευθύνσεις. Ακύρωσε τους περιορισμούς της ανθρώπινης ανάπτυξης που είχαν επιβληθεί από τον συγγενικό δεσμό, τους στενούς ορίζοντες του φυλετικού κόσμου και την ασφυκτικότητα του εθίμου. Η διάλυση των αυθεντικών αυτοδιοικούμενων δήμων από την αστεοποίηση επρόκειτο να σημαδέψει μία σοβαρή οπισθοδρόμηση της κοινωνικής ζωής: την καταστροφή της απaráμιλλα ανθρώπινης διάστασης του κοινωνικού συγχρωτισμού, της μόνης "πολιτικής" ζωής που δικαιολογεί τη χρήση της λέξης "πολιτισμός" και του "πολιτικού σώματος" που δίνει νόημα και ταυτότητα στη λέξη "πολιτική". Στην περίπτωση αυτή, αν η θεωρία και η πραγματικότητα έρχονται σε σύγκρουση, έχουμε δίκιο να επικαλεστούμε την πασίγνωστη παρατήρηση του Γκέοργκ Λούκατς: "τόσο το χειρότερο για τα γεγονότα". Η πολιτική που τόσο εύκολα υποβαθμίστηκε από τους "πολιτικούς" σε διαχείριση των κρατικών υποθέσεων, πρέπει να αποκατασταθεί από τον αναρχισμό στην αρχική της έννοια σαν μία μορφή κοινοτικής συμμετοχής και διοίκησης που έρχεται σε αντιπαράθεση με το κράτος και επεκτείνεται πέρα από τις βασικές εκείνες όψεις των ανθρώπινων επαφών που σωστά αποκαλούνται κοινωνικές. Με μία πολύ θεμελιακή έννοια, πρέπει να ανατρέξουμε στις ρίζες που έχει η λέξη στην π ό λ η και στις ασυνείδητες κινήσεις του λαού για τη δημιουργία ενός πεδίου για ορθολογικές, ηθικές και δημόσιες επαφές, που με τη σειρά τους διαμόρφωσαν το ιδεώδες της Κομμούνας και των λαϊκών συνελεύσεων της επαναστατικής εποχής.

Ο αναρχισμός πάντοτε υπογράμμισε την ανάγκη για μία ηθική αναγέννηση και για μία αντικουλτούρα (με την καλύτερη έννοια της λέξης) ενάντια στην κυρίαρχη κουλτούρα. Απ' όπου η έμφασή του στην ηθική, η μέριμνά του για μία αρμονία μεταξύ μέσων και σκοπών, η από μέρους του υπεράσπιση των ανθρώπινων καθώς και των πολιτικών δικαιωμάτων, ειδικότερα με την ανησυχία του για την καταπίεση σε κάθε όψη της ζωής. Η αντίληψή του για τους αντιθεσμούς υπήρξε πίο προβληματική. Θα ήταν καλό να θυμόμαστε πως πάντοτε υπήρχε μία κ ο ι ν ο τ ι σ τ ι κ ή τάση στον αναρχισμό και όχι μόνο η επαναστατικοσυνδικαλιστική και η ατομιστική. Επιπλέον, η κοινοτιστική αυτή τάση πάντοτε είχε έναν έντονα δημοτικό προσανατολισμό, που μπορεί να σταχυολογηθεί από τα γραφτά του Προυντόν και του Κροπότκιν. Εκείνο που έλειπε ήταν μία διερευνητική εξέταση του πολιτικού πυρήνα αυτού του προσανατολισμού: της διάκρισης ανάμεσα σε μία σφαίρα συζήτησης, τη λήψη αποφάσεων, και μία θεσμική ανάπτυξη που δεν είναι ούτε κοινωνική ούτε κρατιστική. Η πολιτική ενός σώματος ελεύθερων πολιτών δεν είναι εγγενώς κοινοβουλευτική πολιτική. Στην πραγματικότητα, αν αποκαταστήσουμε την αυθεντική ιστορική σημασία της λέξης "πολιτική" στη δικαιωματική της θέση μέσα στο ριζοσπαστικό λεξιλόγιο, αποπνέει τη συνέλευση των Αθηναίων πολιτών και τον πίο εξισωτικό κληρονόμο της, τις συνελεύσεις των παρισινών τομέων. Το να ανατρέ-

ζουμε σ' αυτούς τους ιστορικούς θεσμούς, να εμπλουτίσουμε το περιεχόμενό τους με τις ελευθεριακές μας παραδόσεις και κριτικές αναλύσεις, και να τους ανασύρουμε στην επιφάνεια ενός ιδεολογικά συγχυσμένου κόσμου, σημαίνει πως θέτουμε το παρελθόν στην υπηρεσία του παρόντος με δημιουργικό και νεωτεριστικό τρόπο. Ένας ορισμένος βαθμός πνευματικής αδράνειας βαραίνει κάθε ριζοσπαστική τάση, και την αναρχική όχι λιγότερο από την σοσιαλιστική. Η ασφάλεια της παράδοσης μπορεί να είναι τόσο ανακουφιστική ώστε να αποκλείει κάθε ενδεχόμενη καινοτομία, ακόμα και στους κόλπους των αντιεξουσιαστών.

Ο αναρχισμός περικυκλώνεται από την ανησυχία του γιά τον κοινοβουλευτισμό και τον κρατισμό. Η ανησυχία αυτή έχει δικαιωθεί πλήρως από την ιστορία, αλλά μπορεί επίσης να οδηγήσει σε μία νοοτροπία πολιορκίας που δεν είναι λιγότερο δογματική στη θεωρία απ' όσο είναι διεφθαρμένος ο εκλογικός ριζοσπαστισμός στην πράξη. Κι όμως, αν ο ελευθεριακός δημοτισμός γίνει κατανοητός ως ο ρ γ α ν ι κ ή πολιτική, ως πολιτική που α ν α δ ύ ε τ α ι από το επίπεδο βάσης του ανθρώπινου συγχροτισμού προς την πληρότητα ενός αυθεντικού πολιτικού σώματος και συμμετοχικών μορφών της ιδιότητας του πολίτη, μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει το τελευταίο προπύργιο γιά έναν σοσιαλισμό προσανατολισμένο προς αποκεντρωμένους λαϊκούς θεσμούς. Ένα θεμελιώδες γνώρισμα της ελευθεριακής δημοτιστικής αντίληψης είναι ότι μπορεί να επικαλεστεί βιωμένες παραδόσεις γιά να στηρίξει τις απαιτήσεις της, παραδόσεις που, όσο αποσπασματικές και καταρρακωμένες και αν είναι, δεν παύουν να προσφέρουν τη δυνατότητα μιάς συμμετοχικής πολιτικής με διαστάσεις που θέτουν υπό αμφισβήτηση το κράτος. Η Κομμούνια εξακολουθεί να είναι θαμμένη μέσα στο δημοτικό συμβούλιο. Οι δημοτικές συνελεύσεις εξακολουθούν να είναι θαμμένες μέσα στον αυτοδιοικούμενο δήμο. Οι συνομοσπονδιακές μορφές δημοτικής σύνδεσης εξακολουθούν να είναι θαμμένες μέσα στα περιφερειακά δίκτυα κωμοπόλεων και πόλεων. Όταν ξαναβρίσκουμε ένα παρελθόν που μπορεί να ζήσει και να ξαναδουλευτεί ώστε να εξυπηρετήσει απελευθερωτικούς στόχους, δεν γινόμαστε δέσμοι της παράδοσης. Φέρνουμε στο φως μοναδικά ανθρώπινες επιδιώξεις σύμπραξης που ενυπάρχουν μόνιμα στο ανθρώπινο πνεύμα α ν ά γ κ η γ ι ά τ η ν κ ο ι ν ό τ η τ α σ α ν τ έ τ ο ι α και που έχουν αναβλύσει επανειλημμένα στο παρελθόν. Σήμερα φυτοζωούν σαν θνησιγενείς ελπίδες που οι άνθρωποι τις βρίσκουν μέσα τους σ' όλους τους καιρούς και που έρχονται στην επιφάνεια της ιστορίας σε εμπνευσμένες στιγμές δράσης και αποδέσμευσης.

Τούτες οι θέσεις προβάλλουν την άποψη ότι ένας ελευθεριακός δημοτισμός είναι εφικτός και μια νέα κοινοτική πολιτική είναι προσδιορίσιμη σαν δυαδική εξουσία που μπορεί να αντιπαραθέσει τις μορφές των συνελεύσεων και της ομοσπονδιακής σύνδεσης στο συγκεντρωτικό κράτος. Οπως έχουν τώρα τα πράγματα στον οργουε-

λικό κόσμο της δεκαετίας του 1980, αυτή η προοπτική δυαδικής εξουσίας μπορεί κάλλιστα να είναι μια από τις σημαντικότερες, αναμφίβολα μεταξύ άλλων, που οι ελευθεριακοί είναι σε θέση να ελπίζουν πως θα αναπτύξουν δίχως να διακυβεύουν τις αντιεξουσιαστικές αρχές τους. Και παραπέρα: τούτες οι θέσεις προβάλλουν την άποψη πως μια οργανική πολιτική βασισμένη σε τέτοιες ριζοσπαστικές συμμετοχικές μορφές κοινοτικής σύμπραξης δεν αποκλείει το δικαίωμα των αναρχικών να αλλάξουν τους καταστατικούς χάρτες των πόλεων και κωμοπόλεων έτσι που να επικυρώνουν την ύπαρξη άμεσα δημοκρατικών θεσμών. Κι αν μια τέτοιου είδους δραστηριότητα φέρει τους αναρχικούς σε δημοτικά συμβούλια, δεν υπάρχει κανείς λόγος για να ερμηνευτεί αυτή η πολιτική ως κοινοβουλευτική, ιδιαίτερα αν περιορίζεται στο κοινοτικό επίπεδο και τάσσεται συνειδητά εναντίον του κράτους. Είναι περίεργο που πολλοί αναρχικοί, οι οποίοι πανηγυρίζουν για την ύπαρξη μιας "κολλεκτιβοποιημένης" βιομηχανικής επιχείρησης εδώ και εκεί με μπόλικο ενθουσιασμό, μολονότι εμφανίζεται σ'ένα εντελώς αστικό οικονομικό πλαίσιο, αντιμετωπίζουν με αποστροφή μια δημοτική πολιτική που συνεπάγεται τις οποιοδήποτε είδους "εκλογές", έστω και αν μια τέτοια πολιτική δομείται γύρω από συνελεύσεις γειτονιάς, ανακλητούς εκπροσώπους, ριζοσπαστικά δημοκρατικές μορφές λογοδοσίας και βαθιά ριζωμένα τοπικά δίκτυα.

Η πόλη δεν είναι συνυφασμένη με το κράτος. Έχουν πολύ διαφορετικές ρίζες και έχουν διαδραματίσει ιστορικά πολύ διαφορετικούς ρόλους. Το γεγονός ότι το κράτος σήμερα διαπερνά ό λ ε ς τις όψεις της ζωής, από την οικογένεια ως το εργοστάσιο κι από το συνδικάτο ως την πόλη, δεν σημαίνει ότι θα αποτραβηχτούμε φαρισαϊκά από κάθε μορφή οργανωμένων ανθρώπινων σχέσεων, δηλαδή στην πράξη από το ίδιο μας το πετσί, προς έναν επουράνιο κόσμο καθαρότητας και αφαίρεσης, έναν κόσμο που θα επικύρωνε το χαρακτηρισμό του "φαντάσματος" που έδωσε ο Αντόρνο στον αναρχισμό. Αν υπάρχουν φαντάσματα που μας καταδιώκουν, παίρνουν τη μορφή ενός δογματισμού και μιας τυποκρατικής αυστηρότητας με τόση δυσκινησία ώστε να ξεπέφτουμε σε μια διανοητική νεκρική ακαμψία όχι διαφορετικού είδους από εκείνη που εγκαθίσταται σ'ένα πτώμα μαρμαρωμένο μέσα στην αιωνιότητα του θανάτου. Η δυνατότητα της εξουσίας να ορίζει υλικά το άτομο θα έχει πετύχει τότε μια κατάκτηση πιο πλήρη απ'όσο τα κελεύσματα που παράγει ο απλός εξαναγκασμός. Θα έχει βάλει χέρι στο ίδιο το ανθρώπινο πνεύμα στην ελευθερία του να σκέφτεται δημιουργικά και να αντιστέκεται με ιδέες, έστω κι αν η ικανότητα του για δράση μπλοκάρεται για ένα διάστημα από τα γεγονότα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Για ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό παράδειγμα, αρκεί να διαβάσει κάποιος το βιβλίο του Αμπαντ Σαντιγιάν *El Organismo Economico de la Revolucion* (Βαρκελώνη 1936), μεταφρασμένο στα αγγλικά με τον τίτλο *After the Revolution* (Μετά την επανάσταση), ένα έργο που άσκησε τεράστια επίδραση στη CNTFAI.
2. Σ.τ.Μ. Ανθρωπότητα. Η ανθρώπινη ιδιότητα και μετωνυμικά το ανθρώπινο γένος.
3. Σ.τ.Μ. "Οργανικές" σχέσεις μεταξύ ανθρώπων, αυθόρμητα διαμορφωμένες και χαρακτηριζόμενες από προσωποπαγείς δεσμούς αίματος και παράδοσης (από το γερμανικό *gemeinschaft*, "κοινότητα").
4. Σ.τ.Μ. Αντίστοιχη ήταν στην αρχαία ελληνική γλώσσα η διάκριση μεταξύ *άστωρ* και *πόλις* (ή ακόμα *πολιτεία*, όπως συχνά αποδίδεται το *civitas*).
5. Παρόλα τα ελαττώματα και τις ανεπάρκειες της, αυτή ακριβώς η ριζοσπαστική ιντελιγκέντσια αποτέλεσε την κόψη κάθε επαναστατικού εγχειρήματος στην ιστορία και, στην πραγματικότητα, κυριολεκτικά *πρόβαλε* τις ιδέες της κοινωνικής αλλαγής από τις οποίες άντλησε ο λαός την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Περικλής στον αρχαίο κόσμο, ένας Τζων Μπωλ ή ένας Τόμας Μύντσερ στις εποχές του μεσαίωνα και της Μεταρρύθμισης, ένας Ντενί Ντιντερό στον Διαφωτισμό, ένας Εμίλ Ζολά και ένας Ζαν-Πώλ Σάρτρ σε σχετικά πρόσφατους καιρούς. Ο ακαδημαϊκός διανοούμενος είναι αρκετά πρόσφατο φαινόμενο: ένα βιβλιογενές, απομονωμένο, αιμομικτικό και καριέριστικο πλάσμα που του λείπει η πείρα της ζωής και η πρακτική.
6. Προτού ολοκληρώσουμε αυτές τις παρατηρήσεις, αξίζει να σημειώσουμε ότι η διάκριση μεταξύ κοινωνικού και πολιτικού έχει μακρόχρονη προϊστορία, η οποία φτάνει μέχρι τον Αριστοτέλη και ερχόταν αδιάκοπα στην επιφάνεια κατά τη διάρκεια της ιστορίας της κοινωνικής θεωρίας, πιά πρόσφατα στα έργα της Χάνα Αρεντ. Εκείνο που έλειπε και στους δύο στοχαστές ήταν μιά θεωρία του κράτους, απ' όπου πηγάζει και η απουσία μιάς τριμερούς διάκρισης στα γραφτά τους.
7. Μπορούμε να ελπίζουμε πως δεν θα επικαλεστούν το φάντασμα του Πωλ Μπρους ενάντια σ' αυτή τη θέση. Ο Μπρους χρησιμοποίησε τον ελευθεριακό δημοτισμό της Κομμούνας, που ήταν τόσο βαθιά ριζωμένος στον παρισινό λαό της εποχής του, ενάντια στην ίδια την κοινοτιστική παράδοση δηλαδή για να βάλει σε εφαρμογή μιά καθαρά αστική μορφή κοινοβουλευτισμού, και όχι για να φέρει το Παρίσι και τους γαλλικούς δήμους σε αντίθεση προς το συγκεντρωτικό κράτος, όπως προσπάθησε να κάνει η Κομμούνα του 1793. Δεν υπήρχε ίχνος οργανικότητας στις απόψεις για τον δημοτισμό και ίχνος επαναστατικότητας στις προθέσεις του. Ολοι έχουν χρησιμοποιήσει την εικόνα της Κομμούνας για διαφορετικούς σκοπούς: ο Μάρξ για να στηρίξει τη θεωρία του της "προλεταριακής δικτατορίας" σ' ένα ιστορικό προηγούμενο, ο Λένιν για να δικαιολογήσει μιά τελείως γιακωβίνικη "πολιτική" και οι αναρχικοί, πιά κριτικά, υπέρ του κοινοτισμού.

ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΤΕΛΙΚΕΥΜΕΝΗ ΚΙΝΩΝΙΚΗ

Εκεί που ο άνθρωπος παύει να είναι άνθρωπος και γίνεται ζώο, εκεί που ο άνθρωπος παύει να είναι άνθρωπος και γίνεται ζώο, εκεί που ο άνθρωπος παύει να είναι άνθρωπος και γίνεται ζώο...

ΓΕΝΙΚΕΥΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

1 Παρά τον ανολοκλήρωτο χαρακτήρα του, το Αντιεξουσιαστικό κίνημα των καταλήψεων του Μάη αποκάλυψε συγκεχυμένα στα μάτια όλων την ανάγκη ενός ξεπεράσματος. Η επικείμενη ολοκληρωτική ανατροπή που όλοι την προαισθάνονται, πρέπει τώρα να ανακαλύψει την πρακτική της: τη μετάβαση στη γενικευμένη αυτοδιεύθυνση μέσω της εγκαθίδρυσης των εργατικών συμβουλίων. Το επίπεδο που ανέβασε τη συνείδηση η επαναστατική φλόγα θα γίνει στο εξής μια αφετηρία.

2 Η ιστορία δίνει σήμερα την απάντηση στο ερώτημα που έθεσε ο Lloyd George στους εργαζόμενους και που επαναλαμβάνουν εν χορώ οι υπηρέτες του παλιού κόσμου: "θέλετε να καταστρέψετε την κοινωνική μας οργάνωση, όμως με τι θα την αντικαταστήσετε;". Η απάντηση μας είναι γνωστή χάρη στην πληθώρα των μικρών Lloyd George που υπερασπίζουν την κρατική δικτατορία ενός προλεταριάτου της απόλυτης αρεσκείας τους και που περιμένουν να οργανωθεί η εργατική τάξη σε συμβούλια για να τη συντρίψουν και να διορίσουν μιá άλλη στη θέση της.

3 Όσες φορές το προλεταριάτο αναλαμβάνει να μεταμορφώσει τον κόσμο, οικειοποιείται ξανά την καθολική μνήμη της ιστορίας. Η εγκαθίδρυση μιας κοινωνίας των συμβουλίων που μέχρι τώρα ταυτίστηκε με την ιστορία της συντριβής της σε διάφορες εποχές αποκαλύπτει την πραγματικότητα των παρελθουσών δυνατοτήτων της μέσω της δυνατότητας της άμεσης πραγματοποίησης της. Αυτό είναι φανερό για όλους τους εργαζόμενους αφότου το Μάη ο σταλινισμός και τα τροτσκιστικά κατάλοιπά του έδειξαν με την επιθετική αδυναμία τους, ότι δεν μπορούν να συντρίψουν ένα ενδεχόμενο κίνημα των συμβουλίων και αφότου έδειξαν με τη δύναμη της αδράνειάς τους ότι είναι ικανοί να τροχοπεδούν την εμφάνιση ενός τέτοιου κινήματος. Δίχως να εκδηλωθεί τον Μάη σαν απτή πραγματικότητα, το κίνημα των συμβουλίων παρουσιάστηκε σαν μια θεωρητική αλλά πραγματική αψίδα που πηγάζει από δύο αντιφατικούς πόλους: την εσωτερική λογική των καταλήψεων και την κατασταλτική λογική των κομμάτων και των συνδικάτων. Όσοι εξακολουθούν να συγχέουν τον Λένιν με το ερώτημα "τι να κάνουμε;" εξασφαλίζουν δικαιωματικά μιá θέση στον σκουπιδότοπο της ιστορίας.

4 Η άρνηση κάθε οργάνωσης η οποία δεν απορρέει άμεσα από το προλεταριάτο που αρνείται τον εαυτό του σαν προλεταριάτο, έγινε αισθητή από πολλούς ταυτόχρονα και αξεχώριστα από την επιτέλους πραγματοποιήσιμη δυνατότητα μιας καθημερινής ζωής δίχως νεκρό χρόνο. Ετσι η έννοια των εργατικών συμβουλίων αποτελεί τη θεμελιώδη αρχή της γενικευμένης αυτοδιεύθυνσης.

5 Ο Μάης σημάδεψε μια θεμελιώδη φάση της μακρόχρονης επανάστασης: η ατομική ιστορία εκατομμυρίων ανθρώπων που κάθε μέρα αναζητούν μια αυθεντική ζωή συνενώνεται με το ιστορικό κίνημα του προλεταριάτου που αγωνίζεται ενάντια στο σύνολο των αλλοτριώσεων. Τούτη η αυθόρμητη ενόθητα δράσης, που ήταν η ζωτική κινητήρια δύναμη του κινήματος των καταλήψεων,

δεν μπορεί παρά να αναπτύξει σαν μιά οργανική ενότητα τη θεωρία της και την πρακτική της. Αυτό που ήταν σ' όλες τις καρδιές θα περάσει σ' όλα τα κεφάλια. Έχοντας δοκιμάσει το αίσθημα πως "θα τους ήταν αδύνατο να ζήσουν όπως πριν ή λίγο καλύτερα απ' ότι πριν", πολλοί άνθρωποι τείνουν να μετατρέψουν τη θύμηση ενός υποδειγματικού κομματιού ζωής και την ελπίδα που για μιά στιγμή αποτέλεσε βίωμα μιάς τεράστιας δυνατότητας, σε μιά δύναμη από την οποία το μόνο που λείπει για να γίνει επαναστατική είναι μιά μεγαλύτερη διαύγεια σχετικά με την ιστορική δημιουργία των ελεύθερων ατομικών σχέσεων, σχετικά με τη γενικευμένη κοινωνική αυτοδιεύθυνση.

6 Μόνο το προλεταριάτο αποσαφηνίζει με την αυτοάρνησή του το εγχείρημα της γενικευμένης αυτοδιεύθυνσης, επειδή το εμπεριέχει αντικειμενικά και υποκειμενικά. Γι' αυτό το λόγο οι πρώτες αποσαφηνίσεις θα προέλθουν από την ενότητα του αγώνα του στην καθημερινή ζωή και στο μέτωπο της ιστορίας αλλά και από τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι όλες οι διεκδικήσεις μπορούν να ικανοποιηθούν στο άμεσο μέλλον μονάχα από το ίδιο. Με αυτήν ακριβώς την έννοια η σπουδαιότητα μιάς επαναστατικής οργάνωσης πρέπει στο εξής να εκτιμάται πάνω στη βάση της ικανότητάς της να επισπεύσει την εμφάνισή της μέσα στην πραγματικότητα της κοινωνίας των συμβουλίων.

7 Τα εργατικά συμβούλια αποτελούν μια νέα μορφή κοινωνικής οργάνωσης, μέσω της οποίας το προλεταριάτο βάζει τέλος στην προλεταριοποίηση του συνόλου των ανθρώπων. Η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση δεν είναι παρά η ολότητα σύμφωνα με την οποία τα συμβούλια εγκαθιδρύουν ένα τρόπο ζωής θεμελιωμένο πάνω στη διαρκή χειραφέτηση, ατομική και ταυτόχρονα συλλογική.

8 Απόσα ειπώθηκαν είναι φανερό ότι το εγχείρημα της γενικευμένης αυτοδιεύθυνσης απαιτεί τόσες διευκρινήσεις όσες είναι οι επιθυμίες του κάθε επαναστάτη και τόσους επαναστάτες όσοι είναι οι άνθρωποι οι δυσαρεστημένοι από την καθημερινή τους ζωή. Η εμπορευματική θεαματική κοινωνία θεμελιώνει τις καταπιεστικές συνθήκες και αντίστροφα, με την άρνηση που προκαλεί τη θετικότητα της ατομικότητας, η δημιουργία των συμβουλίων που απορρέει από τον αγώνα ενάντια στην καθολική καταπίεση θεμελιώνει τις συνθήκες μιας διαρκούς πραγμάτωσης της ατομικότητας δίχως άλλο όριο από την ανυπομονησία της να γράψει ιστορία. Έτσι η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση συγχέεται με την ικανότητα των συμβουλίων να επιτύχουν την ιστορική πραγμάτωση της φαντασίας.

9 Εξω απ' το πλαίσιο της γενικευμένης αυτοδιεύθυνσης, τα εργατικά συμβούλια χάνουν κάθε νόημα. Πρέπει να μεταχειριζόμαστε σαν μελλοντικό γραφειοκράτη και επομένως σαν αποκάλυπτο εχθρό, όποιον μιλάει για τα συμβούλια σαν να πρόκειται για οικονομικούς ή κοινωνικούς οργανισμούς, όποιον δεν τα τοποθετεί στο επίκεντρο της επανάστασης της καθημερινής ζωής και με την πρακτική που αυτό συνεπάγεται.

10 Είναι μια από τις μεγάλες αρετές του Φουριέ ότι έδειξε πως πρέπει να πραγματοποιηθούν αμέσως και για μας αυτό σημαίνει: από την αρχή κιόλας της γενικευμένης εξέγερσης οι αντικειμενικές συνθήκες της ατομικής χειραφέτησης. Η αρχή της επαναστατικής κατάστασης πρέπει να σημάνει για όλους τους ανθρώπους μια άμεση αύξηση της απόλαυσης της ζωής, την βιωνόμενη και συνειδητή είσοδο σε μιά ζωή που είναι στο σύνολο της δημιουργημάτων του καθένα.

11 Ο επιταχυνόμενος ρυθμός με τον οποίο ο ρεφορμισμός αφήνει πίσω του υπολείματα, εξίσου γελοία όσο και αριστεριστικά ο πολλαπλασιασμός στο παχύ έντερο του πλανήτη μας των μικρών μαοϊκών, τροτσκιστικών, γκουεβαρικών συφερτών δείχνει ξεκάθαρα αυτό που η δεξιά και ιδιαίτερα οι σοσιαλι-

στές και οι σταλινικοί, είχαν από καιρό διαισθανθεί: ότι οι μερικές διεκδικήσεις εμπεριέχουν από την ίδια τη φύση τους το αδύνατο μιας ολοκληρωτικής αλλαγής. Αντί να καταπολεμήσουμε έναν ρεφορμισμό κρύβοντας έναν άλλο, ο πειρασμός να αντιστρέψουμε το προγονικό τέχνασμα των μερικών διεκδικήσεων φαίνεται, από πολλές απόψεις, σαν μιά οριστική λύση του προβλήματος όσων εδραιώνουν την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων προβάλλοντας το θέαμα της αντίθεσής τους σε μερικές πλευρές της. Αυτό συνεπάγεται την υιοθέτηση μιάς στρατηγικής γενικού εμπρησμού με τη βοήθεια όλο και συχνότερων πράξεων εξέγερσης και μιάς τακτικής ποιοτικής προώθησης όπου οι αναγκαστικά μερικές ενέργειες περιέχουν όλες, σαν ικανή και αναγκαία συνθήκη, τη διάλυση του κόσμου του εμπορεύματος. Είναι καιρός να αρχίσουμε το θετικό σμποτάζ της εμπορευματικής θεαματικής κοινωνίας. Οσο θα έχουμε σαν μαζική τακτική τον νόμο της άμεσης ευχαρίστησης, δεν υπάρχει λόγος να ανησυχούμε για το αποτέλεσμα.

12 Είναι εύκολο να αναφέρουμε σαν παράδειγμα και υλικό για παραπέρα επεξεργασία, ορισμένες δυνατότητες, που η πρακτική των απελευθερωμένων εργαζομένων θα δείξει γρήγορα την ανεπάρκειά τους: καθιέρωση της δωρεάν παροχής όποτε είναι δυνατόν φανερά σε περίπτωση απεργίας, περισσότερο ή λιγότερο κρυφά σε άλλες περιπτώσεις προσφέροντας στους φίλους και τους επαναστάτες τα προϊόντα που παράγει ή έχει αποθηκευμένα η επιχείρηση, κατασκευάζοντας αντικείμεναδώρα (πομπούς, παιχνίδια, όπλα, κοσμήματα, διάφορες μηχανές), οργανώνοντας στα μεγάλα εμπορικά καταστήματα τη δωρεάν διανομή των εμπορευμάτων εξάρθρωση των νόμων της ανταλλαγής και εγκαινίαση του τέλους της μισθωτής εργασίας με τη συλλογική οικειοποίηση των μηχανών για προσωπικούς και επαναστατικούς σκοπούς εξουτελισμός της λειτουργίας του χρήματος με τη γενίκευση των απεργιών πληρωμής (νοίκια, φόροι, δόσεις, εισιτήρια μεταφορών κλπ.) προώθηση της δημιουργικότητας όλων θέτοντας σε λειτουργία, έστω και σποραδικά αλλά με αποκλειστικά εργατικό έλεγχο, ορισμένους τομείς ανεφοδιασμού και παραγωγής, και θεωρώντας τούτη την εμπειρία σαν μιά άσκηση αναγκαστικά διστακτική και τελειοποιήσιμη καταπολέμηση των ιεραρχιών και του πνεύματος αυτοθυσίας, μεταχειριζόμενοι του εργοδότες και συνδικαλιστές αρχηγούς όπως τους αξίζει, αρνούμενοι τον ακτιβισμό των οργανώσεων εννιαία δράση παντού ενάντια σ'όλους τους διαχωρισμούς εξαγωγή της θεωρίας από κάθε πρακτική και αντιστρόφως, με τη σύνταξη προκυρήξεων αφισσών, τραγουδιών κλπ.

13 Το προλεταριάτο ήδη έδειξε ότι μπορεί να απαντήσει στην καταπιεστική πολυπλοκότητα των καπιταλιστικών και "σοσιαλιστικών" κρατών με την απλότητα της οργάνωσης που ασκείται άμεσα από όλους και για όλους. Τα προβλήματα της επιβίωσης δεν τίθενται στην εποχή μας παρά μόνο με την προϋπόθεση να μην λυθούν ποτέ αντίθετα, τα προβλήματα της ιστορίας που πρέπει να δημιουργηθεί τίθενται ξεκάθαρα μέσω του εγχειρήματος των εργατικών συμβουλίων με θετικό και ταυτόχρονα αρνητικό τρόπο: με άλλα λόγια, σαν θεμελιακό στοιχείο μιάς κοινωνίας της ανεμπόδιστης δημιουργικότητας και απόλαυσης και σαν αντικράτος.

14 Επειδή δεν ασκούν καμιά εξουσία διαχωρισμένη από την απόφαση των μελών τους, τα συμβούλια δεν μπορούν να ανεχθούν άλλη εξουσία από τη δική τους. Η ενθάρρυνση των εκδηλώσεων του αντικράτους δεν μπορεί λοιπόν να συγχέεται με την εσπευσμένη δημιουργία συμβουλίων που δεν θα είχαν απόλυτη εξουσία πάνω στη ζώνη επέκτασής τους, που θα ήταν διαχωρισμένη από τη γενικευμένη αυτοδιεύθυνση και αναγκαστικά δίχως περιεχόμενο και έτοιμα να νοθευτούν από τις κάθε είδους ιδεολογίες. Οι μόνες διαυγείς δυνά-

μεις που μπορούν σήμερα να απαντήσουν στην ιστορία που πρέπει να δημιουργηθεί θα είναι οι επαναστατικές οργανώσεις που αναπτύσσουν στην αντίληψη του εγχειρήματος των συμβουλίων, τη συνείδηση του εχθρού που πρέπει να καταπολεμηθεί και των συμμάχων που πρέπει να υποστηριχθούν. Μιά σημαντική όψη αυτής της πάλης διαγράφεται μπροστά στα μάτια μας με την εμφάνιση ενός είδους δυΐσμου εξουσίας. Στα εργοστάσια, στα γραφεία, στους δρόμους, στα σπίτια, στα στρατόπεδα, στα σχολεία, διαμορφώνεται μία νέα πραγματικότητα, η περιφρόνηση των αρχηγών ανεξάρτητα από την ετικέτα τους και την πόζα που παίρνουν όταν γαυγίζουν. Πρέπει τώρα αυτή η περιφρόνηση να φτάσει στη λογική της συνέπειας αποδεικνύοντας, με τη συλλογική πρωτοβουλία των εργαζομένων, ότι οι ηγέτες δεν είναι μονάχα αξιολογικά καταφρόνητοι αλλά και άχρηστοι και ότι μπορούμε ακόμα και από τη δική τους άποψη να τους αφανίσουμε δίχως να υπάρξει καμμία δυσάρεστη παρενέργεια.

15 Η πρόσφατη ιστορία δεν θα αργήσει να εκδηλωθεί, στη συνείδηση των ηγετών καθώς και των επαναστατών, με τη μορφή μιάς εναλλακτικής λύσης που τους αφορά και τους δυό: η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση ή το χάος η νέα κοινωνία της αφθονίας ή η κοινωνική αποσύνθεση, η λεηλασία, η τρομοκρατία, η καταστολή. Ήδη σε περίοδο δυΐσμου εξουσίας ο αγώνας είναι αεχώριστος από την τοποθέτηση μπροστά σ'αυτή την εναλλακτική λύση. Η συνοχή μας απαιτεί η παραλυσία και η καταστροφή όλων των μορφών διακυβέρνησης να μη διακρίνεται από τη δημιουργία των συμβουλίων η στοιχειωδέστερη σύνθεση του εχθρού θα τον κάνει να συμβιβασθεί με μιά οργάνωση νέων καθημερινών σχέσεων που θα εμποδίζει την επέκταση αυτού που ένας ειδικός της αμερικανικής αστυνομίας ήδη αποκαλεί "ο επιάλτης μας", των μικρών ομάδων εξεγερμένων που ξεπηδούν από τα στόμια του μετρώ πυροβολούν από τις στέγες, χρησιμοποιούν την ευκινησία και τις απεριόριστες δυνατότητες του αντάρτικου των πόλεων για να χτυπήσουν τους αστυνομικούς, να αφανίσουν τους υπηρέτες της εξουσίας, να προκαλέσουν ταραχές, να καταστρέψουν την οικονομία. Δεν είναι όμως δική μας δουλειά να σώσουμε τους ηγέτες. Ας αρκεστούμε να προετοιμάσουμε το έδαφος για τα συμβούλια και να εξασφαλίσουμε την αυτοαμυνά τους μ'όλα τα μέσα. Ο Λοπέζ ντε Βέγκα δείχνει σ' ένα από τα έργα του πως κάτι χωρικοί, εξοργισμένοι από τις αυθαιρεσίες ενός βασιλικού αξιωματούχου, τον θανατώνουν και απαντούν στους επιφορτισμένους να ανακαλύψουν τον ένοχο με το όνομα του χωριού FUENTE OVEJUNA. Την τακτική FUENTE OVEJUNA την χρησιμοποιούν απέναντι στους απληροφόρητους επιστάτες πολλοί ανθρακωρύχοι στις Αστουρίες. Η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση θα αποθαρρύνει την καταστολή (πράγμα που μπορούμε να κρίνουμε από την αδυναμία της αστυνομίας κατά τη διάρκεια των καταλήψεων να παρεμποδίσει την ενδεχόμενη οικειοποίηση των χρηματικών αποθεμάτων των τραπεζών από τους υπαλλήλους τους), πρέπει ταυτόχρονα να ενθαρρύνει την πρόοδο προς μια μεγαλύτερη επαναστατική συνοχή. Τα συμβούλια αντιπροσωπεύουν την τάξη απέναντι στην αποσύνθεση του κράτους, το οποίο αμφισβητείται στην μορφή του απ'την άνοδο των τοπικών εθνικισμών και στην ουσία του από τις κοινωνικές διεκδικήσεις. Στα ερωτήματα που θέτει στον εαυτό της, η αστυνομία δεν μπορεί να απαντήσει παρά μόνο υπολογίζοντας τον αριθμό των νεκρών της. Μονάχα τα συμβούλια μπορούν να δώσουν μια οριστική απάντηση. Τι εμποδίζει τη λεηλασία; Η οργάνωση της διανομής και το τέλος του εμπορεύματος. Τι εμποδίζει το σαμποτάζ της παραγωγής; Η οικειοποίηση των μηχανών από τη συλλογική δημιουργικότητα. Τι εμποδίζει τις εκρήξεις οργής και βίας; Η κατάργηση του προλεταριάτου με τη συλλογική δημιουργία της καθημερινής ζωής. Δεν υπάρχει άλλη δικαιολογία του αγώνα μας από την άμεση ι-

κανοποίηση αυτού του εγχειρήματος, απ'ότι μας ικανοποιεί αμέσως τώρα.

16 Η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση έχει σαν μοναδικό στήριγμα την άνθιση της ελευθερίας που γίνεται βίωμα όλων. Αυτό είναι αρκετό για να προσδώσει από τώρα κιάλας στην επεξεργασία της την απαραίτητη συνοχή. Μια τέτοια συνοχή πρέπει να χαρακτηρίζει ήδη από τώρα τις επαναστατικές συμβουλευτικές οργανώσεις και αντιστρόφως, η πρακτική τους ήδη θα εμπεριέχει την εμπειρία της άμεσης δημοκρατίας. Αυτό θα επιτρέψει να αποσαφηνισθούν ορισμένες φόρμουλες. Έτσι μια αρχή όπως "μόνο η γενική συνέλευση είναι κυρίαρχη" σημαίνει επίσης πως ότι διαφεύγει από τον άμεσο έλεγχο της αυτόνομης συνέλευσης αναδημιουργεί μέσω του μηχανισμού της αντιπροσώπευσης τις διάφορες αυτόνομες μορφές της καταπίεσης. Ολόκληρη η συνέλευση, με τις τάσεις της, πρέπει να είναι παρούσα μέσω των αντιπροσώπων της όταν παίρνονται οι αποφάσεις. Αν η καταστροφή του κράτους αποκλείει την επανάληψη του αστεϊσμού του "Ανωτάτου Σοβιέτ" χρειάζεται ακόμη να επαγρυπνούμε ώστε να εξασφαλίζει την αδυναμία εμφάνισης μιας νεογραφειοκρατίας. Ο πλούτος της τηλεπικοινωνιακής τεχνικής, πρόφαση για τη διατήρηση ή την επιστροφή των ειδικών, επιτρέπει το διαρκή έλεγχο των εκπροσώπων από τη βάση, την άμεση επιβεβαίωση, τροποποίηση ή αποκλήρυξη των αποφάσεων τους σ'όλα τα επίπεδα. Οι τηλεγράφοι, υπολογιστές, τηλεοράσεις πρέπει λοιπόν να βρίσκονται διαρκώς στη διαρκώς στη διάθεση των συνελεύσεων της βάσης. Τις επιτρέπουν να είναι πανταχού παρούσες. Όσον αφορά τη σύνθεση του συμβουλίου θα υπάρχουν ασφαλώς τοπικά συμβούλια, συμβούλια πόλης και περιφέρειας, διεθνή συμβούλια θα είναι καλό η συνέλευση να εκλέξει και να ελέγχει ένα τμήμα τεχνικού εξοπλισμού προορισμένο να δέχεται τις αιτήσεις προμηθείας υλικών, να συντονίζει αυτούς τους δύο τομείς ένα τμήμα πληροφόρησης επιφορτισμένο να διατηρεί μιά στενή επαφή με τη ζωή των άλλων συμβουλίων ένα τμήμα συντονισμού που έργο του θα είναι, στο μέτρο που το επιτρέπουν οι ανάγκες του αγώνα, να εμπλουτίσει τις διατομικές σχέσεις, να ριζοσπαστικοποιήσει το φουριεριστικό σχέδιο, να εξοπλίσει τεχνικά τις ατομικές επιθυμίες ένα τμήμα αυτοάμυνας. Κάθε τμήμα είναι υπόλογο στη γενική συνέλευση οι εκπρόσωποι ανακλητοί ανά πάσα στιγμή και υποκείμενοι στην αρχή της οριζόντιας και κάθετης κυκλικής εναλλαγής, συγκεντρώνονται και παρουσιάζουν την αναφορά τους κατά τακτά χρονικά διαστήματα.

17 Στο λογικό σύστημα του εμπορεύματος που συντηρεί η αλλοτριωμένη πρακτική πρέπει να απαντήσει, με την άμεση πρακτική που συνεπάγεται, η κοινωνική λογική των επιθυμιών. Τα πρώτα επαναστατικά μέτρα θα αναφέρονται αναπόφευκτα στη μείωση των ωρών εργασίας και στην πλατύτερη δυνατή κατάργηση της εργασίας δουλείας. Τα συμβούλια θα διακρίνονται ανάμεσα σε τομείς προτεραιότητας (τροφή, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, μεταλλουργία, κατασκευές, ενδυμασία, ηλεκτρονική βιομηχανία, τυπογραφία, βιομηχανίες όπλων, ιατρική, αναγκαίες ανέσεις και, γενικά, ο υλικός εξοπλισμός που είναι απαραίτητος για τον αδιάκοπο μετασχηματισμό των ιστορικών συνθηκών) τομείς επαναμετατροπής που θεωρούνται από τους ενδιαφερόμενους εργαζόμενους ότι μπορούν να προσαρμοστούν προς όφελος των επαναστατών και τομείς παρασιτικούς που οι συνελεύσεις θα έχουν αποφασίσει την κατάργησή τους. Όπως είναι φυσικό, οι εργαζόμενοι των καταργούμενων τομέων (διοίκηση, γραφεία, βιομηχανίες θεάματος και καθαρού εμπορεύματος) θα προτιμήσουν αντί για 8 ώρες καθημερινής παρουσίας σ' έναν τόπο εργασίας, 3 ή 4 ώρες την εβδομάδα μιάς εργασίας που θα διαλέξουν ελεύθερα μεταξύ των τομέων προτεραιότητας. Τα συμβούλια θα έχουν σαν έμβλημα την αρχή "εργασία όχι, απόλαυση ναι". Στο μέτρο που η μεταμόρφωση του κόσμου θα ταυτιστεί με την εφεύρεση της ζωής, η αναγκαία εργασία θα εξαφανιστεί μέσα

στην απόλαυση της συνειδητής και ελεύθερης δημιουργίας της ιστορίας.

18 Όταν επιβεβαιώνουμε ότι η συμβουλευτική οργάνωση της διανομής και της παραγωγής αποτρέπει τη λεηλασία και την καταστροφή των μηχανών και των αποθεμάτων, τοποθετούμαστε ακόμα μέσα στην προοπτική του αντικράτους. Οι διαχωρισμοί που διατηρούνται σ' αυτή τη περίπτωση θα καταπολεμηθούν αποτελεσματικά από τα συμβούλια, σαν όργανα της νέας κοινωνίας, με μία συλλογική πολιτική των επιθυμιών. Η κατάργηση της μισθωτής εργασίας μπορεί να πραγματοποιηθεί αμέσως, μόλις εγκαθιδρυθούν τα συμβούλια, από τη στιγμή που το τμήμα "τεχνικού εξοπλισμού και ανεφοδιασμού" κάθε συμβουλίου θα οργανώσει την παραγωγή και τη διανομή σύμφωνα με τις επιθυμίες της γενικής συνέλευσης. Τότε είναι που, αποτιόντας φόρο τιμής στην καλύτερη μπολσεβίκικη πρόβλεψη, θα μπορούμε να αποκαλέσουμε "Λένιν" τα χρυσά δημόσια ουρητήρια!!!"

19 Η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση απαιτεί την επέκταση των συμβουλίων. Αρχικά τις ζώνες εργασίας θα τις πάρουν στα χέρια τους οι ενδιαφερόμενοι εργαζόμενοι, συσπειρωμένοι σε συμβούλια. Για να απαλλαγούν τα πρώτα συμβούλια από τον κερπορατιστικό τους χαρακτήρα, οι εργαζόμενοι θα ανοίξουν τις πόρτες τους όσο το δυνατό γρηγορότερα στους συντρόφους και στις συντρόφισσές τους, στους κατοίκους της συνοικίας, στους εθελοντές που έρχονται από τους παρασιτικούς τομείς, ώστε να πάρουν σύντομα τη μορφή τοπικών συμβουλίων, τμημάτων της Κομμούνας (ενδεχομένως ενόητες περίπου ίδες αριθμητικά, λόγω χάρη 8 έως 10.000 χιλιάδων ατόμων).

20 Η εσωτερική επέκταση των συμβουλίων πρέπει να συμβαδίζει με την γεωγραφική τους επέκταση. Πρέπει να επαγρυπνήσουμε για την πλήρη ριζοσπαστικότητα των απελευθερωμένων ζωνών, δίχως την αυταπάτη του Fourier για τον ελκυστικό χαρακτήρα των πρώτων κομμούνων, χωρίς όμως και να υποτιμάμε την ελκυστικότητα που αποκτά, μόλις απαλλαγεί από το ψεύδος, κάθε εμπειρία αυθεντικής χειραφέτισης. Η αυτοάμυνα των συμβουλίων αποσαφηνίζει τη φόρμουλα: "η οπλισμένη αλήθεια είναι επαναστατική".

21 Η γενικευμένη αυτοδιεύθυνση θα έχει μια μέρα τον κώδικα δυνατότητων της, προορισμένο να διαλύσει τη κατασταλτική νομοθεσία και την προγονική επιβολή της. Ίσως εμφανισθεί σε περίοδο δεισμού εξουσίας, προτού να καταστραφούν οι νομοθετικοί και δικαστικοί μηχανισμοί. Τα νέα δικαιώματα του ανθρώπου (δικαίωμα του καθένα να ζήσει όπως του αρέσει, να φτιάξει το σπίτι του, να πάρει μέρος σ' όλες τις συνελεύσεις, να οπλιστεί, να ζει σε νομάδας, να δημοσιεύει ό,τι σκέφτεται στον καθένα μια εφημερίδα τοίχου να αγαπάει ανέμποδιστα δικαίωμα δημιουργικότητας, δικαίωμα κατάκτησης της φύσης, τέλος του χρόνου εμπορεύματος, τέλος της ιστορίας καθαυτήν, πραγμάτωση της τέχνης και της φαντασίας κ.λ.π.) τα νέα δικαιώματα του ανθρώπου περιμένουν τους αντινομοθέτες τους.

ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΥΘΟΡΜΗΤΗΣ ΤΑΞΗΣ Η ΑΥΤΟΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ*

Μιά από τις σημαντικές συνιστώσες της αναρχικής σκέψης είναι αυτό που θα ονομάζαμε ΑΥΘΟΡΜΗΤΗ ΤΑΞΗ, θεωρία του ό-τι δεδομένης της κοινής ανάγκης ένα σύνολο ανθρώπων, μέσω της κρίσης του, του αυτοσχεδιασμού και του πειραματισμού, θα μπορέ-σει να αναπτύξει μία τάξη πραγμάτων πιο διαρκή, πιο στέρεη, πιο στενά δεμένη με τις ανθρώπινες ανάγκες από οποιαδήποτε εξωτε-ρικά επιβεβλημένη εξουσία.

Ο Κροπότκιν βγάζει το συμπέρασμα του γι'αυτή τη θεωρία από τις παρατηρήσεις του πάνω στην ιστορία της ανθρώπινης κοινω-νίας και ειδικότερα από τις μελέτες του για την Γαλλική Επανάστα-ση (στα πρώτα στάδιά της τουλάχιστον) και για την Παρισινή Κομ-μούνα. Η αρχή της εξουσίας είναι τόσο βαθειά χτισμένη μέσα σε κά-θε πλευρά της κοινωνικής ζωής ώστε μόνο σε επαναστάσεις και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης ενεργοποιείται η αυθόρμητη τάξη. Παρά τη μέχρι τώρα κατά καιρούς σύντομη ζωή της, μας επιτρέπει να ρίξουμε μία ματιά στο είδος της ανθρώπινης συμπεριφοράς που οι αναρχικοί θεωρούν σαν "φυσιολογική" ενώ οι εξουσιαστές τη θεω-ρούν "χαοτική" και "αφύσικη".

Θα μπορούσαμε να δούμε αυτή τη τάξη στο ταχύτατα αναπτυσ-σόμενο κίνημα καταλήψεων σε άδειους στρατώνες το καλοκαίρι του 1949. Ανάμεσα στον Ιούνιο και τον Οκτώβριο 40.000 άστεγοι σε Αγγλία και Ουγγαρία κατάλαβαν πάνω από χίλιες στρατιωτικές ε-γκαταστάσεις (που είχαν μείνει αχρησιμοποίητες μετά τη λήξη του πολέμου). Οργάνωσαν από μόνοι τους, κάθε είδος κοινοτικής υπηρε-σίας στην προσπάθειά τους να μετατρέψουν αυτού τους στρατώ-νες σε ανθρώπινα σπίτια: κοινοτική ιατρική περίθαλψη, υπηρεσίες ε-πισιτισμού, μπουγάδας κ.α. Ακόμα ενώθηκαν ομοσπονδιακά μέσω της Ένωσης για την Προστασία των Καταλήψεων. Ένα σημαντικό στοιχείο γι'αυτές τις κοινότητες καταλήψεων είναι το ότι οργανώ-θηκαν από ανθρώπους με ελάχιστα κοινά, πέρα απ'το ότι βέβαια ή-ταν όλοι άστεγοι. Υπήρχαν ανάμεσά τους από λούμπεν μέχρι φιλή-σχοι οικογενειάρχες.

Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα εφαρμογής της θεωρίας της αυθόρ-μητης οργάνωσης, μας δείχνει το αυτοδιδευθυνόμενο Πρωτοποριακό Κέντρο Υγείας στο Πέκχαμ του Λονδίνου. Ξεκίνησε από μία ομάδα γιατρών και βιολόγων που ήθελαν να ασχοληθούν και να μελετή-σουν την ...υγεία αντί την αρρώστεια όπως κάνουν οι υπόλοιποι συ-νάδελφοί τους. Εξέταζαν ταχτικά ανθρώπους που είχαν γραφτεί μέλη στο κέντρο και έβγαλαν πολύτιμα συμπεράσματα πάνω ΣΤΗ

ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ή όπως το θέτουν οι βιολόγοι του Πέκχαμ ... "εξετάζουμε ανθρώπους που είναι ελεύθεροι (από τα δεσμά της αρρώστειας), ελεύθεροι να ζήσουν όπως θέλουν και να δώσουν έκταση στις επιθυμίες τους". Σε μιά απ'τις πολύτιμες αναφορές πάνω στο πείραμα του Πέκχαμ, ο γιατρός Τζον Κόμερφορντ βγάζει το εξής συμπέρασμα: "μιά κοινωνία κάτω από τις κατάλληλες περιστάσεις αν αφήσει τον εαυτό της να εκφραστεί αυθόρμητα, επεξεργάζεται την σωτηρία της και πετυχαίνει μιά αρμονία πράξεων που καμμιά ηγεσία δεν θα μπορούσε να πετύχει".

Το ίδιο ακριβώς συμπέρασμα βγάζει και ο Αλσγουορθ Ρος από την μελέτη του γιά την εξέλιξη των πρωτοποριακών κοινοτήτων στην Αμερικάνικη Δύση τον 19ο αιώνα.

Εξίσου σημαντικά παραδείγματα γιά του ίδιου είδους φαινόμενο ήταν οι άνθρωποι που ήταν τόσο τολμηροί και είχαν τέτοια αυτοπεποίθηση ώστε να δημιουργήσουν αυτοδιευθυνόμενες, μη "σωφρονιστικές" κοινότητες νέων με "ροπή προς την εγκληματικότητα" (κάτι δηλαδή που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν "αντιαναμορφωτήριο"). Ο Χόμερ Λέην ήταν αυτός που ξεκίνησε την "Μικρή Κοινότητα του Κοινού Καλού" καταφέροντας τα δικαστήρια ανηλίκων να στείλουν εκεί αρκετά αγόρια και κορίτσια, αντί να τα στέλνουν στα αναμορφωτήρια. Ο Λέην διακήρυξε ότι: "η ελευθερία δεν δίνεται. Καταχτιέται από το παιδί, σαν αποτέλεσμα εξερεύνησης και ανακάλυψης. Συνεπώς σ'αυτή την αρχή, αρνήθηκα να ασκήσω πάνω στα παιδιά ένα σύστημα εξουσίας, παρόμοιο μ'αυτό των θεσμών του κόσμου των ενήλικων. Ο αυτοδιευθυνόμενος χαρακτήρας της κοινότητας αναπτύχθηκε από τα ίδια τα παιδιά, αργά και δύσκολα, γιά να ικανοποιήσει τις δικές τους ανάγκες".

Ο Αυγούστος Αϊχορν είναι ένας εξίσου τολμηρός άντρας που διευθύνει μιά κοινότητα γιά "απροσάρμοστους" νέους στη Βιέννη.

Κάποτε συζητούσα μ'ένα Σκανδιναβό δημοσιογράφο που μόλις είχε επιστρέψει από την Ν.Αφρική και η πιό ισχυρή εντύπωση που του είχε μείνει απ'αυτή τη χώρα ήταν ότι οι λευκοί, ακόμα και όταν συζητούσαν μεταξύ τους, σχεδόν ούρλιαζαν. Ήταν τόσο συνηθισμένοι από το να δίνουν διαταγές στους μαύρους, ώστε αυτό είχε επηρεάσει ακόμα και το τρόπο με τον οποίο συζητούσαν μεταξύ τους. Καμμιά ευγένεια δεν υπήρχε. Το περιστατικό αυτό μου ξαναήρθε στο μυαλό, (αλλά αντεστραμμένο) όταν παρακολούθησα στο ραδιόφωνο μιά εκπομπή γιά την επέτειο από την εισβολή των Ρώσικων τανκς στην Τσεχοσλοβακία, το 1968. Ο αφηγητής αναφερόμενος γιά το καλοκαίρι εκείνο στην Πράγα, είχε πει: "όλοι είχαν γίνει περισσότερο ευγενικοί, περισσότερο προσεκτικοί. Το έγκλημα και η βία εξαφανίστηκαν. Ολοι φαίνονταν να κάνουν μιά μεγάλη προσπάθεια γιά να γίνει η ζωή υποφερτή καθώς μέχρι τότε ήταν τόσο ανυπόφορη".

Τώρα που η Ανοιξη της Πράγας πέρασε στην ιστορία, αρχίζουμε να ξεχνάμε (αν και οι Τσέχοι ποτέ δεν θα ξεχάσουν). Οι ιστορικοί (απασχολημένοι με τους πολιτικούς "φελλούς" που επιπλέουν στην ε-

πιφάνεια των γεγονότων ή με την τάδε ή την δείνα ανακοίνωση της Κεντρικής Επιτροπής) δεν μας λένε τίποτα για την αίσθηση που κυριαρχούσε ανάμεσα στους ανθρώπους που είχαν κατέβει στους δρόμους. Ο Τζον Μπέργκερ θυμάται: "είδα πλήθη εργατών στους δρόμους της Πράγας με τα πρόσωπα τους φωτισμένα από την φανερή αίσθηση της ιστορικής συγκυρίας και του επιτεύγματος. Δυστυχώς αυτή η ατμόσφαιρα ήταν πρόσκαιρη. Ήταν όμως μιά ένδειξη για τις μέχρι τότε αχρησιμοποίητες ανθρώπινες δυνατότητες. Για την ταχύτητα με την οποία μπορούσε να εξαφανιστεί η έλλειψη ήθους".

Ο Χάρρυ Σγουώρτζ από τους "TIMES" της Ν.Υόρκης μας θυμίζει: "φιλία, αυθορμητισμός, αφορμαλισμός, ξεγνοιασιά. Αυτές ήταν οι λέξεις που οι ξένοι ανταποκριτές χρησιμοποιούσαν για να περιγράψουν τους ξέχειλους από ευτυχία πολίτες της Πράγας." Τι έκανε ο Ντούμπτσεκ την ίδια στιγμή; Προσπαθούσε να θέσει όρια, να χειραγωγήσει αυτή την αυθόρμητη επανάσταση που είχε ξεκινήσει. Το είχε υποσχεθεί άλλωστε και στην σύνοδο του Συμφώνου της Βαρσοβίας που είχε γίνει στην Δρέσδη, πως δηλαδή "θα έβαζε τέλος στην αναρχία".

Και όταν τα Ρώσικα τανκς πραγματοποίησαν την εισβολή για να επιβάλλουν τη δική τους τάξη, τότε τη θέση της αυθόρμητης επανάστασης, πήρε η αυθόρμητη αντίσταση. Ο Καμίλ Γίντερ, κάτοικος της Πράγας, λέει "...πρέπει να ομολογήσω πως τίποτα δεν ήταν εκ των προτέρων οργανωμένο, τα πάντα λειτούργησαν αυθόρμητα...". Οσο για τον Λάντισλαβ Μνάκο από την Μπρατισλάβα, αυτός έγραψε: "Κανείς δεν έδινε διαταγές. Οι άνθρωποι ήξεραν από μόνοι τους τι έπρεπε να κάνουν. Ο καθένας είχε την δική του ..."κυβέρνηση", με τις δικές του "διαταγές" και τους δικούς του "κανονισμούς". Οτιδήποτε οι δυνάμεις κατοχής προσπάθησαν να παραλύσουν, αυτό συνέχιζε να λειτουργεί ή και λειτουργούσε ακόμα καλύτερα απ'ότι συνήθως. Μέχρι το απόγευμα, οι άνθρωποι είχαν καταφέρει να λύσουν ακόμα και το πρόβλημα του εφοδιασμού τροφίμων".

Το ίδιο "σύντομο καλοκαίρι της αναρχίας" παρατηρήθηκε 12 χρόνια νωρίτερα στη Πολωνία και την Ουγγαρία. Ο οικονομολόγος Πήτερ Γουίλς (που ήταν στο Πόζναν κατά τη διάρκεια των εξεγέρσεων) επισήμανε αυτό που ονόμασε "καταπληκτική ηθική αγνότητα" και εξηγεί: "Στην Πολωνία και πολύ περισσότερο στην Ουγγαρία, επί εβδομάδες δεν υπήρχε καμιά εξουσία. Οι άνθρωποι ζούσαν μέσα σε ένα κλίμα αναρχικής αυτοπειθαρχίας ενώ ακόμα και οι κακοποιοί δεν έκλεβαν τίποτα, δεν μεθούσαν, δεν χτυπούσαν Εβραίους. Εφτασαν στο σημείο να λυντζάρουν μόνο τους χαφιέδες χωρίς να πειράξουν τους κομμουνιστές. Τα ηθικά επιτεύγματα είναι ίσως ασύγκριτα στην επαναστατική ιστορία".

Ενας Ούγγρος, αυτόπτης μάρτυρας των ίδιων γεγονότων λέει: "Θα σας πω σχετικά με την αίσθηση κοινότητας που υπήρχε στους δρόμους την μέρα της επανάστασης. Μιά μέρα στεκόμουν στην ου-

ρά για να πάρω ψωμί και τότε ήρθε ένα φορτηγό που το οδηγούσαν δυό αγόρια με πολυβόλα. Μας παρακάλεσαν να συνεισφέρουμε όλοι για να πάρουν ψωμί για τους άλλους μαχητές που ήταν στα οδοφράγματα. Το μισό φορτηγό γέμισε με ψωμί. Ο διπλάνός μου στην ουρά είχε χαρίσει όλο του το ψωμί στα παιδιά και τώρα θα έπρεπε να ξαναπάει στο σπίτι του για να πάρει λεφτά. Και τότε αυθόρμητα η "ουρά" ξανάκανε έρανο για να του αγοράσει ψωμί.

Τα τζάμια σ'όλα σχεδόν τα μαγαζιά είχαν σπάσει από τους πυροβολισμούς αλλά κανείς δεν πήρε οτιδήποτε από καμμιά βιτρίνα. Ακόμα και τα τζάμια των ζαχαροπλαστείων είχαν σπάσει αλλά τα παιδιά δεν έπαιρναν τίποτα. Ούτε καν στα μαγαζιά με φωτογραφικές μηχανές ή με κοσμήματα. Μεγάλα κουτιά στήνονταν κάθε πρωί στα σταυροδρόμια που πάνω τους γράφανε: αυτά είναι για τους πληγωμένους και για τις οικογένειες των νεκρών. Το βράδυ ήταν γεμάτα με χρήματα".

Χωρίς αμφιβολία, οι άνθρωποι με αγάπη θυμούνται αυτή τη βασιλεία της έξαρσης και της αυθόρμητης απλότητας σαν μιά εποχή όπου "αισθάνεσαι ότι ξαφνικά αναδύεσαι σε μιά κατάσταση ισότητας και ελευθερίας, όταν οι άνθρωποι προσπαθούν να συμπεριφέρονται σαν άνθρωποι και όχι σαν γρανάζια της καπιταλιστικής μηχανής", όπως είχε γράψει ο Οργουελ αναφερόμενος στην επαναστατική Βαρκελώνη το 1936. Ο Αντυ Αντερσον, αναφερόμενος στην Ουγγρική επανάσταση του 1956, έγραφε: "Η κοινωνία, μέσα από τη σκόνη και το καπνό των οδομαχιών, έριχνε μιά κλεφτή ματιά σε μιά κατάσταση στην οποία δεν θα χρειαζόταν πρωθυπουργούς, κυβερνήσεις, επαγγελματίες πολιτικούς, διευθυντές και αφεντικά που να δίνουν διαταγές".

Σαν ένα τελευταίο παράδειγμα, αυτό που ονομάζουμε αυθόρμητο και ελεύθερο πειραματισμό με νέες κοινωνικές φόρμες, σας δίνω μερικά αποσπάσματα από ένα απολογισμό των επαναστατικών επιτευγμάτων σε ένα πάμφτωχο Ισπανικό χωριό, την Μεμπρίλα: "Στις άθλιες καλύβες του ζουν 800 κάτοικοι. Οι δρόμοι δεν είναι λιθόστρωτοι. Δεν υπάρχουν καφενεία ούτε βιβλιοθήκη. Υπήρχαν πολλές εκκλησίες οι οποίες βέβαια κήκαν. Αμέσως μετά τι κίνημα του Φράνκο, η γη απαλλοτριώθηκε, στη ζωή του χωριού τα πάντα κολλεκτιβοποιήθηκαν. Φαγητό, ρούχα, εργαλεία διανέμονταν εξίσου σ'όλο το πληθυσμό. Το χρήμα καταργήθηκε, η δουλειά κολλεκτιβοποιήθηκε, όλα τα αγαθά πέρασαν στην κοινότητα και η κατανάλωση κοινοποιήθηκε. Ενα εκλεγμένο συμβούλιο οργάνωσε μέσω επιτροπών τη ζωή της κομμούνας και τη σχέση της με τον υπόλοιπο κόσμο. Δόθηκε περίθαλψη σ'ένα μεγάλο αριθμό προσφύγων. Δημιουργήθηκε μιά μικρή βιβλιοθήκη και ένα εργαστήριο σχεδίου. Η Μεμπρίλα είναι όσως το πιό φτωχό χωριό στην Ισπανία αλλά και το πιό ΔΙΚΑΙΟ".

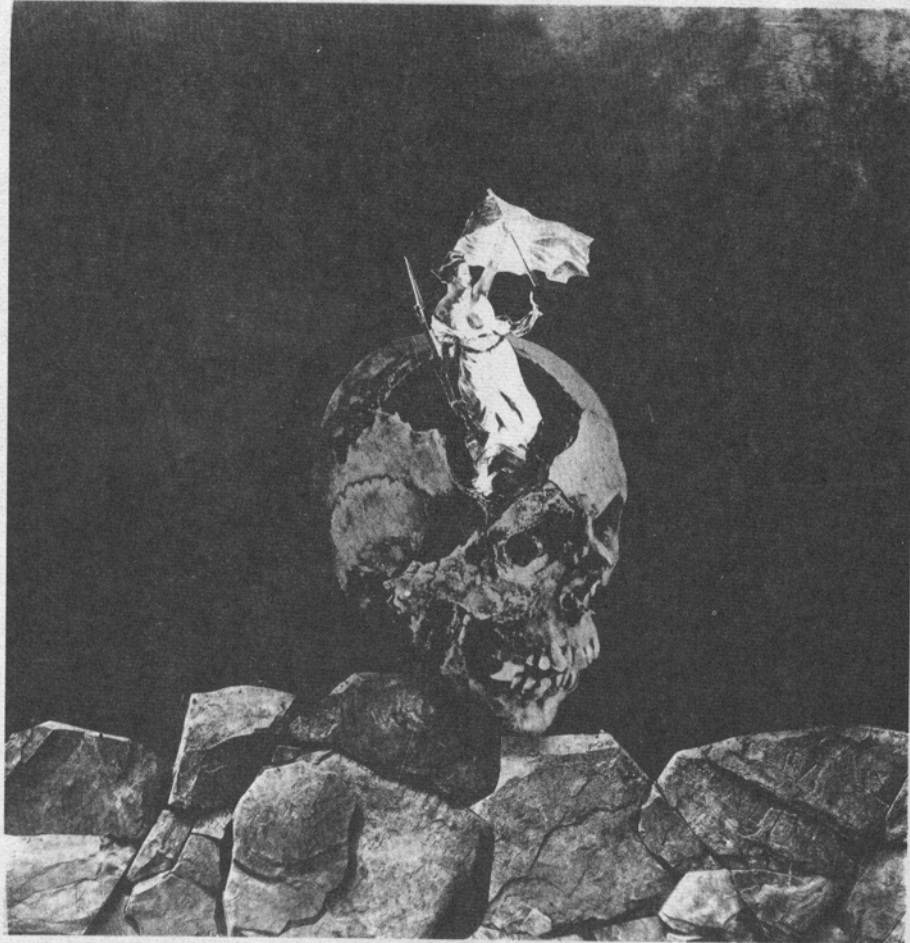
Ο Νόαμ Τσόμσκυ για το παραπάνω κείμενο αναφέρει: "Ενας τέτοιος απολογισμός με το ενδιαφέρον του για τις ανθρώπινες σχέσεις και για το ιδεώδες μιάς δίκαιης κοινωνίας, θα φαίνεται παράξε-

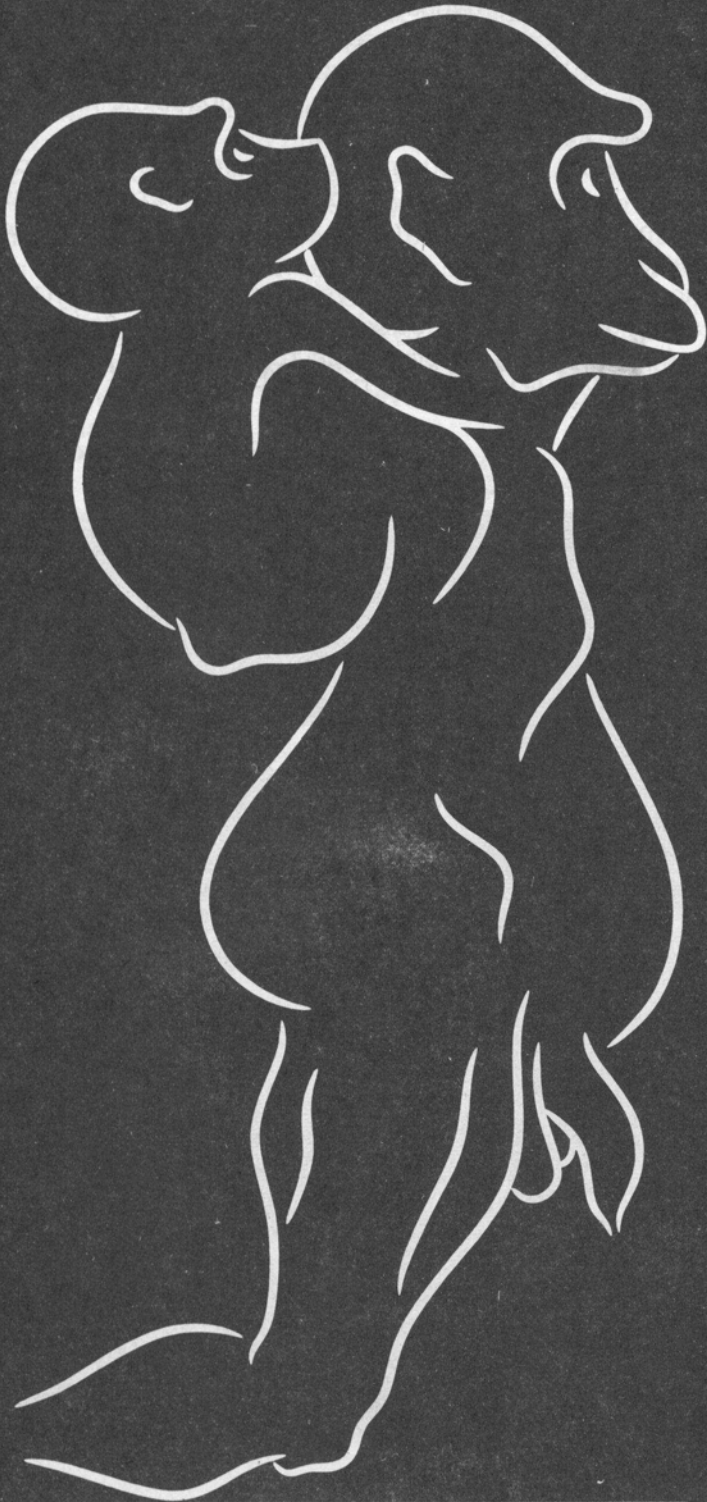
νο στους μεγαλόσχημους διανοούμενους, θα χαρακτηριστεί "αφελής" ή "πρωτόγονος" ή και "ανορθολογικός". Μόνο όταν τέτοιες προκαταλήψεις ξεπεραστούν, θα μπορέσουν οι ιστορικοί να επιχειρήσουν μία σοβαρή μελέτη του λαϊκού κινήματος που μεταμόρφωσε την Δημοκρατική Ισπανία σε μία από τις πιο θαυμαστές κοινωνικές επαναστάσεις που καταγράφει η ιστορία."

Υπάρχει λοιπόν μία τάξη που επιβάλλεται από τον τρόπο και τη γραφειοκρατία ΚΑΙ υπάρχει μία άλλη τάξη που γεννιέται αυθόρμητα από το γεγονός ότι είμαστε κοινωνικά ζώα, ικανά να καθορίσουμε μόνοι μας τη ζωή μας.

Όταν η πρώτη μορφή τάξης καταργείται, η δεύτερη έχει την ευκαιρία να εφαρμοστεί σαν μία σαφώς περισσότερο ανθρώπινη και ανθρωπιστική μορφή τάξης. Σύμφωνα με τον Προυττόν: "Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΗΤΕΡΑ, ΚΑΙ ΟΧΙ Η ΚΟΡΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ".

* Αυτό το κείμενο είναι απόσπασμα από το βιβλίο του COLIN WARD "ANARCHY IN ACTION" (Η ΑΝΑΡΧΙΑ ΣΕ ΔΡΑΣΗ).

ΠΗΓΕΣ :

Τα κείμενα είναι αναδημοσιεύσεις: α) από το αντιεξουσιαστικό περιοδικό "Πεζοδρόμιο" Νο 3 (International Situationist), β) από το περιοδικό "Κείμενα" της Θεσσαλονίκης (Κ.Καστοριάδης) και γ) από το βιβλίο, εκδ.Ελεύθερος Τύπος, " Η Ριζοσπαστικοποίηση Της Φύσης ", (Μάρραιη Μπούκτσιν).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

Α)ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ:

- 1)Τα Όρια Της Πόλης-εκδ.Ελεύθερος Τύπος.
- 2)Προς Μια Απελευθερωτική Τεχνολογία-εκδ.Διεθνής Βιβλιοθήκη.
- 3)Οικολογία Και Επαναστατική Σκέψη-εκδ.ΕΛ.Τύπος.
- 4)Η Οικολογία Της Ελευθερίας-εκδ.Δ.Β.
- 5)Ιεραρχία Και Κυριαρχία-εκδ.ΕΛ. Τύπος
- 6)Άκου Μαρξιστή-εκδ. Δ.Β.
- 7)Αυθορμητισμός Και Οργάνωση-εκδ.Ε.Τ.
- 8)Η Ριζοσπαστικοποίηση Της Φύσης-εκδ.Ε.Τ.
- 9)Ο Μαρξισμός Σαν Αστική Κοινωνιολογία-εκδ.Ε.Τ.

Β)ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ

- 1)Η Γραφειοκρατική Κοινωνία
- 2)Η Πείρα Του Εργατικού Κινήματος
- 3)Το Περιεχόμενο Του Σοσιαλισμού
- 4)Το Επαναστατικό Κίνημα Στο Σύγχρονο Καπιταλισμό
- 5)Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα
- 6)Οι Παραγωγικές Σχέσεις Στην ΕΣΣΔ
- 7)Το Επαναστατικό Πρόβλημα Σήμερα
- 8)Η Ουγγρική Επανάσταση
- 9)Από Την Οικολογία Στην Αυτονομία
- 10)Η φανταστική Θέσμιση Της Κοινωνίας

Γ)ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΩΝ ΚΑ - ΤΑΣΤΑΣΙΑΚΩΝ (International Situationist):

- 1)Η Κοινωνία Του Θεάματος, του Γκυ Ντε Μπюр-εκδ.ΕΛ.Τ.
- 2)Σχόλια Πάνω Στη Κοινωνία Του Θεάματος, του ίδιου-εκδ.ΕΛ.Τύπος.
- 3)Από Την Αγρία Απεργία Στη Γενικευμένη Κοινωνική Αυτοδιεύθυνση, του Ράγκτεμπ-εκδ.ΕΛ.Τύπος.
- 4)Η Βίβλος Των Ηδονών , του Ραούλ Βένεγκεμ-εκδ.ΕΛ.Τύπος
- 5)Τρομοκρατία ή Επανάσταση, του ίδιου-εκδ.ΕΛ.Τύπος.
- 6)Το Σημείο Έκρηξης Της Ιδεολογίας Στην Κίνα (Inter. Situationist)-εκδ.Διεθ.Βιβ.
- 7)Κείμενα Της Καταστασιακής Διεθνούς-Αυτόνομες Εκδόσεις
- 8)Πολοδομία (Int.Sit.)-εκδ.Ακμων.
- 9)Το Ξεπέρασμα Της Τέχνης , (Int.Sit.)-εκδ.Ακμων.

